

ДУАЛЬНА ФОРМА ЗДОБУТТЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ:

європейський досвід, український контекст
та практики реалізації в Львівському університеті

IVAN FRANKO
NATIONAL
UNIVERSITY
OF LVIV

NARODOWA AGENCJA
WYMIANY AKADEMICKIEJ

*This publication has been supported
by the Polish National Agency for Academic Exchange
under the task assigned by the Ministry of Education and Science Republic of Poland
Solidarity with Ukraine - European Universities*

*Це видання опубліковано за підтримки
Польської національної агенції академічних обмінів
згідно з програмою Міністерства освіти і науки Республіки Польща
Солідарність з Україною - Європейські університети*

Іваночко І., Одрехівська І., Козьмук Н.,
Дияк І., Міщук Н., Фургала Ю.

ДУАЛЬНА ФОРМА ЗДОБУТТЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ:

**європейський досвід, український контекст
та практики реалізації в Львівському
університеті**

Львів
2023

УДК 378.4.091.2.018.4-022.215(477.83-25+4)

Авторський знак - Д 79

Автори:

Ірина Іваночко, Ірина Одрехівська, Наталія Козьмук,
Іван Дияк, Наталія Міщук, Юрій Фургала

Рецензенти:

Лідія Лісовська

доктор економічних наук, професор
Національний університет “Львівська політехніка”

Оксана Романишина

доктор педагогічних наук, професор
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

Віта Бугайчук

кандидат економічних наук, доцент
керівник Навчально-наукового центру дуальної освіти
Поліський національний університет

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Львівського національного університету імені Івана Франка
протокол № 59/12 від 19 грудня 2023 року*

Дуальна форма здобуття вищої освіти: європейський досвід, український контекст та практики реалізації в Львівському університеті / І. Іваночко, І. Одрехівська, Н. Козьмук, І. Дияк, Н. Міщук, Ю. Фургала; за ред. І. Одрехівської. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2023. 139 с.

Dual Higher Education: European Experience, Ukrainian Context and Implementation Practices at Lviv University / I. Ivanochko, I. Odrekhivska, N. Kozmuk, I. Dyyak, N. Mishchuk, Yu. Furhala; ed. by I. Odrekhivska. Lviv: Lviv University Publishing, 2023. 139 p.

**ISBN 978-617-10-0836-6
DOI 10.30970/dhe.2023**

**ISBN 978-617-10-0836-6
DOI 10.30970/dhe.2023**

Ця монографія – одне з перших комплексних досліджень в Україні, в якому запропоновано багатоаспектний огляд сфери дуальної освіти в європейському просторі вищої освіти та детально досліджено динаміку розвитку цього формату в українській освітній системі з погляду державної політики, загальнонаціональних проєктів та досвідів окремих університетів. Вагомо, що у книзі представлено ключові напрацювання у створенні моделі Європейського Університету Дуальної Освіти у рамках Альянсу університетів EU4DUAL, що стало можливим завдяки співпраці авторів з іноземними партнерами. Оскільки дуальна освіта стає стратегічним інструментом підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці, у виданні зроблено спробу описати правові аспекти та підходи щодо впровадження дуальної освіти у Львівському національному університеті імені Івана Франка. На основі ґрунтовного аналізу здійснено прогнозування і запропоновано підходи щодо безперешкодної інтеграції дуальної освіти в освітню систему України.

The present monograph is one of the first comprehensive studies in Ukraine to offer a multidimensional overview of dual education in the European Higher Education Area and to explore in detail the dynamics of this format in the Ukrainian education system, considering public policy, national projects, and the experience of Lviv University. The volume presents key developments in the creation of the European University of Dual Education model within the EU4DUAL Alliance of Universities, made possible through the authors' cooperation with Koszalin University of Technology in the alliance under NAWA support. As dual education emerges as a strategic tool for enhancing the competitiveness of young people in the labor market, the publication attempts to describe the legal aspects and approaches to the implementation of dual education at Ivan Franko National University of Lviv. Based on a thorough analysis, the authors forecast and propose approaches for the smooth integration of dual education into the educational system of Ukraine.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	2
<i>Сергій Різник, Ірина Одрехівська</i>	
Розділ 1. Дуальна освіта у контексті Європейського простору вищої освіти	4
<i>Ірина Одрехівська</i>	
Розділ 2. Ефект синергії: співпраця закладів вищої освіти Польщі з індустрією	16
<i>Наталія Міщук</i>	
Розділ 3. Альянс університетів EU4DUAL: на шляху до створення моделі Європейського Університету Дуальної Освіти	25
<i>Ірина Одрехівська</i>	
Розділ 4. Дуальна форма здобуття вищої освіти в Україні: державна політика, національні проекти та університетські практики	30
<i>Ірина Іваночко, Наталія Козьмук</i>	
Розділ 5. Дуальна освіта як інструмент підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці	41
<i>Наталія Міщук</i>	
Розділ 6. Дуальна освіта та Львівський університет: огляд нормативно-правового забезпечення та підходів до реалізації	49
<i>Ірина Іваночко, Наталія Козьмук</i>	
Розділ 7. Освітні програми з елементами дуальної освіти на факультеті електроніки та комп'ютерних технологій	57
<i>Юрій Фургала</i>	
Розділ 8. Співпраця з корпорацією SoftServe та реалізація програм в дуальному форматі на факультеті прикладної математики та інформатики	65
<i>Іван Дияк</i>	
Розділ 9. Моніторинг результатів та прогнози щодо впровадження дуальної форми здобуття освіти в Україні у Львівському університеті	68
<i>Наталія Козьмук, Наталія Міщук</i>	
Розділ 10. Комунікація як запорука успіху освітніх програм з елементами дуальної освіти ...	77
<i>Ірина Одрехівська</i>	
ВИСНОВКИ	79
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	81
ДОДАТКИ	83
ПРО АВТОРІВ	138

ПЕРЕДМОВА

У швидкозмінному просторі вищої освіти ЄС на тлі глобалізації та технологічного прогресу концепція дуальної форми здобуття освіти стала ключовою і впливовою парадигмою, тому її дослідження стає не лише актуальним, але й необхідним для розуміння нюансів динаміки, яка визначає майбутнє освітнього простору України. До того ж, впровадження дуальної вищої освіти в Україні має трансформаційний потенціал для сучасного та післявоєнного розвитку й інноваційного переформатування бізнес-індустрії шляхом підготовки висококваліфікованих талантів з відповідним теоретичним апаратом знань, системою цінностей і актуальним практичним досвідом, що у перспективі надасть можливості підвищити конкурентну перевагу України на глобальному ринку.

Ця монографія – одне з перших комплексних досліджень в Україні, в якому запропоновано багатоаспектний огляд сфери дуальної освіти в Європейському просторі вищої освіти, представлено ключові напрацювання в Альянсі університетів EU4DUAL – новаторській ініціативі, яка має на меті створити Європейський Університет Дуальної Освіти, а також детально досліджено динаміку розвитку цього формату в українській освітній системі з погляду державної політики, загальнонаціональних проєктів та досвідів окремих університетів. Оскільки дуальна освіта стає стратегічним інструментом підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці, книга ставить окремий акцент на описі правових аспектів та підходів щодо впровадження дуальної освіти і її всебічної інтеграції в навчальний процес та академічну структуру Львівського національного університету імені Івана Франка.

Представлене видання є результатом спільної роботи, яка об'єднує напрацювання колективу виконавців проєкту за програмою «Solidarity with Ukraine» Польської служби академічних обмінів (NAWA), завдяки якій виникла плідна співпраця між академічними спільнотами Львівського національного університету імені Івана Франка та Кошалінського політехнічного університету у рамках Альянсу EU4DUAL. Пріоритетним завданням партнерства постало формування комплексної організаційної моделі комунікації та міжкультурної взаємодії в межах дуальних програм на загальноєвропейському та міжрегіональному рівнях, враховуючи соціальні контексти, етичні орієнтири та ідеологічні передумови таких взаємозв'язків, проте це вимагає детального вивчення практик дуальної освіти та визначальних елементів перетину індустрії й університету, що стало завданням цього видання.

В одній з рефлексій на тему дуальної освіти, що доступна на британському порталі AdvanceHE, Девід Грей наголошує на синтезі трьох визначальних аспектів у філософії дуального навчання: *навчання через роботу - навчання для роботи - навчання на роботі*. Така перспектива вказує на формотворчу роль суспільного діалогу між університетами та індустрією, а також вагомість системної координації, щоб у спільній роботі закласти візію вищої освіти нашого майбутнього.

Важливо зазначити, що завдання спільного проєкту з Кошалінською політехнікою у межах Альянсу EU4DUAL чітко відповідає освітнім та науковим цілям Стратегії Львівського університету 2021-2025: створення передумов для впровадження освітніх програм за дуальною формою, розширення діяльності у напрямі трансферу технологій, підвищення якості наукових досліджень, забезпечення інтернаціоналізації та стажування науково-педагогічних працівників за кордоном. Загалом, для Львівського університету стратегічно важливо доєднатися до ініціативи «Європейські університети» (European University Initiative), зокрема через співпрацю з Альянсом EU4DUAL, оскільки європейські альянси уособлюють амбітне довгострокове бачення Європейської комісії щодо побудови університетів майбутнього. Вони покликані впровадити революційні зміни в систему вищої освіти, які стануть структурними та стійкими й допоможуть у найближчому майбутньому ефективніше вирішувати найскладніші суспільні проблеми.

Сергій Різник,

Ірина Одрехівська

співкоординатори проєкту

Розділ 1. Дуальна освіта у контексті Європейського простору вищої освіти

Ірина Одрехівська

Європейський простір вищої освіти (ЄПВО) було офіційно започатковано Болонською декларацією в 1999 році, яку спершу підписали 29 міністрів освіти, щоб створити гармонізовану та взаємоузгоджену загальну систему вищої освіти в європейських країнах¹. Цей крок надав поштовх до реалізації низки інших європейських політичних ініціатив, зокрема буквально через рік – у 2000 р. – відбулося підписання Лісабонської стратегії, офіційно відомої як Лісабонська стратегія розвитку та зайнятості. Її основною метою стало перетворення Європейського Союзу до 2010 року на «найбільш конкурентоспроможну та динамічну в світі економіку знань» шляхом ефективного впровадження інновацій та проведення масштабних досліджень, створення найкращих робочих місць та підвищення кваліфікацій працівників, досягнення соціальної згуртованості та забезпечення сталого розвитку.² Хоча Болонська декларація і Лісабонська стратегія виникли в різних контекстах і зосереджені на різних аспектах європейського співробітництва, вони мали спільну ціль – підвищити загальну конкурентоспроможність Європи через розвиток компетенцій та навичок її громадян, відтак їхнього потенціалу працевлаштування.

Згідно з метою, визначеною в Лісабоні, до 2010 року загальна зайнятість в ЄС мала сягнути 70 %. Однак глобальна фінансова криза 2007-2008 рр. не дала змогу сповна реалізувати усі поставлені завдання. Водночас численні порівняльні дослідження показали, що нижчий рівень безробіття серед молоді – одна з проблем, яка особливо гостро постала перед багатьма європейськими країнами внаслідок згаданої кризи – мали країни, які активно інтегрували дуальну форму навчання³.

Тому наприкінці 2000-х рр. – початку 2010-х рр. починають ретельно розглядати ідею навчання на робочому місці у рамках практичної компоненти формальної освіти, й увагу одразу зосереджують на багатолітньому досвіді Австрії, Німеччини та Швейцарії (країн DACH), які системно та цілісно запроваджували дуальний формат в професійно-

¹ *Bologna Declaration*. Available at: <https://www.ehea.info/page-ministerial-conference-bologna-1999>

² *Presidency Conclusions to Lisbon European Council* (2000). Available at: https://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm

³ CEDEFOP: European Center for the Development of Vocational Training. Annual Report 2015. Available at: https://www.cedefop.europa.eu/files/4145_en.pdf

технічну та вищу освіти ще з початку 1970-х рр.⁴ Недаремно німецьку професійну освіту вважають «найбільш випрацьованою та детально врегульованою у західному світі»⁵.

Зробімо короткий історичний екскурс. Наприкінці 1960-х – початку 1970-х рр. було створено Координаційний комітет з питань професійної освіти та навчання Федеративної Республіки Німеччина, який мав завдання оновити список визнаних професій та гармонізувати усі положення про навчання та рамкові навчальні плани. Це завершилося підписанням закону «Про професійну освіту», що став компромісом між економічними інтересами та соціальними й освітніми цілями держави.

1972 року три компанії Bosch, Daimler Benz (зараз – Daimler-Chrysler) та Standard Elektrik Lorenz домовились про спільний експеримент – спроектувати принципи дуальної професійної освіти на рівень вищої освіти та створити системну модель дуального ЗВО – професійну академію, т.зв. *Berufsakademie*. Таке рішення було зумовлено попитом на фахівців, які, з одного боку, мали б актуальні для ринку професійні кваліфікації, які тоді не могли сформувати класичні університети прикладних наук, а з іншого – мали вищу освіту⁶.

Фактично через два роки, у 1974 році, Баден-Вюртемберг, одна з найбільш економічно успішних земель Федеративної Республіки Німеччина, заснувала новаторську на той час державну *Berufsakademie*, запропонувавши освітні програми в галузі ділового адміністрування, інженерії та соціальної роботи. Студенти, які навчаються у професійній академії, стають одночасно і студентами, і працівниками, тобто періоди навчальної роботи в університеті чергуються з навчанням на робочому місці. Обов'язковою умовою для навчання у професійній академії є вступний іспит до німецького університету (відомий як *Abitur*). Окрім того, студент укладає трудовий договір з однією з компаній або підприємств, з якими співпрацює професійна академія: власне, це – один з ключових аспектів німецької моделі. Студент зараховується на навчання в академію лише за умови проходження співбесіди та прийняття на роботу в компанії-партнера. Студенти професійної академії отримують заробітну плату протягом

---

⁴ Graf, Lukas. 2013. *The Hybridization of Vocational Training and Higher Education in Austria, Germany, and Switzerland*. Budrich UniPress.

⁵ Бугайчук В., Давліканова О., Лилик І. та ін. 2022. *Онтологія дуальної освіти: Досвід Німеччини та України / практичний посібник*. Київ: ТОВ «Вістка».

⁶ Göhringer, Alex. 2002. University of Cooperative Education – Karlsruhe: The Dual System of Higher Education in Germany // *Asia-Pacific Journal of Cooperative Education*, 3(2), 53-58

усієї програми навчання. Це означає, що для роботодавця утримання студента обходиться досить дорого, і ця «інвестиція» має приносити прибуток.

Для прикладу, за останніми підрахунками дослідження про дуальну систему в Німеччині⁷, у середньому студент коштує німецькій компанії 17 933 євро на рік, і приблизно 62% від цієї суми (тобто більша її частина) – це зарплата, яку студент отримує на виробництві. З іншого боку, компанію теж розглядають як рівноправного партнера університету, який здійснює постійний вплив на організацію та навчальні програми освітнього закладу.

У 1979 році урядом землі Баден-Вюртемберг було засновано університет кооперативної освіти *Berufsakademie Karlsruhe*. Якщо спочатку Кооперативний державний університет Баден-Вюртемберга Карлсруе співпрацював з 32 компаніями, які навчали 45 студентів, то сьогодні близько 3000 студентів навчаються в цій дуальній вищій школі за спеціальностями «Бізнес-адміністрування», «Інженерія» та «Комп'ютерні науки», яка має понад 900 партнерів-компаній⁸. Загалом, кооперативний університет Карлсруе має таку велику кількість високоякісних компаній-партнерів частково через його стратегічне розташування: Карлсруе розташоване на південному заході Німеччини, на кордоні з Францією, а його порт на річці Рейн – один з найважливіших внутрішніх портів країни, тому цей регіон відомий інтенсивним розвитком індустрії та технологій.

Навчання в кооперативному університеті проходить у групах до 30 студентів, а лекції проводять у формі семінарів, що має на меті посилити взаємодію між викладачем та студентами в аудиторії. Ця особливість характерна для інтенсивної освіти, яку пропонують усі професійні академії по всій країні. Багато викладачів є фахівцями, які активно працюють у галузі, відтак приносять свій галузевий досвід у навчальний процес. Цей інноваційний спосіб набору університетського персоналу гарантує підготовку, яка відповідає вимогам виробництва та забезпечує навчання за сучасними тенденціями розвитку галузі.

Для того, щоб оцінити ефективність цієї моделі навчання, у 1991 році було розроблено анкету, яка використовувалася для дослідження оцінки компаніями, що співпрацюють з *Berufsakademie Karlsruhe*, своїх слухачів. До участі в дослідженні було

---

⁷ Ева Ріндфляйш (Eva Rindfleisch) і Феліза Меннінг-Фортман (Felise Maenning-Fortmann). 2020. *Дуальна освіта в Німеччині: від теорії і практики до кваліфікованого працівника* (укр. переклад). Німецько-Українська промислово-торговельна палата, Фонд Конрада Аденауера, Представництво в Україні.

⁸ Офіційна веб-сторінка Університету Баден-Вюртемберг. Доступ: <https://www.dhbw.de/english/home>

запрошено 577 компаній, 42% відгукнулися та надали свої відповіді. Одним з найважливіших висновків стало те, що компанії-партнери регулярно працевлаштовують випускників *Berufsakademie Karlsruhe* на постійній основі після закінчення навчання. Дослідження показало, що лише 13% випускників або змінили роботодавця за власною ініціативою, або не були працевлаштовані на постійній основі в компанії, яка їх навчала⁹. Це був чудовий результат, враховуючи, що трудовий договір студентів закінчується після закінчення курсу, і немає жодних гарантій працевлаштування. Також ця розвідка вказала, що 50% випускників університету Карлсруе через три-п'ять років після закінчення навчання досягають керівних посад¹⁰. Такі показники стали поштовхом для розвитку моделі дуальної вищої освіти та її інтеграції в інших контекстах.

Відтоді дуальна вища освіта у Німеччині пройшла значний шлях розвитку, трансформувавшись у комплексну систему багатовимірних взаємозв'язків між стейкхолдерами та чітким переліком їхніх взаємних зобов'язань. Наразі Стратегія розвитку професійної освіти до 2025 року наголошує на вагомості формування політики підготовки талантів до сучасного ринку праці, модернізації змісту освіти з огляду на цифровізацію та автоматизацію виробництва, підвищення ефективності організаційно-методичного забезпечення дуального навчання, максимальної інтеграції здобувача освіти в робочі процеси, а також ліквідації асиметрії участі великого і малого бізнесу в навчанні молоді як партнерів закладів освіти¹¹.

Важливо окреслити ще одну тенденцію в Німеччині, а також в Австрії та Швейцарії, – це «гібридизація», тобто поєднання організаційних та інституційних елементів зі сфер професійно-технічної освіти та вищої освіти для впровадження поступових інституційних реформ у рамках своїх давно усталених систем формування навичок.

Скажімо, на рівні бакалаврату можливо здобувати дуальну вищу освіту або (1) з інтегрованою професійно-технічною (професійною) освітою (*Ausbildungsintegrierter dualer Studiengang*), або (2) з інтегрованою практичною підготовкою (*Praxisintegrierter dualer Studiengang*). Інакше кажучи, сьогодні в Німеччині існує дві моделі дуальної вищої освіти. Перша – це дуальні програми з інтегрованим професійним навчанням, які поєднують визнану професійну підготовку з навчанням у ЗВО, що дозволяє отримати

---

⁹ Göhringer, Alex. 2002. University of Cooperative Education – Karlsruhe: The Dual System of Higher Education in Germany // *Asia-Pacific Journal of Cooperative Education*, 3(2), 53-58

¹⁰ Там же.

¹¹ Бугайчук В., Давліканова О., Лилик І. та ін. 2022. *Онтологія дуальної освіти: Досвід Німеччини та України / практичний посібник*. Київ: ТОВ «Вістка».

дипломи як про вищу, так і про професійну освіту. Таке навчання триває приблизно чотири-чотири з половиною роки. Друга модель – це дуальна програма з інтегрованою практикою, яка складається з більш тривалого навчання у виші та практичних блоків під час канікул між семестрами. Ця дуальна форма з інтегрованою практикою триває від трьох до трьох з половиною років.

Уведення цих моделей уможливорює гнучкість індивідуальних освітніх траєкторій, адже у Німеччині, Австрії та Швейцарії дітей зазвичай розподіляють на професійно-орієнтовані або академічно орієнтовані шкільні програми на дуже ранній стадії (в деяких випадках – у віці до десяти років)¹². Підвищення «інституційної проникності» між професійно-технічною та вищою освітою Німеччини відкриває можливість зміни кар'єрної конфігурації та спектру альтернатив. Наприклад, за статистичним зведенням 2011 року в Німеччині 17% студентів першого семестру перед вступом до вишів здобули професійну освіту. Така динаміка також продуктивна з огляду на те, що в економіці знань попит на навички на робочому місці змінився в бік більш загальних аналітичних з очевидним відходом від вузькоспеціалізованих¹³.

Зважаючи на те, що у Німеччині вже тривалий час спостерігається тенденція обрання вищої освіти, бо за останні 20 років кількість студентів-першокурсників зросла більше, ніж удвічі, тому було зроблено численні спроби узгодити системи дуальної та вищої освіти з метою кращої координації між ними. Для прикладу, на федеральному рівні запроваджено ініціативи, що повинні спростити отримання професійної освіти студентам, які перервали навчання у вишах¹⁴. З іншого боку, з 2009 до 2019 року, тобто за одне десятиріччя, кількість студентів за дуальною моделлю вищої освіти зросла у Німеччині з 40 тис. до 100 тис.¹⁵ Загалом, у Німеччині більше 70% молоді є випускниками освітніх закладів з системою дуальної освіти.

Досвід Німеччини в дуальній освіті демонструє чіткі економічні переваги для компаній брати активну участь в освітньому процесі. По-перше, якщо підприємство працевлаштовує своїх студентів відразу після завершення навчання, вони значно заощаджують на витратах на підбір персоналу. По-друге, це також зменшує плинність

¹² Graf, Lukas. 2013. *The Hybridization of Vocational Training and Higher Education in Austria, Germany, and Switzerland*. Budrich UniPress.

¹³ Mayer, K.U. & Solga, H. (eds.). 2008. *Skill formation: Interdisciplinary and cross-national perspectives*. Cambridge University Press.

¹⁴ Ева Ріндфляйш (Eva Rindfleisch) і Феліза Меннінг-Фортман (Felise Maenning-Fortmann). 2020. *Дуальна освіта в Німеччині: від теорії і практики до кваліфікованого працівника* (укр. переклад). Німецько-Українська промислово-торговельна палата, Фонд Конрада Аденауера, Представництво в Україні.

¹⁵ <https://www.bibb.de>

кадрів, бо добре проведене навчання формує лояльність до компанії. Не менш важливо наголосити, що демографічні зміни в Європі створюють ризик збільшення дефіциту кваліфікованих працівників. А залучення роботодавців безпосередньо до освітнього процесу сприяє зменшенню невідповідності навиків (*skills mismatch*), тобто між тим, що пропонують випускники, і тим, що шукають роботодавці.

Німецький досвід дуальної освіти суттєво вплинув на політику Європейського Союзу у цій сфері та став орієнтиром для формування подальших стратегій освітньої політики.

Передусім, 29-30 листопада 2002 року в Копенгагені відбулася конференція європейських міністрів освіти та представників Європейської комісії, яка завершилася підписанням т.зв. «Копенгагенської декларації», націленої на посилення європейського співробітництва в галузі професійної освіти і навчання¹⁶, що стало передумовою інституціоналізації дуального формату на загальноєвропейському рівні.

У 2013 році було засновано Європейський альянс професійної підготовки (*European Alliance of Apprenticeships*) – унікальну платформу для ключових зацікавлених сторін (бізнес, індустрія, соціальні партнери, національні уряди та інші організації), націлену на розвиток співпраці та обмін успішними підходами, інструментами та практиками у сфері «навчання на робочому місці», щоб підвищити його якість, пропозицію та загальний статус в країнах ЄС¹⁷. У липні 2020 року Комісар Ніколас Шміт запустив оновлену програму цього Альянсу, визначивши шість амбітних пріоритетів, серед яких:

- стимулювати прихильне ставлення у країнах-членах ЄС та їхніх компаніях до якісного та ефективного «робочого навчання» шляхом створення національних коаліцій;
- сприяти підтримці малих та середніх підприємств (МСП) у забезпеченні стабільної пропозиції якісного та ефективного навчання;
- мобілізувати місцеві й регіональні органи влади як каталізаторів розвитку «професійного навчання» в місцевому бізнес-середовищі;
- зміцнити соціальний діалог шляхом більш активного залучення державних соціальних інституцій;

¹⁶ *Copenhagen Declaration*: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:ef0018&from=EN>

¹⁷ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1554&langId=en>

- активно залучати європейські галузеві комітети соціального діалогу з питань професійного навчання з метою досягнення згоди щодо спільних галузевих зобов'язань;
- відстоювати важливі горизонтальні питання, зокрема гендер, соціальну інтеграцію та інтернаціоналізацію¹⁸.

2023 рік ознаменував десятиліття функціонування Альянсу, який створив широку загальноєвропейську мережу компаній-партнерів для професійної підготовки студентів у рамках дуальних програм (див. інтерактивну мапу та каталог¹⁹). Ця подія збіглася також з Європейським роком навиків (*European Skills Year*), який підкреслює важливість відповідних компетенцій для довгострокового сталого зростання ЄС та соціальної справедливості при переході до «зеленої» та цифрової економіки.

Загалом, навикі розглядають у політиці ЄС не як просто цеглинка поступу, вони стають стратегічною інвестицією в розширення прав та формування адаптивності європейців, архітекторами спільного інноваційного європейського майбутнього та свідченням глибокого зв'язку між освітою, ринком праці та візією майбутнього. Саме тому 1 липня 2020 року було затверджено Європейську програму навиків – 2025 (*European Skills Agenda*)²⁰, що стала частиною ширших зусиль Європейської Комісії щодо реагування на виклики, пов'язані з цифровими та «зеленими» трансформаціями, переходом до ресурсо-ефективної, циркулярної та низьковуглецевої економіки. Оскільки нова парадигма економіки може створити понад 1 млн робочих місць до 2030 року, штучний інтелект і робототехніка – майже 60 млн у світі протягом наступних 5 років, а процеси підвищення кваліфікації або перекваліфікації – неодмінною ознакою ринку, Європейська програма навиків також спирається на інші важливі політичні акти ЄС з соціальних прав – *European Pillar of Social Rights* 2017 року та *Communication on a Strong Social Europe for Just Transitions* 2020 року.

Шляхом досягнення 12-ти поставлених завдань до 2025 року, Європейська програма навиків має на меті створити орієнтовану на майбутнє екосистему компетенцій та навиків, що включає цифрову грамотність, екологічну стійкість, інноваційність та креативність, навикі підприємництва, інклюзивності та навчання впродовж життя. У такому ж ключі деталізовано місію та описано виклики вищої освіти в аналітичному

¹⁸ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1554&langId=en>

¹⁹ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1499&langId=en>

²⁰ https://ec.europa.eu/migrant-integration/library-document/european-skills-agenda-sustainable-competitiveness-social-fairness-and-resilience_en

документі Європейського парламенту 2020 року «Майбутнє вищої освіти у Європі» («The Future of Tertiary Education in Europe»). Зосереджуючи особливу увагу на всеохопному впливі цифрових і проривних технологій, документ акцентує на необхідності наскрізної співпраці вищої освіти з бізнесом та індустрією. Подібно, у програмному документі Європейської асоціації університетів «Університети без стін – 2030» (*Universities without Walls – 2030*) чітко задекларовано, що університети мають безперервно розвиватися, формувати гнучкі шляхи навчання і кар'єри, а також підтримувати постійний обмін та взаємовигідну співпрацю в галузі досліджень із різнопрофільними суспільними та бізнес суб'єктами²¹.

Цікавий погляд запропонувало дослідження Британських Рад «Майбутнє міжнародної вищої освіти до 2037 року» (*The Future of International Tertiary Education to 2037*), опубліковане у листопаді 2022 року. За їхніми прогнозами, зокрема з погляду 2037 року, багато інституцій зроблять важливі кроки для розвитку міцніших, взаємовигідних партнерств з установами, організаціями та громадами в країнах, що розвиваються (на місцевому, регіональному та міжнародному рівнях). Ці ініціативи передбачають розбудову потенціалу, суспільну користь і взаємний обмін студентами та співробітниками, а також типовими стануть процеси співтворення та спільного проведення освітніх програм і курсів, взаємного навчання і професійного розвитку у сфері цифрової та онлайн-освіти, об'єднання програмних і апаратних ресурсів²². Такий прогноз чітко кристалізує роль та механізм дуальної освіти у перспективі найближчих 15-ти років.

Сьогодні, згідно з нещодавніми опитуваннями, близько 97 % європейців вважають, що студентам корисно працювати над інноваційними проектами з дослідниками та компаніями з різних країн²³, а випускники університетів у країнах ЄС, які отримали певний досвід роботи під час навчання, також повідомили у дослідженні, проведеному Європейською комісією²⁴, про кращі кар'єрні перспективи. Тому на міждержавному рівні країн ЄС було прийнято Ризьку декларацію про релевантність «навчання на робочому місці»²⁵. Окрім того, кожні два роки з 2008 до 2019 рр. у Брюсселі проводили форум «Університет-Бізнес» (University-Business Forum), який пропонував платформу

²¹ <https://eua.eu/downloads/publications/universities%20without%20walls%20a%20vision%20for%202030.pdf>

²² https://www.britishcouncil.org/sites/default/files/the_future_of_international_tertiary_education_to_2037.pdf

²³ <https://europa.eu/eurobarometer/screen/home>

²⁴ *Eurograduate Pilot Survey*. Available at: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/51f88c2e-a671-11ea-bb7a-01aa75ed71a1>

²⁵ *Riga Conclusions 2015*. Available at: <https://education.ec.europa.eu/sites/default/files/document-library-docs/riga-conclusions.pdf>

для налагодження контактів, обміну ідеями та новим досвідом, об'єднуючи заклади вищої освіти, компанії, бізнес-асоціації, органи державної влади та політиків. На форумі учасники аналізували поточний стан співпраці між університетами та бізнесом, а також досліджували політичні ініціативи та програми, необхідні для її підтримки. За результатами досліджень, виконаних на основі проведених Форумів «Університет-Бізнес» за два періоди 2009-2011 рр. та 2016-2018 рр., на замовлення Генерального директорату Європейської Комісії з питань освіти, науки та культури, консорціум партнерів опублікував три розвідки-резюме (англійською, французькою та німецькою мовами), а також два великих європейських звіти (2011 та 2018 рр.) та один звіт про практики в 30 країнах ЄС (2011)²⁶.

Власне, загальноєвропейське дослідження 2018 року «Стан співпраці Університет-Бізнес в Європі» (*The State of University-Business Cooperation in Europe*) було сформоване на остаточній вибірці з 17 410 представників: 14 318 відповідей із ЗВО, серед яких – 2 285 керівників ЗВО, 10 836 науковців-викладачів та 1 197 фахівців з трансферу знань, та 3 113 відповідей від бізнесу, що робить це дослідження найбільшим досі міжнародним дослідженням співпраці між ЗВО та бізнесом²⁷.

Станом на початок 2018 року, ця розвідка показала такі результати щодо співпраці з бізнесом у європейському просторі вищої освіти:

- Хоча більшість ЗВО включають співпрацю з індустрією та бізнесом у свою місію та стратегію, це «стратегічне зобов'язання» часто не підкріплене спеціальними ресурсами (наприклад, відповідальною особою на вищому адміністративному рівні, бюджетом, персоналом чи матеріально-технічною базою). ЗВО мають взяти на себе ширші та довгострокові зобов'язання щодо розвитку цього напрямку. Стимули для викладачів-науковців є найменш розвиненим механізмом у цій співпраці, тому саме ця сфера потребує негайної уваги з боку політиків у галузі освіти²⁸.
- Понад третина компаній взяли на себе зобов'язання щодо співпраці зі ЗВО як частину своєї стратегії, і вони, як правило, підтримують це зобов'язання ресурсами, відповідальним керівником та розподілом робочого часу.
- Якщо приблизно 62% ЗВО у країнах ЄС співпрацюють з більше, ніж з однією корпорацією, то 72% компаній співпрацюють з більше, ніж одним університетом.

²⁶ <https://www.ub-cooperation.eu/index/reports>

²⁷ https://www.ub-cooperation.eu/pdf/final_report2017.pdf

²⁸ https://www.ub-cooperation.eu/pdf/final_report2017.pdf

- Проте відсутність співпраці з бізнесом не означає, що викладачі-науковці зовсім не мають партнерств, адже майже 75% науковців, які не співпрацюють з бізнесом, співпрацюють з державними органами в країнах ЄС або іншими суспільними інституціями.
- Якщо представники університету та бізнес співпрацюють, здебільшого вони готові рекомендувати співпрацю своїм колегам, а 98% прогнозують, що співпраця переросте у майбутньому на вищий рівень²⁹.

З іншого боку, це дослідження чітко резюмувало стан співпраці університет-бізнес та окреслило траєкторії розвитку:

- Ця співпраця пропонує університетам потенціал для кращого узгодження навчальних програм та навичок випускників з ринком праці, покращення шляхів працевлаштування для студентів та підбору персоналу для роботодавців, а також програм навчання впродовж життя для бізнесу.
- ЗВО можуть пропонувати бізнесу найбільшу вигоду як партнери для інновацій з довгостроковим горизонтом, а також для вирішення короткострокових проблем. І навпаки, бізнес пропонує ЗВО ідеї, можливості, дані для проведення високоякісних досліджень, а також здатність впроваджувати дослідження на практиці та масштабувати свій вплив.
- Завдяки валоризації (комерціалізація досліджень та розробок), ЗВО стають частиною регіональної інноваційної системи, виступаючи джерелом інновацій для наступного покоління та плацдармом високотехнологічних нових компаній, а також осередком нових підприємницьких талантів.
- Співпраця у сфері менеджменту надає можливості для покращення регіонального та інституційного управління, спільного використання приміщень, обладнання та інших ресурсів для кращої активізації стратегічних активів.
- Існує потенціал для закладів вищої освіти виступати в ролі «якірного орендаря», на якому їхні міста та регіони можуть будувати свою конкурентоспроможність. За таким сценарієм, університетський простір виступає в ролі платформи або хабу, сучасної зони співпраці, яка об'єднує передовий досвід ЗВО та бізнесу³⁰.

Варто підкреслити, що у висновках цього дослідження задекларовано про програми дуального навчання як важливий спосіб співпраці між ЗВО та бізнесом для

²⁹ https://www.ub-cooperation.eu/pdf/final_report2017.pdf

³⁰ https://www.ub-cooperation.eu/pdf/final_report2017.pdf

забезпечення безперервної та практичної освіти: «Дуальна вища освіта продовжує набувати все більшої популярності за межами «свого німецького походження». Прикладами можуть слугувати Лінчепінзький університет у Швеції (*Linköping University*) та його партнерство з SAAB, спеціальні освітні програми, розроблені у співпраці з індустрією, у Мідлсекському університеті (*Middlesex University*), дуальний підхід до підготовки бакалаврів та магістрів у Школі підприємництва Центру менеджменту Інсбрука (*MCI Management Center Innsbruck*)»³¹.

У 2022 році Форум інтегрували у перший Саміт освіти та інновацій (*Education and Innovation Summit*), що продовжуватиме у наступні роки виконувати свою основну місію – зміцнення зв'язків між вищою освітою та бізнесом³².

Показово з досвіду в країнах ЄС, що для розвитку дуального формату вагома співпраця та перехресна комунікація з техно- та науковими парками й інкубаторами, які залучають великі інфраструктурні інвестиції з чіткою орієнтацією на регіональний або місцевий розвиток. Власне, більшість наукових парків будуються навколо або в безпосередній близькості до одного або декількох ЗВО. Інноваційні фірми розміщуються в наукових парках для того, щоб отримати доступ до трансферу знань, технологій та дослідницьких мереж на базі ЗВО, а також користування адміністративними послугами. Взаємне збагачення стає пріоритетним, тому студентів необхідно навчати добре розуміти очікування аудиторії, а також використовувати відповідні мовні та комунікаційні інструменти, щоб робити експертні знання доступними для широкої аудиторії. ЗВО можуть мати пряму фінансову користь або управлінську частку в наукових парках та інкубаторах - від участі до (часткової) власності, проте це вимагатиме довгострокового інвестування додаткових людських і фінансових ресурсів з боку ЗВО. Ці практики поширені в скандинавських країнах, що дає змогу інтенсивно розвивати дуальний формат вищої освіти.

Якщо підсумувати, дуальна вища освіта, яка поєднує академічне навчання з практичним досвідом роботи, має ключове значення в Європейському просторі вищої освіти (ЄПВО) як стратегічна інвестиція в майбутнє з кількох переконливих причин:

- формування адаптивності до ринку з ширшими можливостями працевлаштування;
- здобуття актуальних навиків, що відповідають розвитку галузі;
- внесок у стратегічне економічне зростання регіону, країни та Європи;

³¹ https://www.ub-cooperation.eu/pdf/final_report2017.pdf

³² <https://education.ec.europa.eu/education-levels/higher-education/innovation-in-education/university-business-cooperation>

- динамічна співпраця та створення екосистеми між університетами та бізнесом;
- досягнення європейських цілей у сфері вищої освіти - мобільність, відповідне працевлаштування, соціальна інклюзія й інтеграція.

Розділ 2. Ефект синергії: співпраця закладів вищої освіти Польщі з індустрією

Наталія Міщук

Розробка та впровадження інновацій є основою економіки, заснованої на знаннях. Всупереч тому, що освіта і бізнес – це два окремих учасники соціально-економічних процесів зі своїми правилами, проте є вагомі підстави для зміцнення співпраці між підприємцями та закладами освіти.

В сучасних умовах прискореного розвитку економіки знань практично кожен університет шукає спосіб наблизитися до індустрії, щоб мати змогу використати її інновації та досвід, оскільки співпраця освіти та бізнесу може суттєво вплинути на рівень конкурентоспроможності випускників на ринку праці.

Оскільки випускники закладів освіти часто виходять на ринок праці лише після закінчення навчання, труднощі пов'язані насамперед з невідповідністю теоретичних знань і практичних навичок, потрібних роботодавцям. Крім того, молодим людям часто бракує навичок спілкування, впевненості, командної роботи, самопрезентації та творчого розв'язання проблем. Модель співпраці між роботодавцем та університетом має зрештою надати випускникам не лише теоретичні знання, а й практичні та соціальні навички, необхідні для ефективного орієнтування на ринок праці. Саме тому, якість навчання у закладах вищої освіти випускники все частіше оцінюють з точки зору підготовки до ринку праці та очікувань компаній.

Європейські заклади вищої освіти мають великий досвід підготовки висококваліфікованих спеціалістів, оскільки освітня система Європи адаптується до викликів і розвивається завдяки активному впровадженню практично-прикладного підходу до навчання, допомагаючи студентам готуватися до професійної діяльності як у навчальних закладах, так і за їх межами. Належний рівень автономії закладів освіти дає їм змогу бути головними інституціями у сфері пошуку та впровадження новітніх методів і технологій у процес підготовки фахівців.

За останні роки підхід європейських університетів до теми співпраці з індустрією кардинально змінився. Сьогодні кожен заклад освіти, який дбає про свою позицію на ринку, вже усвідомлює, що неможливо функціонувати у відриві від бізнесу та промисловості. Тому існують різні види проектів, які допомагають наблизити університети до компаній.

Співпраця університетів і наукового світу з бізнес-сектором зокрема, у Польщі, успішно реалізуються у різноманітних формах (Рис. 2.1), які доводять, що ці відносини насправді сприяють розвитку інновацій і підвищенню конкурентоспроможності польської економіки.

- 1** *Співпраця в галузі досліджень і розробок*
  - Включає спільну науково-дослідну діяльність, контрактні дослідження, консультації з науково-дослідних робіт, інноваційну співпрацю, спільні публікації з науковцями/викладачами компанії, спільне керівництво бакалаврськими, магістерськими та докторськими роботами або проектами, що виконуються у співпраці з підприємствами
- 2** *Мобільність академічних викладачів*
  - Полягає у тимчасовому переміщенні професорів, науковців з університетів в бізнес, а також співробітників, менеджерів і дослідників з бізнесу в університети
- 3** *Мобільність студентів*
  - Охоплює тимчасове переміщення студентів з університетів на підприємства
- 4** *Комерціалізація результатів досліджень і розробок*
  - Передбачає комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок шляхом розкриття винаходів, патентування та ліцензування.
- 5** *Розробка та впровадження навчальних програм*
  - Передбачає консультації у спільній розробці навчальних програм курсу, модулів, освітніх програм, запланованих досягнень та гостьових лекцій, що проводяться особами, делегованими від зовнішніх приватних та державних організацій, у рамках програм бакалавра, магістра та доктора.
- 6** *Навчання впродовж життя*
  - Включає запровадження в університетах різних форм безперервної освіти для людей, які працюють у зовнішніх організаціях, включаючи отримання нових навичок і знань, а також розвиток поглядів і поведінки.
- 7** *Підприємництво*
  - Включає діяльність із залученням університетів до створення нових підприємств або розвитку підприємництва у співпраці з бізнесом.
- 8** *Менеджмент*
  - Передбачає, що науковці беруть участь у процесах прийняття рішень у компаніях або входять до їхніх рад, а також залучення бізнес-лідерів до процесів прийняття рішень в університетах та участь у радах університетів або на рівні керівництва факультету

Рис. 2.1. Форми співпраці освіти та підприємництва у Польщі

Джерело: створено автором на основі³³

Польське агентство розвитку підприємництва (PARP) вже багато років сприяє співпраці науки та бізнесу. Крім регулярних конкурсів і програм, таких як польський

³³ *Współpraca uczelni z biznesem. Polska na tle wybranych krajów Unii Europejskiej.* Raport. Pod red. Tomasza Geodeckiego i Jerzego Hausnera. URL: <https://oees.pl/naukaibiznes/>

продукт майбутнього, інноваційні ваучери, підтримка ключових кластерів, PARP проводить заходи, які активують наукову та бізнес-спільноту.

Одним з основних інструментів започаткування співпраці між наукою та бізнесом у Польщі стала Операційна програма Smart Growth (POIR). Цей проєкт в основному підтримує невеликі компанії з меншим досвідом і дослідницьким потенціалом, які співпрацюють з дослідницькими центрами чи закладами освіти. Прикладом реалізації такої співпраці є проєкт 4Nature Smart, розроблений компанією Subito Advising, яка спеціалізується на комплексному впровадженні вертикальних садів, зелених стін і меблів з використанням рослин. Підтримка програми дозволила компанії проводити науково-дослідні роботи у співпраці з галузевим науково-дослідним інститутом. Завдяки цьому він оптимізував свої виробничі можливості та знизив витрати на виробництво. Це дозволило знизити ціну та збільшити вигоду від реалізації. Водночас підприємство підвищило свою конкурентоспроможність, значно підвищивши якість продукції³⁴.

Провідні технічні університети Польщі все більше розуміють, що не можуть нормально функціонувати, проводити дослідження та навчати без співпраці з індустрією. Зокрема, Лодзький технічний університет (TUL) та постійно розширює мережу партнерів, як локальних, так і глобальних. Університет заснував кластер ІКТ у Центральній Польщі, сьогодні це кластер ІКТ у Лодзі, який об'єднує стратегічні компанії ІТ-індустрії. Лодзький технічний університет керує кластером LODZistics, який об'єднує компанії та установи, що працюють у сфері логістики та транспорту в Центральній Польщі.

Задля ефективної дистрибуції та прагнення збільшити використання відновлюваних джерел енергії TUL був одним із засновників кластера Energy Wave. Учасники кластера беруть активну участь у навчальному процесі: представники компаній допомагають оновлювати навчальні програми, вказуючи пріоритетні, з точки зору майбутньої професійної кар'єри, тематичні напрямки.

Фахівці компаній також проводять щорічні спостереження, під час яких оцінюють якість занять, які проводять викладачі, враховуючи, серед іншого, використані методи та правдивість наданої інформації. Одним із важливих аспектів співпраці з підприємствами-лідерами у своїх галузях є розробка профілів посад із зазначенням необхідних навичок та компетенцій кандидатів (як суто галузевих, так і

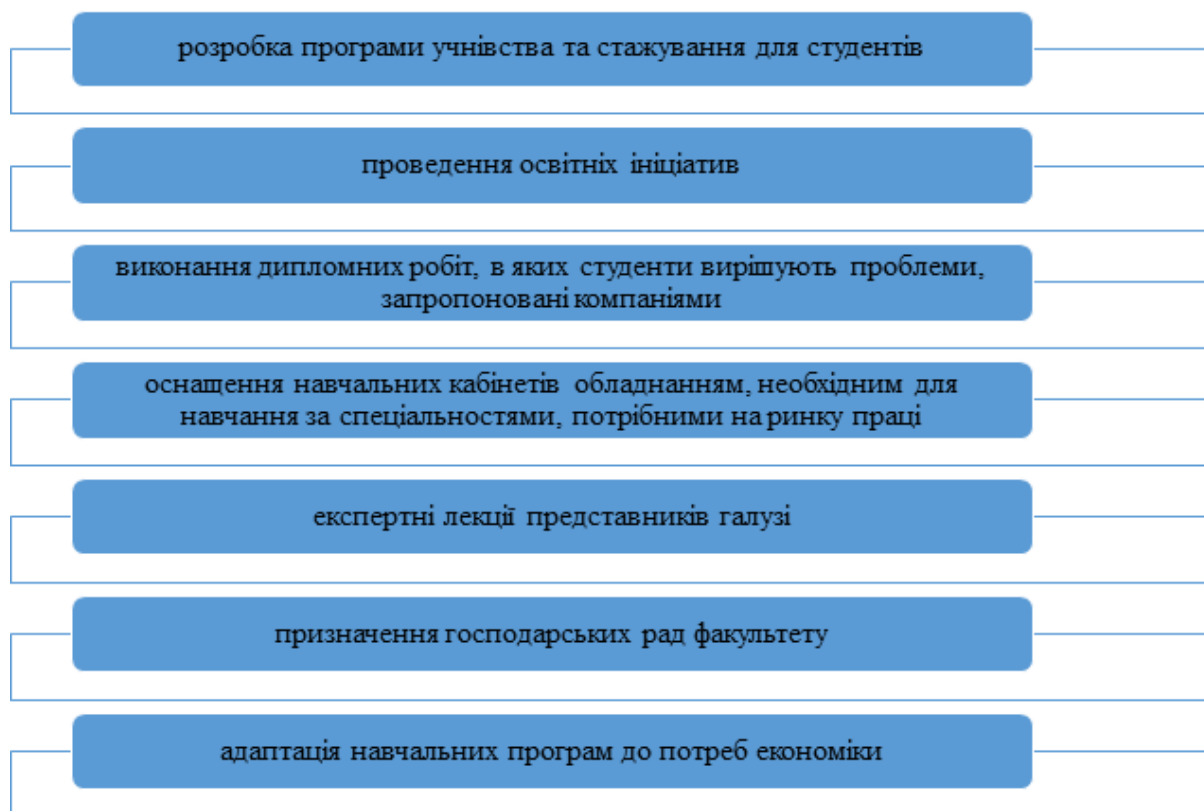
---

³⁴ <https://pfr.pl/aktualnosci/wspolpraca-nauki-z-biznesem.html>

загальних). Крім того, компанії активно беруть участь в інших заходах для студентів, наприклад, проводячи спеціальні лекції та експертні семінари, або беручи участь у Łódź IT Days щороку³⁵.

Лодзький технологічний університет прагне поєднати освіту з бізнес-практикою. На прохання індустрії на хімічному факультеті були створені такі дослідження: хімічна аналітика та будівельна хімія – міжуніверситетська сфера, яка реалізується спільно з Науково-технічним університетом AGH у Кракові та Гданським технологічним університетом. Своєю чергою, на факультеті технічної фізики, інформатики та прикладної математики студенти презентують свої проєкти компаніям, які у відповідь пропонують різні форми співпраці та особистого розвитку, учнівства, стажування та працевлаштування. Завдяки цьому випускники TUL є затребуваними працівниками як у Польщі, так і за кордоном.

Співпраця з компаніями втілюється в навчальний процес Лодзького технічного університету через різноманітні форми (Рис. 2.2).

Рис. 2.2. Форми співпраці Лодзького технічного університету з індустрією

Джерело: побудовано автором на основі³⁶

³⁵ <https://p.lodz.pl/ksztalcenie/ksztalcenie-we-wspolpracy-z-przemyslem>

³⁶ <https://p.lodz.pl/ksztalcenie/ksztalcenie-we-wspolpracy-z-przemyslem>

Ще одним із яскравих прикладів ефективної співпраці освіти та бізнесу, зокрема, в Польщі є заснування кілька років тому компанією Siemens спільно із трьома університетами академії Siemens. Зокрема, за ініціативою представників бізнесу додали більше практичних елементів до обов'язкової навчальної програми, включаючи, наприклад, Програму сертифікації мехатронних систем Siemens (SMSCP) і вільно програмовані контролери (PLC).

Siemens академії, які інтегровані в навчальну програму, дають здобувачам освіти не тільки теоретичні знання, а й можливість використовувати ці знання практично на реальних робочих місцях. Після завершення курсів їх учасники також можуть скласти додатковий іспит, після чого отримують сертифікат, що підтверджує практичну компетентність у тій чи іншій галузі.

Кількість учасників академій та спонсорованих лабораторій при університетах завжди перевищувала потреби компанії Siemens. Бажаючи розвивати ринок, компанія готує кваліфіковані кадри не тільки для себе, а й для партнерів, клієнтів, а також компаній, які не пов'язані з Siemens, але можуть співпрацювати в майбутньому.

Сілезький технологічний університет, який запропонував компанії Siemens патронат над новоствореними напрямками навчання, зокрема, програми автоматизації та промислової робототехніки. До університетських рад також запрошують представників бізнесу, їхні знання та досвід, а також знання ринкових тенденцій допомагають створювати нові напрями навчання або модифікувати наявні. Погоджуємось з думкою, що такі дуже цінні ініціативи свідчать про зміну підходу, яка є також результатом усвідомлення того, що університети та компанії створюють певний симбіоз³⁷.

Компанія Siemens використовує сьогодні різні типи співпраці з університетами, які є найбільш важливим та приносить найкращі результати. Окрім Академій Siemens, компанія співпрацює з університетами у формі стажування та практик, а також патронатних лабораторій у поєднанні з навчанням викладачів, які там проводять заняття. Конкурси також є однією з важливих форм співпраці Siemens Polska з університетами. Але основним фактором успіху є відкритість університету до співпраці з індустрією. Якщо заклад освіти в цьому зацікавлена, то є потенціал для підготовки та реалізації різноманітних форматів заходів.

---

³⁷ <https://www.rp.pl/biznes/art8606711-uczelnie-bardzo-otworzyly-sie-na-wspolprace-z-firmami>

Ключовим партнером Міністерства оборони Польщі є компанія PZL-Świdnik a Leonardo Helicopters, яка теж ефективно співпрацює зі школами та університетами, підтримуючи розвиток наступних поколінь інженерів шляхом передачі ноу-хау, організації учнівства та стажування, дуального навчання та патронату студентів. Протягом багатьох років компанія співпрацює з численними академічними центрами на території всієї Польщі та в усьому світі. PZL-Świdnik a Leonardo Helicopters company проводить заходи, спрямовані на обмін знаннями та досвідом, а також створення простору для розвитку студентів. Багато талановитих випускників, особливо авіаційних, технічних та економічних університетів, щороку приєднуються до команди компанії та роблять перші кроки на професійному шляху.

Компанія PZL-Świdnik a Leonardo Helicopters успішно взаємодіє з Військовою авіаційною академією в Дембліні (*Lotniczą Akademią Wojskową w Dęblinie*). Протягом багатьох років PZL-Świdnik є місцем, де студенти LAW проходять практику та своєї професії у кращих. Щороку наступні групи студентів, як цивільних, так і військових, вирушають у поїздки та навчальні візити до компанії, щоб дізнатися про технічні та дослідницькі ресурси PZL-Świdnik.

Кульмінацією багаторічної співпраці стало підписання 2 квітня 2019 року договору про співпрацю в рамках організації дуального навчання.

Військова авіаційна академія за консультації з PZL-Świdnik була першим військовим університетом у Польщі, який запустив подвійні інженерні навчання, які дозволяють поєднувати навчання з професійною роботою. Це єдиний проект такого типу в країні щодо авіамеханіки. У липні 2020 року перші студенти розпочали практику у відділенні льотно-випробувальних робіт, де протягом наступних трьох років під керівництвом досвідчених авіамеханіків, багаторічних інструкторів виробничої практики атестованого навчального центру авіаційної механіки вони отримуватимуть знання та досвід роботи з обслуговування літаків³⁸.

У відповідь на вимоги сучасної економіки Польщі, з якими стикаються університети, зумовлені масштабами співпраці між наукою та бізнесом, існує ряд університетських ініціатив, які слугують побудові інноваційної екосистеми навколо Медичного університету Лодзя, а саме³⁹:

---

³⁸ <https://www.pzlswidnik.pl/pl/kariera/wspotpraca-ze-szkotami-i-uczelniami>

³⁹ <https://umed.pl/wspolpraca/wspolpraca-z-biznesem/>

- MOLEcoLAB Center for Molecular Research on Civilization Diseases – серце розвитку досліджень в Медичному університеті, основною метою якого є комерціалізація та співпраця з широким розумінням бізнесу.
- Центр інновацій та трансферу технологій – започаткований з метою кращого використання потенціалу університету, як щодо створення та просування інноваційних дослідницьких проєктів, так і співпраці між промисловістю та наукою.
- Фонд Медичного університету в Лодзі – успішно підтримує навчальний процес, розвиток наукових досліджень і передачу технологій. Основна його мета – організаційне, матеріальне та фінансове забезпечення діяльності та розвитку університету.
- Компанія UMED – діє на базі відокремлених компаній, створених у співпраці з університетами, як окремі одиниці, які підтримують усі види діяльності, що дозволяє отримувати додаткові доходи їх засновників. Діяльність компанії UMED зосереджена насамперед на вдосконаленні управління інфраструктурою університету. Крім того, компанія надає такі послуги впроваджувального, концептуального та дослідницького характеру, а також дослідно-конструкторські роботи в галузі наук про життя (live science).
- Бізнес-інкубатор Медичного університету в Лодзі – загальноуніверситетський підрозділ, що підтримує розвиток місцевих економічних суб'єктів та інших суб'єктів економічного та соціального середовища, включаючи академічну спільноту. Пріоритетним завданням є підтримка новостворених компаній або компаній, що знаходяться на стадії розвитку.
- Відділ клінічних випробувань – забезпечує комплексне, науково орієнтоване планування, координацію та управління одноцентровими або багатоцентровими некомерційними клінічними випробуваннями, спонсором яких виступає Медичний університет в Лодзі.

Серед приватних університетів Польщі також активно розвивається співпраця з індустрією. Наприклад, у Koźmiński запроваджено багато навчальних програм, які проводяться в партнерстві з бізнесом. Зокрема, разом із брендом Huawei запущено дослідження, пов'язані з кібербезпекою, яка є відповіддю на брак експертів у цій галузі на польському ринку.

Завдяки співпраці з Huawei студентам надається одне з найінноваційніших освітніх рішень – Huawei IdeaHub. Це сучасний інструмент, який розширює можливості

розумного офісу або, як у цьому випадку, розумної навчальної кімнати. Це конкретна відповідь на нові освітні потреби, які суттєво підкреслила пандемія. Ми живемо в часи прискореної цифрової трансформації та вчимося футуристичним формам роботи над живим організмом: телеконференції, домашній офіс, електронний підбір персоналу, віртуалізація експериментальних середовищ тощо. Рішення, запропоноване Huawei, охоплює функціональність кількох категорій пристроїв: інтерактивна дошка, екран для представлення контенту та система відеоконференцзв'язку тощо. Все це дозволяє розвивати як дистанційні, так і гібридні формати навчання на зовсім іншому рівні⁴⁰.

Співпраця з технологічною компанією Huawei також означає доступ до додаткових освітніх можливостей. Наприклад, підписана угода про співпрацю з Huawei в рамках програми ICT Academy, завдяки якій студенти та викладачі освітньої програми Management and Artificial Intelligence мають можливість розширити свої знання в галузі таких технологій, як 5G, bigdata, хмарні обчислення та штучний інтелект.

Прикладами ефективною співпраці польських компаній з університетами Польщі (і не тільки) також є⁴¹:

- Solaris Bus & Coach – виробник автобусів і трамваїв, співпрацює з польськими технічними університетами в галузі інженерії та екологічного транспорту. Solaris також активно працює на зовнішніх ринках, пропонуючи, серед іншого, інноваційні автобуси на водневому двигуні.
- Polska Grupa Energetyczna – потужна енергетична компанія, яка співпрацює з багатьма університетами, насамперед технічними, у сфері досліджень відновлюваних джерел енергії, енергоефективності, енергетичної безпеки та зберігання енергії. Одним із численних доказів того, що велика компанія може створювати гнучкі рішення разом із невеликими компаніями, є консорціум із RDLS Sp.zo.o., дочірня компанія Варшавського університету, що працює в галузі екологічних досліджень і біотехнологій, заснована для створення установки з перероблення акумуляторів.
- Comarch – IT-компанія з коренями в академічному середовищі Кракова, успішно працює на міжнародному ринку, активно співпрацює з університетами, зокрема,

---

⁴⁰ <https://bezpprawnik.pl/wspolpraca-uczelni-z-prywatnymi-firmami/>

⁴¹ <https://mitsmr.pl/a/nauka-i-biznes---warto-polaczyc-sily/D1CVXTHJw>

у складі Comarch Innovation Lab, реалізуючи проєкти у сфері телемедицини, інформатики та телекомунікацій.

- ХТР – стартап у сфері нанотехнологій, який, серед іншого, розробляє та комерціалізує глобальну інноваційну технологію платформи, захищену міжнародними патентними заявками, яка забезпечує надточний друк наноматеріалів. Компанія тісно співпрацює з дослідницькими центрами як у Польщі (технічні університети та дослідницька мережа Łukasiewicz Research Network), так і за її межами (наприклад, закладами освіти Німеччини, Італії та Китаю).
- Adamed Pharma – фармацевтична компанія, яка вже багато років співпрацює з університетами в Польщі та за кордоном у розробці рішень на основі власних патентів та вдосконаленні існуючих методів лікування. Adamed Laboratorios відкрила своє представництво в Іспанії, а місцеву компанію визнали лідером досліджень і розробок у фармацевтичному та біотехнологічному секторі у 2022 році.

Отже, сучасний ринок пропонує необмежені можливості розвитку, а підприємці легко долають бар'єри та відкривають абсолютно нові сфери діяльності. Хороші перспективи відкриває співпраця бізнесу та світу науки, яка, на думку експертів, є запорукою успіху як на науковому, так і на промисловому ринку. Зокрема, у Польщі багато прикладів успішної співпраці освітньої сфери з бізнес-структурами, оскільки існують як університети, які розуміють необхідність реагувати на мінливі потреби ринку праці, так і компанії, у яких зростає попит на технологічно підкованих фінансистів або директорів виробництва, які можуть знайти правильне місце у виробничому процесі, щоб його вдосконалити.

Розділ 3. Альянс університетів EU4DUAL: на шляху до створення моделі Європейського Університету Дуальної Освіти

Ірина Одрехівська

Альянси європейських університетів – це одна з новітніх та першорядних ініціатив Європейської стратегії для університетів, що ставить за мету розширити до середини 2024 року кількість альянсів до 60, залучивши до них понад 500 закладів вищої освіти. Розвиваючи довгострокову структурну та стійку співпрацю, альянси європейських університетів дадуть змогу студентам здобувати освіту, поєднуючи навчання в декількох європейських країнах.

Цікаво, що одне з недавніх опитувань у Німеччині показало набагато нижчий результат мобільності студентів, що навчаються на дуальних програмах: серед понад 4 000 студентів дуальної форми лише 9,1% вказали, що вже закінчили семестрове навчання за кордоном, а 13,2% лише планують такий семестр у найближчому майбутньому⁴². Ці низькі показники навіть призвели до чіткої рекомендації німецьким університетам забезпечити, щоб перебування за кордоном стало невід'ємною частиною контракту між підприємствами та студентами дуальної системи. З огляду на це, створення окремого альянсу університетів Європи з дуальним профілем було актуальним запитом. З 52 поданих заявок у 2022 році Європейська комісія відібрала 4 заявки нових партнерств для створення альянсів, серед яких - Альянс європейських університетів EU4DUAL: *European Dual Studies University*, а також профінансувала 16 існуючих альянсів, які сукупно охоплюють участь 175 закладів вищої освіти з країн-членів ЄС та інших країн-партнерів Еразмус+.

Відповідно, на початку 2023 року відбулося підписання угоди про створення Альянсу EU4DUAL: *European Dual Studies University* за фінансуванням програми Еразмус+, який має стати «світовим еталоном якості дуальної освіти» та надати досвід мобільності щонайменше 50% студентів в університетах-партнерах. У лютому 2023 року було проведено інавгураційну конференцію Альянсу в Фінляндії.

Альянс EU4DUAL об'єднує дев'ять європейських університетів прикладних наук, яких вважають лідерами дуального навчання на європейському рівні: *Mondragon*

⁴² Woisch, A. & Willige, J. 2015. *Internationale Mobilität im Studium 2015. Ergebnisse der fünften Befragung deutscher Studierender zur studienbezogenen Auslandsmobilität.* (Projektbericht). Hannover: Deutscher Akademischer Austauschdienst [DAAD].

Unibertsitatea – Мондрагонський кооперативний університет (Іспанія), який є координатором Альянсу, *Duale Hochschule Baden-Württemberg* – Дуальний Університет Баден-Вюртемберг (Німеччина), *FH JOANNEUM Gesellschaft mbH* – Університет прикладних наук Йоаннеум (Австрія), *Savonia UAS* – Університет прикладних наук Савонія (Фінляндія), *ESTIA Institute of Technology* – Інститут технологій ESTIA (Франція), *Neumann János Egyetem* – Університет імені Джона фон Неймана (Угорщина), *PAR University College* – Університетський коледж PAR (Хорватія), *Malta College of Arts, Science and Technology* – Мальтійський коледж мистецтв, науки і технологій (Мальта), *Koszalin University of Technology* – Кошалінська політехніка (Польща). Ці університети представляють 74 420 студентів, 6 691 викладачів, 588 кампусів університетів навколо світу та загалом 40 дуальних програм, які реалізують учасники. До альянсу також входять 35 провідних бізнес-компаній з кожної країни-учасниці, що хочуть просувати інноваційну модель дуальної освіти та створювати майбутні таланти для ринку⁴³. Після 2025 року Альянс має намір розширити свої межі до 20 країн і стати провідною світовою установою дуального навчання за якістю, розміром і широтою діяльності.

Основна ціль Альянсу EU4DUAL – створити найбільший інтегрований європейський заклад вищої освіти – Європейський Університет Дуальної Освіти, що стане мультидисциплінарним транснаціональним університетом із кількома кампусами, спрямованим на тісну інтеграцію академічних кіл, галузей економіки та регіонів. Ще однією амбіцією EU4DUAL у рамках створеного Університету є заснування Центру передового досвіду дуальної освіти, який генеруватиме досвід для майбутніх потреб ринку талентів і пропонуватиме рішення глобальних викликів у співпраці зі студентами, серед яких – зміни клімату, цифровізація, зелена низьковуглецева економіка та ін. Імплементация включає започаткування двох спільних магістерських дуальних програм та одну спільну дуальну докторську програму. Окрім цих програм, EU4DUAL також створить платформу мікрокредитів, пропонуючи мікрокредити студентам усіх дев'яти навчальних закладів⁴⁴. У такий спосіб EU4DUAL прагне забезпечити студентів необхідними навичками та інфраструктурою для стратегічного вирішення трьох

---

⁴³ Woisch, A. & Willige, J. 2015. *Internationale Mobilität im Studium 2015. Ergebnisse der fünften Befragung deutscher Studierender zur studienbezogenen Auslandsmobilität.* (Projektbericht). Hannover: Deutscher Akademischer Austauschdienst [DAAD].

⁴⁴ Міщук Н., Одрехівська І. 2023. Міщук Н., Одрехівська І. 2023. EU4DUAL – європейський досвід дуальної освіти. *Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. «Дуальна форма здобуття освіти: підсумки запровадження пілотного проєкту у закладах вищої та фахової передвищої освіти України».* Київ, 23 листопада 2023 року.

великих викликів, що стоять перед Європою до 2030 року: майбутнє праці (*future of work*), зелена економіка (*green economy*) та здорове життя (*healthy living*).

Відповідно, у перспективі до 2025 року альянс EU4DUAL має такі пріоритетні завдання:

- створити механізм співпраці для транскордонного співробітництва у викладанні, дослідженнях та поширенні інформації про галузь в контексті основних соціальних викликів;
- забезпечити, щоб більшість програм, пропонувані Європейським Університетом Дуальної Освіти, включали елементи досліджень, викладання або практичних занять щонайменше від двох членів установи;
- запустити спільні мікрокредити, що пропонують безперервний професійний розвиток, пов'язаний з основними викликами;
- розпочати спільні екосистемні дослідницькі проекти, які підтримують досягнення програмних цілей;
- створити освітні програми, засновані на транснаціональній роботі за підтримки глобального та місцевого бізнесу⁴⁵.

Центр передового досвіду дуальної освіти є методологічним осердям запланованого університету, адже охоплюватиме дослідження, обмін знаннями та розбудову потенціалу в галузі дуальної освіти, і в рамках консорціуму, і за його межами. Початково буде створено Обсерваторію з дуальної освіти для проведення картографічних досліджень, що дозволить скласти карту поширеності дуальної (вищої) освіти в кожній країні-члені ЄС, описати моделі її надання, виокремити типологію та відобразити політику й практики, які формують європейське середовище дуальної освіти. Для координації цього завдання вже сформовано мережу дослідників, які безпосередньо знайомі з системами в кожній країні-члені ЄС-27. Також передбачено, що для розширення бази знань про дуальну освіту в рамках Альянсу буде додатково підтримано за допомогою грантів такі ініціативи:

- десять дослідницьких проектів з педагогічних методів у дуальній освіті;
- організація пілотних проектів для збору ефективних практик та дослідницьких семінарів для обміну знаннями;
- заснування журналу "Дослідження дуальної освіти" та створення онлайн-інфраструктури для його системної публікації;

⁴⁵ <https://www.mondragon.edu/en/-/mondragon-unibertsitatea-european-university-eu4dual-formacion-dual>

- створення спільного портфоліо консультаційних послуг з питань дуальної освіти та системи їхнього надання.

Для консолідованої візії розвитку Європейського Дуального Університету та його подальшого масштабування заплановано створити Програму підготовки тьюторів для дуальної форми здобуття вищої освіти. Це передбачає такі аспекти вишколу:

- розробка результатів навчання для програми,
- розподіл результатів навчання на набір мікромодулів,
- розробка навчального контенту (поєднання письмового контенту, інтерактивного контенту та відео),
- розробка навчальних заходів,
- розробка системи оцінювання,
- адаптація контенту для багатомовного середовища,
- завантаження контенту в систему управління навчанням,
- акредитація програми (за необхідності), запуск і набір,
- модерація програми та видача сертифікатів.

Оскільки пріоритети у функціонуванні Альянсу визначаються спільно з індустрією та контекстуалізуються для регіонів, академічні результати прагнуть стати об'єктивними, достовірними та вільними від будь-яких впливів. Відповідно, організаційну культуру співпраці в рамках Альянсу над створенням Європейського Дуального Університету визначають такі принципи:

- *Тісна інтеграція досліджень, викладання та роботи в галузі* (так званий стратегічний квадрат: студенти, викладачі, дослідники та представники індустрії – це рівноправні учасники всіх структур);

- *Регіональна та європейська інтеграція;*

- *Європейські цінності* (поділяючи візію Європейського Союзу щодо суспільного розвитку, яке враховує інклюзію, толерантність, справедливість, солідарність та недискримінацію, університети працюватимуть над спільними дослідницькими та освітніми проектами, скажімо, людино-центричне виробництво та здорове старіння, що поширюватимуться у рамках дуальної моделі);

- *Студентоцентричний підхід* (кожна людина у сучасному середовищі вчитиметься впродовж усього життя, тому її цілісний досвід навчання стає пріоритетом та зумовлює відкритий обмін між університетом, бізнесом та суспільством.

Для гармонізованої роботи на підготовчому етапі було вже укомплектовано ключові керівні органи Альянсу: Центральний офіс, Академічну раду та Студентську

раду, а також створено мережу викладачів і дослідників для реалізації завдань, що зараз налічує понад 150 членів.

У роботі Альянсу EU4DUAL також заплановано створення міжнародної програми обміну, яка дасть змогу студентам скористатися перевагами міжнародного обміну для навчання на робочому місці. Для цього буде випрацьовано процедури для транскордонного моніторингу та оцінювання стажування, а також схему визнання й акредитації роботодавців між навчальними закладами, що колективно згенерує базу даних міжнародних (віртуальних і фізичних) можливостей навчання на робочому місці, зібраних зі списку галузевих партнерів Альянсу.

Альянс теж планує ініціювати програми подвійних дипломів, які спрямовані на розробку й розвиток подвійно-дипломних дуальних програм і на рівні бакалаврату, і магістратури. Для цього між партнерами EU4DUAL буде узгоджено унікальну структуру, що передбачає використання місцевих мов і знайомство з місцевою культурою. Щонайменше два партнери співпрацюватимуть над кожною програмою подвійного диплому.

Можна впевнено ствердити, що Альянс EU4DUAL - це стратегічний крок вперед у просторі дуальної вищої освіти з кількох переконливих аргументів:

- *Масштабна та узгоджена міжнародна співпраця*, адже альянс інтенсифікує обмін знанням, експертизою та кращими практиками;
- *Розвиток інституціоналізації та методологічних рамок дуальної освіти* завдяки активному просуванню принципів, створенню більш ефективних умов для масштабування і навчання студентів;
- *Транскордонні дослідження та інновації*, що дають змогу об'єднувати ресурси та експертизу для розробки навчальних планів та використання освітніх технологій;
- *Формування культурного інтелекту та компетенцій транснаціональної комунікації*, що надає студентам та академічному персоналу інструменти для успішної діяльності в умовах глобалізації;
- *Безперервне підвищення кваліфікації фахівців* через програми, які координує альянс, що сприяє постійному вдосконаленню персоналу та готовності освітян до змін парадигми вищої освіти.

Розділ 4. Дуальна форма здобуття вищої освіти в Україні: державна політика, національні проєкти та університетські практики

Ірина Іваночко, Наталія Козьмук

Поняття «дуальна освіта» в українській термінології з'явилося порівняно недавно, однак швидко набирає обертів. Дуальність, як методологічна характеристика освіти передбачає співпрацю освітньої та виробничої сфери з підготовки фахівців певного профілю в рамках організаційно відмінних форм навчання. Дуальна форма здобуття вищої освіти – це можливість водночас навчатися в закладі освіти та працювати за фахом, переймаючи знання найкращих фахівців певної галузі виробництва. Це найкращі умови для старту кар'єри та професійного розвитку ⁴⁶.

В сучасних умовах актуальність дослідження впровадження дуальної форми здобуття освіти в освітній процес ЗВО швидко зростає та обґрунтована тим, що другий рік Україна функціонує у стані війни. Це диктує відповідні умови, специфічні принципи і вимоги до всіх процесів, систем і галузей, які забезпечують життєдіяльність, безпеку і якість життя в країні. Осторонь не залишається і галузь освіти, на яку покладено важливу функцію підготовки висококваліфікованих фахівців, які забезпечуватимуть діяльність всієї інфраструктури органів державної влади, муніципальних органів, дій, які забезпечуватимуть підтримку життєдіяльності підприємств, установ, організацій на мікро- та макрорівнях, як в екстремальних умовах, так і в умовах відновлення, відбудови держави після перемоги.

На цьому етапі, багато підприємств, установ, організацій по всій країні зазнали руйнувань, втратили усталені зв'язки та логістику або, навіть, взагалі релоковані. Відповідно, одним з найголовніших завдань є створення механізмів швидкої підготовки таких фахівців, які забезпечать відновлення. До широкомасштабного вторгнення вказану функцію виконували регіональні чи галузеві заклади освіти, які за роки свого існування утворили з регіональними або галузевими підприємствами своєрідні «екосистеми». Наразі, з огляду на неможливість частини закладів освіти повною мірою організувати навчання в аудиторіях, міграцію викладачів та здобувачів освіти (за результатами пандемії і війни), ситуація стала критичною. Особливо це стосується технічних спеціальностей, освітні програми яких передбачають велику кількість

⁴⁶ Дуальна освіта. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт. 2018. <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnicnaosvita/dualna-osvita>.

практичних і лабораторних занять на спеціалізованому обладнанні. Саме в такій ситуації дуальна освіта є найефективнішим інструментом передачі знань, стаючи найбільш затребуваною формою здобуття освіти. Саме дуальна форма здобуття освіти може якнайкраще забезпечити реальну практичну підготовку здобувачів, більшість з яких теоретичні знання отримують дистанційно. А відповідне підприємство може стати надійним партнером у досягненні цілей освітніх програм з огляду на неможливість проводити практичні та лабораторні заняття в аудиторіях. При цьому здобувачі освіти отримують додатковий фінансовий стимул у вигляді грошової винагороди⁴⁷.

Оплачувана робота за трудовим договором, яку забезпечує дуальна форма здобуття освіти, в умовах війни, стає ще одним мотивуючим фактором для здобувачів освіти. Водночас, студент не просто отримує гроші, а й здобуває максимально концентровані, корисні знання, які стосуються, безпосередньо, фаху, максимально занурюється в реальні проєкти та поточну роботу підприємства-партнера.

Необхідно сприяти подальшому розвитку елементів дуальної форми підготовки кваліфікованих фахівців та прискорити запровадження її елементів у систему вищої освіти України⁴⁸.

В Україні до 2014, ініціативи із впровадження елементів дуальної форми здобуття освіти року не мали системного характеру і реалізовувалися на рівні окремих галузей або як результат домовленостей між закладами освіти та роботодавцями в рамках існуючої, на той період, законодавчо-нормативної бази. Так, заклади освіти, що готують фахівців з інформаційних технологій, механічної та електричної інженерії, аграрних наук та продовольства, мають тривалу історію співпраці із профільними підприємствами, побудовану на принципах, які надавали можливість упроваджувати елементи дуальної форми здобуття освіти. Крім того, таку роботу проводили окремо на рівні професійної (професійно-технічної) освіти, фахової передвищої та вищої освіти. Роботу із популяризації поняття «дуальна освіта», адаптації німецького досвіду до українського контексту на рівні фахової передвищої та вищої освіти з метою створення законодавчо-нормативних рамок та уніфікації «правил гри» на державному рівні розпочато в рамках проєкту Представництва Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні

⁴⁷ Іваночко І., Козьмук Н. Актуальність впровадження та розвитку дуальної форми здобуття освіти у ЗВО в умовах війни. Міжнародна науково-практична конференція. Київ, 2023, с.22-24.

⁴⁸ Олефіренко М., Король О. Дуальна освіта як шлях вирішення сучасних проблем українських закладів вищої освіти: плани та реалізації. *Дуальна форма здобуття освіти: успіхи та проблеми третього року запровадження пілотного проєкту у закладах вищої та фахової передвищої освіти України* : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, 23 листопада 2022 р., Науково-методичний центр ВФПО. Київ, 2022. с. 20-22.

(ФФЕ), започаткованого 2013 року в партнерстві з Українською Асоціацією Маркетингу (УАМ), та низкою закладів освіти і роботодавців.

18-19 вересня 2014 року ФФЕ та УАМ провели міжнародну науково-практичну конференцію «Дуальна освіта як відповідь на виклики, що стоять перед сучасною системою української освіти», яку відкривала Лілія Гриневич, на той час Голова Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти. Цей захід дав змогу об'єднати всі сторони, зацікавлені в реалізації цієї ідеї та створенні механізмів впровадження дуальної освіти на державному рівні. За підтримки Міністерства освіти і науки України вже у 2014 році вдалося організувати 12 пілотних проєктів із інтеграції елементів дуальної освіти у закладах вищої освіти та розробити Дорожню карту із впровадження дуальної освіти в Україні. За результатами трьох років реалізації проєкту і пошуку підходів до адаптації німецьких моделей організації дуальної освіти було напрацьовано базу для створення робочої групи для підготовки нормативної бази.

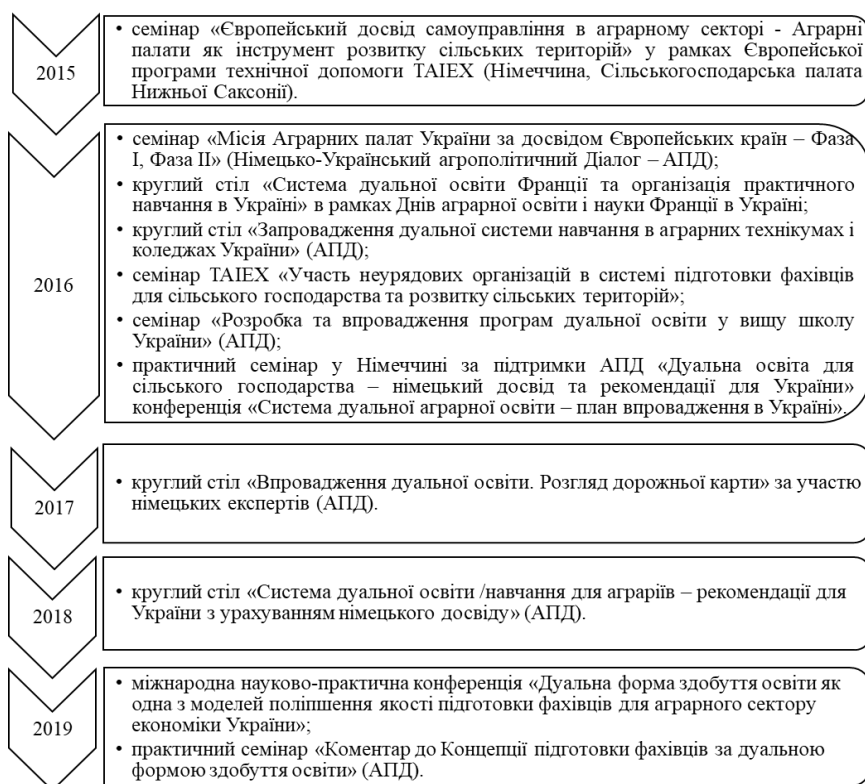
Крім того, у цей період впроваджено низку проєктів, присвячених ДФЗО. Зокрема, проєкт «Дуальна освіта в діалозі», основна мета якого – поділитися з Україною досвідом впровадження принципів дуальної освіти у практику ЗВО.

Так, вже 18-19 вересня 2014 року в НТУУ «КПІ» представництвом ФФЕ та УАМ було проведено першу міжнародну науково-практичну конференцію, цілком присвячену дуальній освіті, – «Дуальна освіта як відповідь на виклики, що стоять перед сучасною системою української освіти», яку відкривала Лілія Гриневич, на той час – Голова Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти. Цей захід дав змогу об'єднати всі сторони, зацікавлені в її реалізації та створенні механізмів упровадження дуальної освіти на державному рівні. Так народилась ідея створення Концепції дуальної освіти, робота над якою велася під егідою ФФЕ, до створення спеціальної робочої групи при МОН, де напрацювання були взяті за основу подальшої роботи.

За підтримки Міністерства освіти і науки України (МОН) вже в 2014 році вдалося організувати 12 пілотних Проєктів з упровадження елементів дуальної освіти у закладах вищої освіти й розробити дорожню карту з упровадження дуальної освіти в Україні. Період популяризації дуальної освіти організаторами та вивчення результатів реалізації пілотних Проєктів продовжувався три роки. Саме цей досвід переформатував Проєкт 2013-2017 рр. у новий – «Розгортання системи дуальної освіти в Україні». Одним із позитивних прикладів такого проєкту цього періоду можна назвати спільну магістерську програму КПІ і Прогрестех-Україна, започаткована 2017 року, стала першим проєктом державно-приватного партнерства з підготовки магістрів в унікальному для України

форматі. Студенти дістали нагоду поєднати навчання в технічному університеті країни з безпосередньою участю в найбільших міжнародних авіабудівних програмах. Прогрестех-Україна зараховує майбутніх магістрів у штат і залучає до роботи в проєктних групах, що виконують замовлення світових лідерів авіаційної індустрії. Учасниками спільної з КПІ магістерської програми можуть стати випускники з дипломом бакалавра, які пройшли співбесіду в Прогрестех-Україна та вступили до Київської політехніки на освітні програми підготовки магістрів для авіабудівної галузі. Прогрестех-Україна засновано провайдером інтелектуальних сервісів РТ-Americas (Х'юстон, штат Техас, США). Українська компанія розробляє інженерні й ІТ-рішення для підприємств високотехнологічних секторів економіки, у тому числі для корпорації Boeing ⁴⁹.

При Міністерстві освіти і науки України, діє науково-методичний центр ВФПО, який систематично проводить заходи із запровадження та популяризації дуальної освіти для закладів, що готують фахівців для аграрної сфери, зокрема (Рис. 4.1):

Рис. 4.1. Заходи із запровадження та популяризації дуальної освіти для закладів, що готують фахівців для аграрної сфери.

⁴⁹ Дуальна форма освіти: як це працює в Україні. URL: <https://osvita.ua/vnz/83771/>

В цей самий час, 13 лютого 2017 р. на зустрічі міністра освіти і науки України Лілії Гриневич та Директора Представництва Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні Матеса Бубе, координаторки проектів ФФЕ Олени Давліканової й представників закладів освіти і роботодавців, у МОН було досягнуто домовленості про утворення робочої групи, яка працюватиме над розробкою тексту Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. До складу групи, створеної відповідно до наказу МОН від 02.03.2017 №336, увійшли представники закладів фахової передвищої та вищої освіти, професійних об'єднань роботодавців, Федерації роботодавців України, ФФЕ, експерти з питань реформування освіти.

Концепція ґрунтується на німецькому досвіді дуальної форми здобуття освіти, який було презентовано, зокрема, завдяки Представництву Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні, Німецько-Українському агрополітичному діалогу, Науково-методичному центру ВФПО, Проекту Східного партнерства «Дуальна освіта в діалозі», відповідає цілям і завданням, передбаченим такими програмними документами та ініціативами Євросоюзу в галузі освіти:

- Європейський пакт заради молоді (European Pact for Youth),
- Порядок денний щодо нових умінь (New Skills Agenda),
- Освіта і підготовка 2020 (Education and Training 2020).

І хоча, початково, Концепцію розробляли для закладів фахової передвищої та вищої освіти, на час її презентації після консультацій із Департаментом професійної (професійно-технічної) освіти було вирішено уніфікувати документ для закладів освіти різних рівнів.

У Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти, схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 р. № 660-р, вперше дано визначення дуальної форми здобуття освіти як способу здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору про здійснення навчання за дуальною формою здобуття освіти.

Оскільки Концепція презентує основні принципи дуальної форми здобуття освіти, але підходи, що уможливають їх реалізацію на рівні професійної (професійно-технічної) та на рівнях фахової передвищої і вищої освіти, різняться, Міністерством освіти і науки України видано наказ від 13.02.2019 №175 «Про створення робочої групи з реалізації I та II етапів Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття

освіти у вищій та фаховій передвищій освіті». Як результат – розроблено та винесено на громадське обговорення проєкт Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти та проєкт Типового договору, які стали орієнтирами для закладів освіти, що увійшли до наказу МОН № 1296⁵⁰.

Одночасно напрацьовувалися моделі та форми організації дуальної форми здобуття освіти в закладах освіти аграрного профілю. Починаючи з 2015 року Державною установою «Науково-методичний центр вищої та фахової передвищої освіти» в партнерстві з Сільськогосподарською палатою Нижньої Саксонії та Проєктом Німецько-Український Агрополітичний Діалог проведено широку інформаційну кампанію щодо вивчення та розповсюдження досвіду підготовки фахівців за дуальною формою. Було проведено практичні семінари, круглі столи, інформаційні фахові зустрічі між представниками закладів освіти, роботодавців, органів влади та представниками громадськості. Основною метою цих зустрічей було ознайомлення з структурою, досвідом організації і управління системою дуального навчання в галузі сільського господарства Німеччини на державному рівні та на рівні організацій, задіяних в системі дуальної освіти (аграрні палати, земельне шкільне відомство, школа Deula, професійні школи), організацією навчання на сільськогосподарських підприємствах та вимоги до них, методичними підходами дуального навчання та можливостями запровадження у закладах освіти аграрного профілю.

Внаслідок такої кампанії було розроблено Звіт з аграрної політики «Система аграрної дуальної освіти в Німеччині – опції для України», Методичні рекомендації щодо організації та проведення навчання за дуальною системою в аграрних навчальних закладах, отримано фаховий коментар та пропозиції до Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти, запроваджено елементи дуальної освіти в аграрних університетах та коледжах.

Паралельно напрацьовувалися підходи до організації ДФЗО на рівні професійної (професійно-технічної) освіти. З 2015 по 2018 рр. тривав експеримент на основі наказу Міністерства освіти і науки України від 16.03.2015 № 298 «Про впровадження елементів дуальної системи навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників». За даними Департаменту професійно-технічної освіти, у 2017-2018 навчальному році розпочато впровадження елементів дуальної форми навчання у 52 закладах професійної

---

⁵⁰ Аналітичний звіт за результатами першого року проведення експерименту із запровадження пілотного проєкту у закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти (I етап, 2019-2020 н.р.). URL: <https://nmc-vfpo.com/wp-content/uploads/2020/09/dualna-web-15-53.pdf>.

(професійно-технічної) освіти в усіх регіонах за 54 професіями; надалі розпочато тісну співпрацю з роботодавцями з метою розширення кількості закладів професійної (професійно-технічної) освіти, переліку професій для впровадження елементів дуальної форми навчання. У 2018-2019 н. р. вже більше 100 закладів освіти з відповідно розширеним переліком робітничих професій здійснювали підготовку з елементами ДФЗО.

Наказ від 13.02.2019 № 175 «Про створення робочої групи з реалізації I та II етапів Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти у вищій та фаховій передвищій освіті». Як результат розроблено та винесено на громадське обговорення Проект Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти та Проект Типового договору, які стали орієнтирами для закладів освіти, що беруть участь у загальнонаціональному експерименті МОН щодо підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти на рівні передвищої та вищої освіти.

Ці документи стали орієнтиром для стейкхолдерів під час розгортання пілотних Проектів із впровадження дуальної форми здобуття освіти на рівні вищої та фахової передвищої освіти.

За результатами 2020-2021 рр., університети-партнери Проекту USAID установили партнерства із 17 місцевими компаніями шляхом залучення 65 студентів до навчання за ДФЗО. Згідно з аналітичним звітом про результати другого року пілотної дуальної освіти, модель ТДАТУ вважалась найефективнішою серед українських партнерів.

Та залишалась ще низка викликів і прогалин у впровадженні ДФЗО, зокрема обмежене методичне забезпечення закладів освіти, компаній та студентів, що заважало реалізації ДФЗО, відсутність чіткої інформації про підходи ДФЗО для різних цільових груп, наприклад, студентів (та їхніх батьків), дорослих, представників компаній, педагогічних працівників навчальних закладів.

У процесі роботи з компаніями було виявлено, що кожен університет має свої шаблони документів, що незручно для роботи компаній, які здійснюють партнерські відносини на основі ДФЗО з кількома закладами освіти. Тому, на думку експертів Проекту USAID, методичне забезпечення має включати чіткі покрокові інструкції щодо процесу та шаблони всіх необхідних документів, аби гарантувати партнерам забезпеченість управління процесами ДФЗО, однак для забезпечення якісних результатів управління та впровадження ДФЗО нагальною є потреба в уніфікованому підході до етапів і процедур. Щоб посилити спроможність закладів освіти України із надання послуг високоякісної ДФЗО та забезпечити кращий розвиток трудового

потенціалу для вітчизняного ринку праці, у результаті низки обговорень було прийнято рішення про реалізацію окремого Проєкту «Дуальна освіта для України».

У 2022 році за підтримки USAID розпочався Проєкт «Дуальна освіта для України». Проєкт USAID «Економічна підтримка України» (Проєкт USAID) підтримує Міністерство освіти і науки України (МОН) (наказ МОН 15.10.2019 № 1296 «Щодо запровадження пілотного Проєкту в закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти») від початку впровадження ДФЗО до його наступної реалізації. У фокусі діяльності Проєкту USAID із питань розвитку трудового потенціалу на Сході України (розглядався період до 24.02.2022) та у всіх регіонах країни (період після 24.02.2022) – створення і розвиток партнерств «освіта-бізнес», а ДФЗО є одним з ефективним інструментів налагодження такої взаємодії.

Серед цілей впровадження проєкту:

- підвищити знання представників закладів освіти, компаній та студентів про особливості, цілі, процедури, інструменти та результати ДФЗО;
- запровадити організаційні та управлінські процедури на основі розробленої дорожньої карти, методичних рекомендацій та шаблонів документів для кожного етапу ДФЗО та співпраці;
- провести широку інформаційну кампанію щодо підходу ДФЗО та забезпечити довготривалу поінформованість представників цільових груп шляхом створення вебсторінок ДФЗО на сайтах цільових закладів освіти.

У довгостроковій перспективі результати Проєкту забезпечать належну підтримку ДФЗО у партнерстві «освіта-бізнес», завдяки покращеній спроможності цільових закладів освіти з впровадження на регулярного оновлення навчальних програм та забезпечення практичного навчання для своїх студентів у місцевих компаніях. А це означає, що роботодавці-партнери зможуть систематично вирішувати та задовольняти потреби у кваліфікованих фахівцях.

На початковому етапі учасниками Проєкту стали, переважно, колективи переміщених університетів сходу України та приймаючі їх заклади освіти.

Проєктом забезпечено:

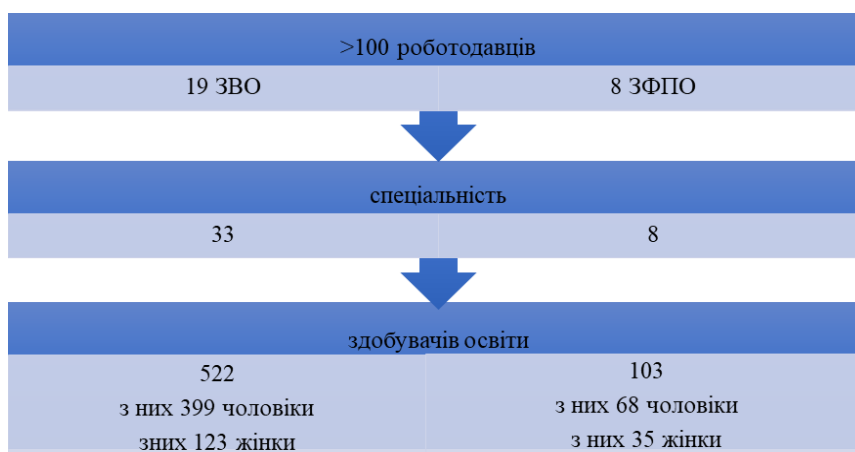
- надання консультативної підтримки представникам цільових груп Проєкту – здобувачам, викладачам та працівникам компаній;
- розроблення методологічних підходів для повноцінної організації ДФЗО;

- проведення широкої інформаційної кампанії щодо можливостей ДФЗО для представників цільових груп Проекту.

У співпраці з експертами з ДФЗО і представниками закладів освіти створюється методична документація та чіткі інструкції до кожного кроку процесу реалізації ДФЗО, а також шаблони всіх необхідних документів для створення гарантії, що заклади освіти та підприємства зможуть забезпечити належне управління процесами ДФЗО⁵¹.

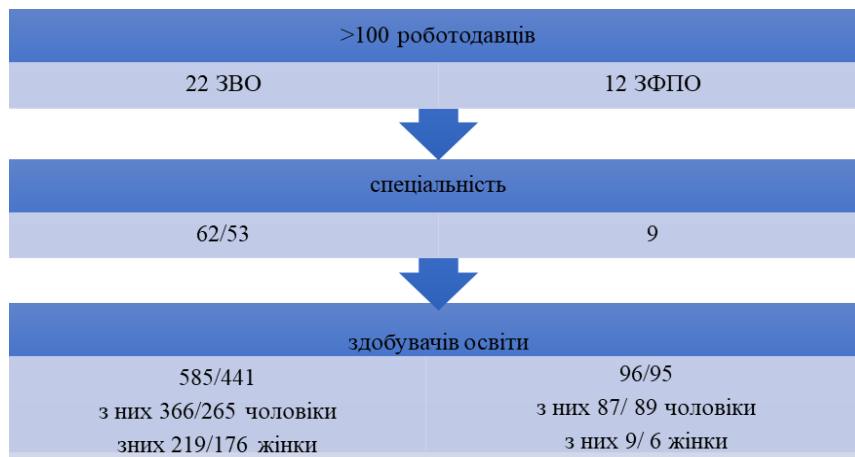
Рис. 4.2. Результати проведення першого року загальнонаціонального експерименту з упровадження дуальної форми здобуття освіти 2019/2020⁵²

Рис. 4.3. Результати проведення другого року загальнонаціонального експерименту з упровадження дуальної форми здобуття освіти 2020/2021

⁵¹ Методичні рекомендації щодо впровадження дуальної форми здобуття освіти / [Бугайчук В., Бучинська О., Давліканова О., Ковальчук С., Леу-Севериненко С., Лілик І., Перезовова І., Романов М., Серік М., Чайковська А.] ; за заг. ред. М. Романова. Київ: ТОВ «Вістка», 2023. 281 с.

⁵² Аналітичний звіт за результатами першого року проведення експерименту із запровадження пілотного проекту у закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти (I етап, 2019-2020 н.р.). URL: <https://nmc-vfpo.com/wp-content/uploads/2020/09/dualna-web-15-53.pdf>

Рис. 4.4. Результати проведення третього року загальнонаціонального експерименту з упровадження дуальної форми здобуття освіти 2021/2022

На результати експерименту негативно вплинуло поширення пандемії COVID-19, а потім повномасштабне вторгнення російської федерації.

На нашу думку, основними причинами впровадження ДФЗО для закладів освіти є необхідність підвищення якості підготовки фахівців відповідно до вимог ринку праці, набуття здобувачами затребуваних компетентностей, поєднання теоретичних знань із практичними навичками. Головний мотив співпраці роботодавців – потреба у кваліфікованих кадрах.

Заклади освіти зацікавлені у ДФЗО, тому що:

- заклад освіти може оновити зміст навчання;
- надати здобувачам доступ до сучасного обладнання, нових технологій і відповідних фахівців, готових ділитися секретами професії;
- професійний розвиток викладачів на базі роботодавців.

Здобувачі обирають дуальну освіту через бажання працювати на конкретному підприємстві, мати конкурентні переваги перед одногрупниками або довести свою самостійність батькам.

Також це дає змогу:

- отримати теоретичні знання та навички практичного їх застосування;
- отримати фінансову винагороду за свою працю;
- набути досвіду роботи.

Роботодавці зацікавлені у ДФЗО з таких причин:

- прийняття на роботу молодих фахівців без потреби в їхньому перенавчанні;
- продуктивна праця здобувачів частково перекриває витрати на їхнє навчання;

- скорочення часу та витрат на пошук фахівців ейчарами (підвищення ефективності їхньої роботи);
- окреме підприємство отримує молодого фахівця, який розуміється на особливостях роботи даного підприємства, ознайомлений з корпоративною культурою і, як правило, є лояльним до компанії, яка інвестувала у його\її розвиток.

Загалом у масштабах держави отримаємо:

- зниження рівня безробіття з-поміж молоді;
- розвиток людського капіталу;
- соціальне «зшиття», соціальна інтеграція молоді;
- створення соціально орієнтованих компаній;
- створення стартових можливостей для професійної самореалізації та підвищення рівня особистісного благополуччя.

Отже, дуальна форма здобуття освіти ліквідує розрив між теорією і практикою в процесі підготовки майбутніх фахівців; відкриває додаткові можливості підвищення ефективності підготовки робітничих кадрів; дозволяє враховувати вимоги роботодавців щодо формування професійних компетенцій працівників; стимулює роботодавців інвестувати в освіту, оскільки як результат вони отримують якісно підготовленого фахівця; сприяє більш різнобічному професійному розвитку здобувачів освіти, формує нову психологію молодого фахівця; підвищує мотивацію для отримання знань і набуття професійних навичок студентів та курсантів; сприяє ретельному продумуванню стандартів нових сучасних професій та організації нових робочих місць, соціалізації молоді. Дуальна освіта – це постійний прогрес, у якому навчання посідає чільне місце та може забезпечити якісну освіту, що відповідає вимогам сучасного суспільства сьогодні.

Розділ 5. Дуальна освіта як інструмент підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці

Наталія Міщук

Сучасні соціально-економічні процеси характеризуються глобальними викликами та потребами диверсифікації світової економіки, динамічним розвитком наукомістких ланок. Економічна система України потребує суттєвого оновлення технологічної спеціалізації, зростання конкурентної присутності на міжнародних ринках товарів і послуг, підвищення конкурентоспроможності економічно активного населення на ринку праці, поживлення євроінтеграційних процесів держави та пришвидшення входження у світовий соціокультурний простір. В таких умовах не викликає сумнівів необхідність модернізації системи освіти України та підвищення рівня освітнього потенціалу громадян.

Дослідження питань розвитку освітнього капіталу будь-якої країни тісно пов'язані із теоретичним та практичним аналізом системи вищої освіти на мікро-, макро- і мета- рівнях. Однією з основних проблем на всіх рівнях є з'ясування співвідношення між попитом і пропозицією висококваліфікованої робочої сили.

Інтелектуально розвинена та освічена особистість, яка вміє використовувати набуті знання та навички, є більш конкурентоспроможною на ринку праці. Тому актуальними стають не лише можливості та ресурси молодих спеціалістів, а й потенційні резерви для ефективного використання набутих знань і компетенцій, подальшого вдосконалення та професійного розвитку.

Крім того, сьогоденне суспільство часто піддається впливу негативних зовнішніх факторів, а також характеризується нестабільністю та постійними змінами, спричиненими різними чинниками, включаючи геополітичні конфлікти, економічні кризи, стихійні лиха та інші надзвичайні ситуації. Ця кризова ситуація істотно впливає на життєдіяльність усіх сфери, а особливо на освітньої системи. Освіта стає одним із головних чинників формування та підвищення конкурентоспроможності суб'єктів ринку праці, оскільки освітній рівень та кваліфікаційні вимоги працівників з року в рік значно зростають.

Зауважимо, що для сучасного етапу державотворення Україні характерними ознаками є недосконалість механізму взаємодії системи вищої освіти й ринку праці, ефективність підготовки майбутніх фахівців, і як наслідок, спостерігається дисбаланс

між двома складовими ринку освітніх послуг – процесом навчання та використання отриманих здобувачами освіти умінь та компетентностей у професійній діяльності.

Спроби розв'язати проблеми якісного навчання студентської молоді, підвищення конкурентоспроможності випускників ЗВО, підготовка їх до початку професійного життя та адаптації до сучасних умов ринку праці набувають актуальності як в українській, так і в європейській теорії та практиці.

У будь-якій країні молодіжний сегмент ринку праці є однією з найбільш проблемних сфер національного та європейського ринку праці, оскільки молодим людям важко знайти не лише перше місце роботи, а й наступні, що свідчить про відсутність досвіду розв'язання проблем власного життя, а особливо в пошуку роботи, яка б відповідала рівню кваліфікації цієї особи.

З подібною ситуацією стикається молодь в Україні, і як наслідок, рівень безробіття серед молодого населення України значно перевищує значення цього показника для інших груп населення.

Інноваційні напрями соціально-економічного розвитку України та європейських країн вимагають нових підходів до ефективного використання робочої сили з метою оптимального задоволення вимог ринку та потреб громадян. Тому такі фактори, як якість вищої освіти та освітніх послуг, що сприяють ефективному розвитку світової економіки, викликають сьогодні великий інтерес серед науковців та практиків.

Слід зауважити, що у формуванні трудового потенціалу молодої людини не останню роль відіграє система освіти. Освіта, як галузь соціальної інфраструктури, покликана забезпечувати життєздатність людини, підприємницьких структур та суспільства. Саме освітня галузь здатна впливати на усі суб'єкти господарювання сприяючи розвиткові трудового потенціалу молодого покоління.

Безумовно, зростання потреби у підвищенні якості освіти та конкурентоспроможності економічно активного населення вимагає особливої уваги до удосконалення управління освітньою сферою та модернізації форм здобуття освіти.

Сфера освіти залишається однією з найбільш інноваційно активних ланок соціального призначення, з огляду на функції в процесі суспільного відтворення, пов'язані зі збереженням та нарощуванням інтелектуального і професійно-кваліфікаційного потенціалу робочої сили, формуванням світогляду, ціннісних оцінок та орієнтирів, організацією життя і дозвілля населення. Основними напрямками внутрішньогалузевої інноваційної діяльності в цій складовій національної економіки є методичні та технологічні інновації ресурсного забезпечення та організації навчального,

культурно-просвітницького і дозвіллевого процесів, а також контролю якості загальних і професійних знань, що здобуваються цільовими категоріями населення на засадах виконання законодавчих гарантій у сфері прав на освіту, розвиток особистості, реалізацію трудового потенціалу, забезпечення умов гідного життя власними силами та через систему соціального захисту⁵³.

Сьогодні європейський ринок освітніх послуг трансформується, пристосовуючись до вимог ринку; удосконалює основні стандарти, що впливають на розв'язання проблем підвищення якості освіти; змінює пріоритетні напрями підготовки фахівців з урахуванням попиту на фахівців; з'ясовує обсяг і практичну спрямованість знань, умінь і навичок; активно впроваджує новітні форми навчання.

Дуальна форма здобуття освіти дає можливість інтегрувати освіту, науку і бізнес, підсилює практичну спрямованість підготовки фахівців шляхом інтеграції в навчальний процес великого обсягу виробничої практики, що значно підвищує професійну мобільність випускників. Разом з тим, впровадження дуальної системи передбачає принципову зміну організації освітнього процесу, в основі якого раціональне поєднання протягом усього навчального року теоретичної підготовки та розширених виробничого навчання та виробничої практики на підприємствах і в організаціях⁵⁴.

Обираючи заклад вищої освіти для продовження навчання, абітурієнти прагнуть оптимізувати процеси теоретичного навчання та набуття практичних навичок, хочуть вже під час здобуття освіти отримати можливість працювати в реальних умовах бізнесу з метою набуття практичного досвіду та зменшення ймовірності безробіття у майбутньому. Саме тому, серед вступників до закладів вищої освіти України особливої популярності набувають освітні програми з елементами дуальної освіти, які розробляються у співпраці між ЗВО та представниками бізнесу.

Львівський національний університет імені Івана Франка – це класичний заклад, який не лише вірний традиціям, а й націлений на модернізацію всіх напрямків своєї діяльності. Саме завдяки розвитку в науковій, освітній та культурній сферах Університет посідає одні з найкращих позицій у міжнародних та всеукраїнських рейтингах.

---

⁵³ Богуш Лариса. *Розвиток системи освіти України в рамках стратегії підвищення якості її послуг та конкурентоспроможності національної економіки.*

<https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Bernatova9/subor/Bogush.pdf>

⁵⁴ Животова С. Суть дуальної форми здобуття освіти в сучасних умовах. *Вісник Дніпровської академії неперервної освіти «Публічне управління та адміністрування»*. 2022. №1 (2). С. 55-59. URL: <https://visnuk.dano.dp.ua/index.php/pma/article/download/37/45>

З метою підвищення конкурентоспроможності випускників у Львівському національному університеті імені Івана Франка ефективно впроваджуються інноваційні методи навчання, зокрема й удосконалюються освітні програми у співпраці з бізнесом використовуючи елементи дуальної освіти.

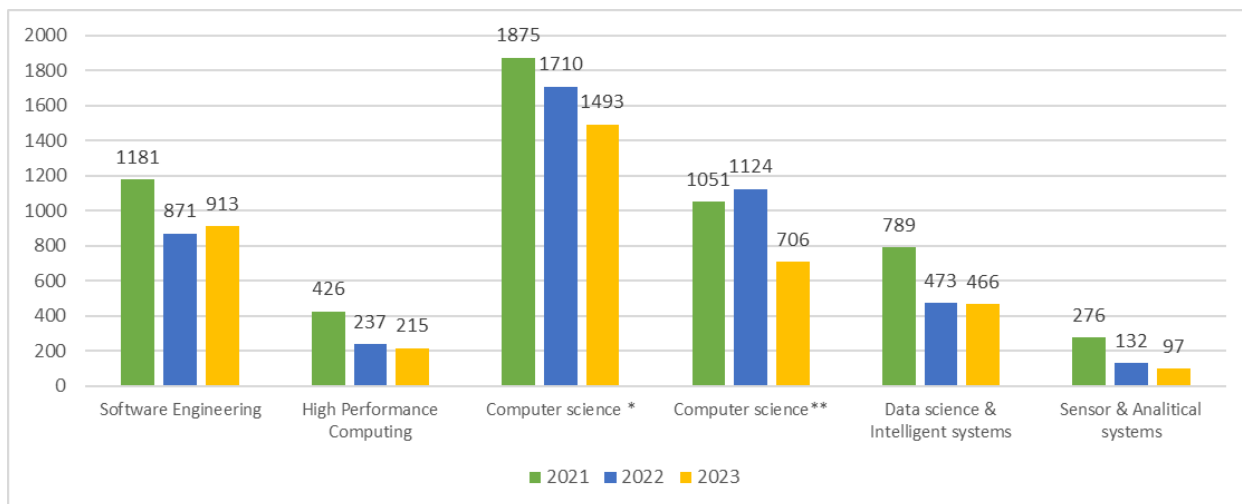
Упродовж 2021-2023 років у Львівському національному університеті імені Івана Франка здійснювався набір абітурієнтів на навчання для здобуття освітнього ступеня бакалавра за освітніми програмами з елементами дуальної освіти, а саме «Інженерія програмного забезпечення» (Software Engineering) та «Високопродуктивний комп'ютинг» (High Performance Computing) спеціальності 121«Інженерія програмного забезпечення», «Комп'ютерні науки»* (Computer science), «Інформаційні системи і технології» (Data science & Intelligent systems), «Сенсорні та діагностичні електронні системи» (Sensor & Analytical systems) на факультеті електроніки та комп'ютерних технологій, а також освітньої програми «Комп'ютерні науки»** (Computer science) на факультеті факультету прикладної математики та інформатики.

Спеціальність «Комп'ютерні науки» (Computer science) – це збалансовані освітні програми, що охоплюють основні аспекти розробки програмного забезпечення, функціонування апаратного забезпечення та комп'ютерних систем, що є сьогодні вкрай популярними компетенціями фахівців в ІТ-секторі. Щороку чимало абітурієнтів виявляють бажання навчатися саме за освітніми програмами спеціальностей ІТ-напрямку.

Освітня програма «Високопродуктивний комп'ютинг» (High Performance Computing) дозволяє здобувачам освіти поєднувати навчання та офіційне працевлаштування без прогалин та докладання зайвих зусиль; надає унікальні знання, практичні навички, орієнтована на потреби ринку й тренди, адже створена професіоналами своєї справи; гарантує стажування та тестування знань у компанії GlobalLogic; сприяє високому рівню професійної англійської мови.

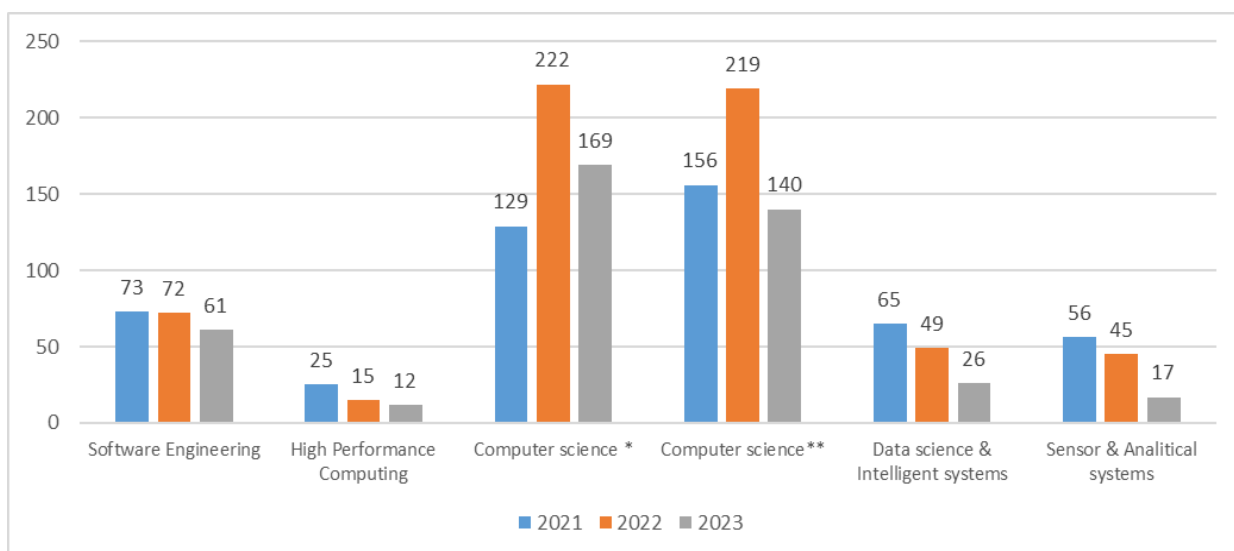
Аналіз результатів вступних кампаній 2021-2023 років у Львівському національному університеті імені Івана Франка показав, що у зв'язку з початком повномасштабних військових дій на території України спостерігаються негативні явища. Велика кількість випускників середніх шкіл України вимушено покинули країну і не вступали до українських ЗВО, що своєю чергою призвело до зниження у 2022 році показника кількості поданих заяв для участі у конкурсному відборі на навчання у ЛНУ імені І.Франка, зокрема і на освітні програми з елементами дуальної освіти. Така ж тенденція продовжилась і у 2023 році (рис.5.1).

Рис. 5.1. Кількість поданих заяв до Львівського національного університету імені Івана Франка для участі у конкурсному відборі на навчання за окремими освітніми програмами

Несприятливе соціально-економічне становище України, умови військового стану та зниження обсягів державного замовлення на підготовку фахівців у 2022-2023 рр. негативно впливали й на кількість зарахованих здобувачів освіти до Львівського національного університету імені Івана Франка. Однак, всупереч зниженню показника кількості поданих заяв для участі у конкурсному відборі на навчання до ЛНУ імені І.Франка за освітніми програмами з елементами дуальної освіти у 2022 році спостерігалось суттєве зростання кількості вступників, які виконали вимоги до зарахування та стали здобувачами освіти. Проте, під час вступної кампанії 2023 через вплив негативних чинників кількість зарахованих вступників знижується (Рис.5.2).

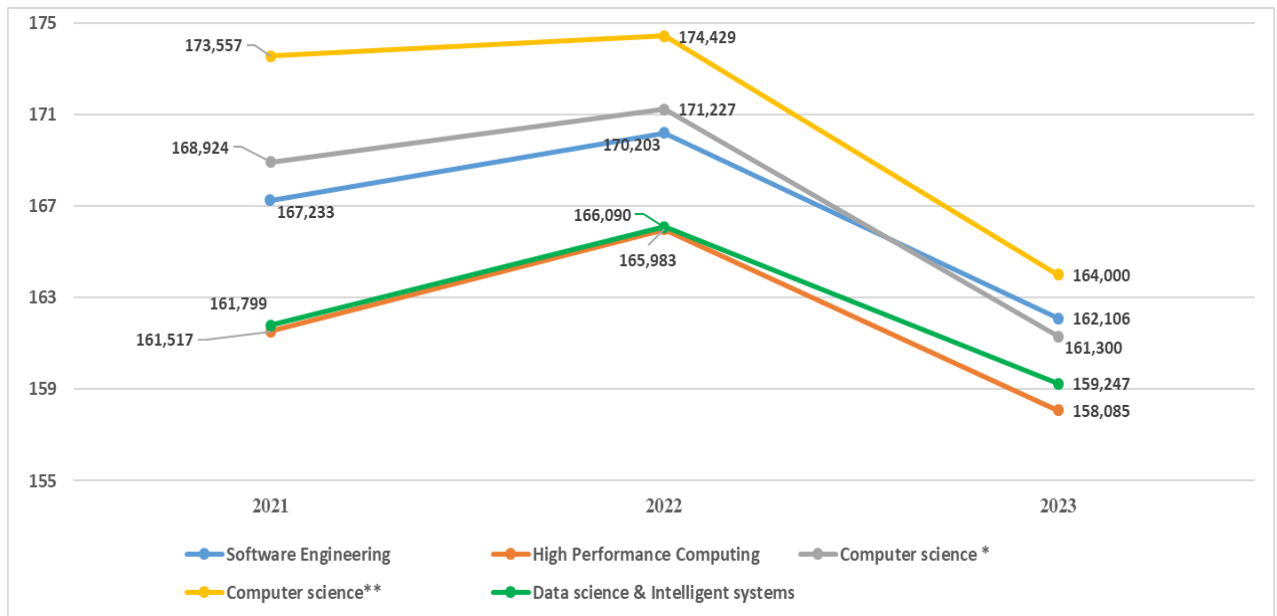
Рис. 5.2. Кількість зарахованих вступників на навчання за освітніми програмами з елементами дуальної освіти до ЛНУ імені І.Франка у 2021-2023 рр.

Відсоткове співвідношення кількості зарахованих здобувачів освіти за освітніми програмами з елементами дуальної освіти до кількості поданих заяв на участь у конкурсному відборі до ЛНУ імені І.Франка у 2021-2023 рр. подано на рис. 5.3.

Рис.5.3. Співвідношення кількості зарахованих здобувачів освіти до кількості поданих заяв на участь у конкурсному відборі за освітніми програмами з елементами дуальної освіти ЛНУ імені І.Франка у 2021-2023 рр.

За результатами конкурсного відбору 2021-2023 рр. можна зробити висновок, що на освітніх програмах з елементами дуальної освіти у Львівському університеті імені Івана Франка навчаються вмотивовані студенти з високим рівнем освітнього потенціалу, які успішно склали зовнішнє незалежне оцінювання (2021 р.) або національний мультипредметний тест у 2022-2023 роках, про що свідчить середній конкурсний бал вступників на ці освітні програми (Рис.5.4).

Рис. 5.4. Середній конкурсний бал вступників освітніх програм з елементами дуальної освіти у ЛНУ імені І.Франка у 2021-2023 рр.

Погоджуємось з думкою, що впровадження системи дуальної освіти в Україні як умови якісної підготовки випускників ЗВО потребує подальшого вивчення досвіду європейських країн, розроблення й упровадження дуальних програм з урахуванням українських традицій і звичаїв, забезпечення рівня зростання практичної значущості в системі вищої освіти країни. Створення гармонійних стосунків між вищою школою та потребами на ринку праці дасть можливість не тільки забезпечити високий рівень кваліфікації випускника, зекономити кошти підприємству, а й водночас розв'язувати кадрові питання, підвищити рівень працевлаштування майбутніх професіоналів і зробити їх більш спроможними на ринку праці⁵⁵. Співробітництво між університетами та бізнесом суттєво впливає на рівень конкурентоспроможності випускників на ринку праці, оскільки надання якісних освітніх послуг з урахуванням актуальних потреб бізнес-структур допомагає уникнути прогалин у продуктивності молоді робочої сили, а майстерне управління діловими відносинами та навчанням приносить не тільки взаємні вигоди, але й значно сприяє розвитку економіки регіону. Одним із дієвих напрямів ефективного розвитку освіти в системі конкурентоспроможності молоді на

⁵⁵ Кримчак Л.Ю. Система дуальної освіти як умова якісної підготовки конкурентоспроможних професіоналів до ринку праці в Україні. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 11. Т. 2. С. 83-86. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2019/11/part_2/20.pdf

ринку праці України є побудова і розширення партнерських відносин між науковцями та представниками підприємницьких структур.

Отже, ефективними заходами, впровадження яких дасть змогу підвищити якості освіти, а відтак і рівень конкурентоспроможності молоді на ринку праці України, є: використання інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі; академічна мобільність учасників освітнього процесу; підвищення професійної майстерності професорсько-викладацького складу закладів освіти; модернізація національних університетів в напрямку перетворення на потужні наукові центри; активне впровадження дистанційної та дуальної форми здобуття освіти з метою забезпечення можливостей для підвищення конкурентоспроможності економічно активного населення України.

Розділ 6. Дуальна освіта та Львівський університет: огляд нормативно-правового забезпечення та підходів до реалізації

Ірина Іваночко, Наталія Козьмук

За час формування, впровадження і реалізації дуальної форми здобуття освіти в Україні, Міністерство освіти і науки України розробило значний перелік нормативно-правових актів, покликаних забезпечувати ефективне впровадження дуальної форми здобуття освіти в освітній процес ЗВО (див. Табл. 6.1.).

Табл. 6.1. Нормативно-правова база впровадження дуальної форми здобуття освіти у ЗВО України станом на 01.11.2023 року

<i>№</i>	<i>Назва нормативно-правового акту</i>	<i>Дата, номер</i>
1.	Закон України «Про освіту»	від 05.09.2017 року № 2145-VIII
2.	Закон України «Про вищу освіту»	від 01.07.2014 № 1556-VII
3.	Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти»	від 19.09.2018 № 660-р
4.	План заходів з реалізації Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України	від 03.04.2019 № 214
5.	Наказ Міністерства освіти і науки України «Щодо запровадження пілотного проекту у закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти»	від 15 жовтня 2019 р. № 1296
6.	Наказ Міністерства освіти і науки України «Про внесення змін до Наказу від 15 жовтня 2019 р. № 1296»	від 15 вересня 2021 р. № 991
7.	Наказ Міністерства освіти і науки України «Про внесення змін до складу робочої групи з реалізації і та її етапів концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти у вищій та фаховій передвищій освіті»	від 10 грудня 2019 р. № 1531
8.	Наказ Міністерства освіти і науки України «Про внесення змін до Наказу від 15.10.2019 р., від 15.09.21 №991 та від 30.11.2021 № 1278»	від 23 вересня 2022 р. № 850
9.	Наказ МОН Про затвердження Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти.	від 13.04.2023 р. № 426

10.	Наказ МОН Про внесення зміни до Положення про дуальну форму здобуття фахової перед вищої та вищої освіти	від 08.06.2023 № 710
-----	--	----------------------

Укладено авторами на основі ^{56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65.}

Кожен із розроблених і введених в дію нормативно-правових актів забезпечує внесок у формування і оптимізацію механізму впровадження і реалізації дуальної форми здобуття освіти. Зокрема, Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту» надають узагальнену інформацію про дуальну форму здобуття освіти:

- в ст. 9. Закону України «Про освіту», серед форм навчання висвітлюється визначення: «...Дуальна форма здобуття освіти - це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти (в інших суб'єктів освітньої діяльності) з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору»⁶⁶;

- в ст. 49 Закону України «Про вищу освіту», дещо детальніше згадується про дуальну форму здобуття освіти і вона трактується як: «...Дуальна форма здобуття вищої освіти - це спосіб здобуття освіти здобувачами денної форми, що передбачає навчання на робочому місці на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації обсягом від 25 відсотків до 60 відсотків загального обсягу освітньої програми на основі договору. Навчання на робочому місці передбачає виконання посадових обов'язків відповідно до трудового договору»⁶⁷.

Також ст. 49 Закону України «Про вищу освіту» конкретизує те, що дуальна освіта здійснюється на підставі договору між закладом вищої освіти та роботодавцем (підприємством, установою, організацією тощо), відтак передбачає:

⁵⁶ Інтернет ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

⁵⁷ Інтернет ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80#Text>

⁵⁸ Інтернет ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

⁵⁹ Інтернет ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2019-%D1%80#Text>

⁶⁰ Інтернет ресурс: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-zaprovdzhennya-pilotnogo-proektu-u-zakladah-fahovoyi-peredvishoyi-ta-vishoyi-osviti-z-pidgotovki-fahivciv-za-dualnoyu-formoyu-zdobuttva-osviti>

⁶¹ Інтернет ресурс: https://nmc-vfpo.com/wp-content/uploads/2019/09/nakaz-mon-991-15.09.2021-zminy-do-1296-1_compressed.pdf

⁶² Інтернет ресурс: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-vnesennya-zmin-do-skladu-robochoyi-grupi-z-realizaciyi-i-ta-ii-etapiv-konceptiyi-pidgotovki-fahivciv-za-dualnoyu-formoyu-zdobuttva-osviti-u-vishij-ta-fahovij-peredvishij-osviti>

⁶³ Інтернет ресурс: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-vnesennya-zmin-do-nakazu-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini-vid-15102019-1296-ta-viznannya-takimi-sho-vtratili-chinnist-nakaziv-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini-vid-15092021-991-ta-vid-30112021-1278>

⁶⁴ Інтернет ресурс: http://www.tsatu.edu.ua/wp-content/uploads/nakaz.mon_vid_13.04.2023-426-minyustovanyy.pdf

⁶⁵ Інтернет ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0975-23#Text>

⁶⁶ Інтернет ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

⁶⁷ Інтернет ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

- порядок працевлаштування здобувача вищої освіти та оплати його праці;
- обсяг та очікувані результати навчання здобувача вищої освіти на робочому місці;
- зобов'язання закладу вищої освіти та роботодавця в частині виконання здобувачем вищої освіти індивідуального навчального плану на робочому місці;
- порядок оцінювання результатів навчання, здобутих на робочому місці⁶⁸.

Згадані вище нормативні акти не сповна висвітлюють необхідну інформацію щодо механізму запровадження і реалізації дуальної форми здобуття освіти в ЗВО. Але вже з 2019 року відбувається формування ґрунтовнішого набору нормативно-правового забезпечення цієї сфери. Крім того, враховуючи автономію ЗВО, кожен заклад розробляє власний механізм впровадження та реалізації дуальної форми здобуття освіти, спираючись на напрацьований досвід та рекомендації таких профільних установ, як Міністерство освіти і науки України, Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти та існуючих нормативно-правових актів.

Також сьогодні у ЗВО існує практика створення відповідних центрів або відділів як структурних підрозділів Центру забезпечення якості освіти ЗВО з метою локальної регламентації, впровадження, координації, моніторингу та реалізації дуальної форми здобуття освіти⁶⁹.

Характеризуючи підходи до реалізації елементів дуальної форми здобуття освіти в Львівському національному університеті імені Івана Франка, можемо окреслити такі етапи інтеграції елементів ДФЗО:

Етап 1. *Порядок дій для налагодження ефективної взаємодії між учасниками партнерства щодо освіти з елементами дуальної форми здобуття освіти.*

Крок 1. Розроблення локальної документації закладу освіти

- Положення про організацію освітнього процесу у Львівському національному університеті імені Івана Франка (Додаток 1).
- Проект положення про дуальну форму здобуття освіти (Додаток 2).
- Положення про відділ дистанційної та дуальної освіти (Додаток 3).
- Заява здобувача освіти для переведення на освітню програму з елементами ДФЗО (Додаток 4).
- Структура індивідуального плану для реалізації навчання з елементами ДФЗО

⁶⁸ Інтернет ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

⁶⁹ Іваночко І., Козьмук Н. Нормативно-правові аспекти впровадження і реалізації дуальної форми здобуття освіти в ЗВО. Міжнародна науково-практична конференція. Київ, 2023.

- Індивідуальний план здобувача з елементами ДФЗО (Додаток 5).
- Крок 2. Підписання договорів з партнерами
- Рамкова угода (меморандум) про співпрацю між Університетом та роботодавцем (Додаток 6).
  - Договір з реалізації навчання за ДФЗО за певною ОП (Додаток 7).
  - Договір про організацію навчання з елементами ДФЗО (Тристоронній договір).
  - Структура індивідуального плану для навчання з елементами ДФЗО.
  - Індивідуальний план здобувача щодо навчання з елементами ДФЗО.

Етап 2. *Порядок дій університету при підготовці до впровадження елементів ДФЗО, ДФЗО в освітній процес.*

Крок 1. Адаптація освітнього контенту, контрольних заходів та графіків освітнього процесу до провадження навчання з елементами ДФЗО

- Модернізація ОП, в т.ч., в частині сформульованих ПРН, компетентностей, мети.
- Вибір структури організації дуальної освіти за семестрами (семестр в ЗО/семестр на базі роботодавця-партнера).
- Переформатування графіку освітнього процесу, його види. Розклад занять (Додаток 8).
- Розробка методик та рекомендацій для обліку аудиторного та навчального навантаження як для здобувачів освіти, так і для науково-педагогічного персоналу.
- Призначення координаторів і кураторів від Університету та координаторів і наставників від підприємства (згідно умов, зазначених в укладених угодах).

Крок 2. Створення структурного підрозділу ДФЗО (у червні 2022 року створено Відділ дистанційної та дуальної освіти Центру забезпечення якості освіти Львівського національного університету імені Івана Франка).

Етап 3. *Модернізація освітньої програми.* При цьому, можливі підходи до модернізації ОП:

Перший варіант – простіший та, зазвичай, не потребує перезатвердження ОП Вченою радою і може передбачати оновлення таких структурних елементів ОП та навчального плану:

- перелік освітніх компонентів;
- структурно-логічна схема;

- програми навчальних дисциплін (силабуси);
- критерії оцінювання за певною дисципліною/компонентом/модулем та для робіт для комплексної перевірки знань;
- програми практик;
- матриці відповідності ПРН та ОК, ПРН та компетентностей.

Другий варіант – трудомісткий, передбачає ґрунтовне опрацювання ОП та зміни ПРН, компетентностей, а іноді й місії та мети програми. У такому разі мова йде про суттєву модернізацію ОП, яка передбачає розгляд ОП за встановленою в ЗО процедурою й затвердження її Вченою радою. Такі зміни ОП можуть передбачати необхідність проходження акредитації. Іноді, навіть приймається рішення про створення окремої освітньої програми, орієнтованої на відповідного роботодавця, що, звісно, потребує її подальшої обов'язкової акредитації.

Етап 4. Вибір структури організації дуальної освіти за семестрами.

Тривалість дуального навчання може охоплювати як весь період реалізації освітньої програми за відповідним рівнем вищої освіти, так і окремі семестри такої ОП. Графік освітнього процесу за дуальною формою здобуття освіти може відрізнятися, залежно від конкретної моделі дуальної освіти та від особливостей освітньої програми.

Загалом, можна виокремити такі етапи:

1. *Теоретичний етап:* здобувач проходить теоретичну частину навчання в закладі освіти, де він отримує певні теоретичні основи, які є достатніми на початковому етапі для здійснення професійної діяльності у виробничих умовах. Цей період, як правило, реалізується на перших етапах навчання за ОП.

2. *Практичний етап:* здобувач проводить частину свого навчання на робочому місці, де він отримує практичний досвід у своїй професії. Зазвичай, теоретичне навчання інтегрується з практичною частиною та в сукупності дозволяють сформувати/опанувати програмні результати навчання. Як було зазначено раніше, відповідно до вимог Закону України «Про вищу освіту», завданням закладу вищої освіти є забезпечення частки навчання на робочому місці в межах 25-60 % від загального обсягу освітньої програми.

3. *Завершальний етап:* здобувач проходить процедуру атестації та оцінку якості сформованих програмних результатів навчання як з боку закладу вищої освіти, так і з боку роботодавця. Але сама процедура атестації не вимагає внесення змін до графіка освітнього процесу. Також атестацію проводять відповідно до вимог освітнього стандарту та вимог і критеріїв ОП. Зміст атестації (тему кваліфікаційної

роботи, програму атестаційного іспиту тощо) рекомендовано погоджувати із підприємствами-партнерами з реалізації ДФЗО. До складу екзаменаційних комісій також обов'язково мають бути запрошені представники підприємств (координаторів, наставників), на яких відбувалося навчання за ДФЗО. Формати участі представників підприємств за організації поточного контролю та атестації узгоджують у двосторонньому договорі між закладом освіти і підприємством-роботодавцем.

Також існують різновиди моделей та графіків освітнього процесу. За розподілом навчального часу, можемо запропонувати такі різновиди моделей та графіків освітнього процесу:

- *Розподіл дня.* Відповідно до цієї моделі навчання у закладі освіти та виконання робочих обов'язків розподіляють за годинами протягом дня. Наприклад, перша половина дня – навчання, друга половина дня – робота. Або ж навпаки.
- *Розподіл тижня.* За цих умов розподіляють дні у тижні, упродовж яких навчаються у закладі освіти та виконують обов'язки на робочому місці.
- *Модель блокового розподілу часу.* Відповідно до моделі виділяють період часу (дні, тижні, місяці, семестри), коли навчаються у закладі освіти та на робочому місці відповідно.
- *Змішана модель.* Вона передбачає комбінування або поєднання графіків.

Варто акцентувати увагу і на необхідності переформатування графіку освітнього процесу. Із трьох описаних етапів саме практичний етап вимагає значного переформатування графіка освітнього процесу порівняно з графіком освітнього процесу для денної форми здобуття освіти. Графік освітнього процесу може містити періодичні зміни місця навчання (у ЗВО та на робочому місці), або може передбачати паралельне навчання у закладі й на робочому місці.

На цьому етапі:

- Університет повинен дійти компромісної згоди із роботодавцем, який має свої особливості організації роботи загалом на підприємстві та за конкретною посадою зокрема;
- за наявності достатнього контингенту виокремлюють академічні групи, де здобувачі навчаються саме за ДФЗО (потрібно мати велику кількість здобувачів, які навчаються за однією ОП і мають бажання навчатися за ДФЗО); або
- застосовувати практики індивідуального навчання за ДФЗО або навчання невеликими групами. У таких випадках або у випадках, коли різні організації мають різні графіки роботи і не мають можливості досягти узгодженої позиції,

приймається рішення про навчання здобувача освіти за індивідуальним графіком. Такі ситуації нерідко виникають за співпраці з організаціями, що мають невелику кадрову ємність та здатні прийняти для ДФЗО незначну кількість здобувачів освіти, або тоді, коли лише окремі здобувачі за ОП переходять на ДФЗО.

Розробка методик та рекомендацій для обліку аудиторного та навчального навантаження як для здобувачів освіти, так і для науково-педагогічного персоналу:

- в локальних нормативних документах Університету (Положеннях про організацію освітнього процесу, облік навантаження НПП, формування індивідуального навчального плану тощо) мають бути закладені відповідні показники врахування навантаження як для здобувачів освіти, так і для науково-педагогічного персоналу, враховуючи час, які витрачає координатор та куратор дуальної форми здобуття освіти від закладу освіти (якщо інше не передбачено штатним розписом закладу освіти);
- Університет розробляє власні процедури визнання результатів навчання, здобутих на робочому місці, які мають бути прописані в локальних нормативних документах (для визнання результатів навчання на виробництві використовують критерії оцінювання для денної форми навчання. Як було зазначено раніше, всі ці рішення потрібно зафіксувати в індивідуальному навчальному плані здобувача освіти за ДФЗО. Також можна використовувати норми спеціальних положень ЗО щодо визнання результатів навчання, набутих у неформальній та інформальній освіті).
- Представники підприємств можуть бути залучені до складання семестрового контролю (заліків, іспитів) за окремими освітніми компонентами, зокрема звітів із практики, курсових робіт, особливо тих, де відбувається зарахування кредитів, опанованих у виробничих умовах.

Ключове завдання екзаменаційної комісії – оцінити якість та повноту сформованих результатів навчання відповідно до закладеної мети.

Безпосередня реалізація ДФЗО (елементів ДФЗО) у Львівському національному університеті імені Івана Франка відбувається за наступними кроками:

Крок 1. Навчання здобувачів відповідно до узгоджених навчальних планів та інтеграція у робочі процеси

- Розробка та використання Порядку переведення здобувача освіти на навчання з елементами ДФЗО;

- Розробка та використання Структура індивідуального плану для навчання з елементами ДФЗО;
- Розробка та використання Індивідуального плану здобувача навчання з елементами ДФЗО;
- Розробка та використання Графіку освітнього процесу, розкладу за навчанням з елементами ДФЗО.

Крок 2. Оцінювання результатів навчання відбувається за:

- Атестаційним листом за результатами навчання з елементами дуальної освіти;
- Відомістю по результатах атестації;
- Картою аналізу результативності навчання з елементами дуальної освіти;
- Звітом Голови екзаменаційної комісії.

Розділ 7. Освітні програми з елементами дуальної освіти на факультеті електроніки та комп'ютерних технологій Львівського університету

Юрій Фургала

Дуальна освіта за своїм задумом та реалізацією має на меті наблизити компетенції випусників освітніх закладів до вимог їхніх майбутніх працедавців. У цій концепції усі сторони освітнього процесу отримують вигоду. Зокрема, випусник здобуває таку освіту, яка максимально відповідає не лише загальним вимогам бізнес-процесу на його майбутньому робочому місці, але й безпосередньо навчається і, можливо, навіть частково працює у тому середовищі, яке на який час стане його майбутнім. Працедавець отримує у належний час відповідно підготовленого співробітника. Заклад освіти має чітко конкретизований запит на випусника з певними компетенціями, що значно спрощує конфігурування освітньої програми, а підтримка з боку компаній у плані оновлення компетенцій викладачів та забезпечення доступу до технологічних процесів та відповідного обладнання робить його більш привабливим на ринку освітніх послуг.

Способів реалізації такої системи у світі є досить багато, а її стійкість забезпечується, зокрема, тим, що фактичним, юридично оформленим, замовником певного фахівця є компанія, яка укладає тристоронню угоду зі студентом та закладом освіти з визначенням ролей кожної зі сторін. Особливістю запровадження дуальної форми освіти в Україні є те, що законодавче регулювання з боку держави у сфері вищої освіти набуває конкретики лише зараз, у 2023 році, а потреба її запровадження, принаймні в галузі інформаційних технологій, досить виразно сформулась ще в середині 2010-х років. І тут слід відзначити, що ініціатива передусім йшла від університетів, і вона одразу отримала позитивний відгук від спільноти компаній, що працюють в ІТ індустрії. Значну і позитивну роль у цьому відіграло те, що у Львові на той час значне число ІТ компаній вже були об'єднані у спільноті «Львівський кластер інформаційних технологій» (Lviv IT Cluster). Наявність майданчика спілкування ІТ-компаній між собою і з ініціативним середовищем з університетів дала поштовх до формування спільних ОП, які стали інновацією в освітньому середовищі, а за своєю сутністю ці ОП стали набувати ознак, характерних для дуальної форми освіти.

Зараз, оглядаючи, тепер вже, історію розвитку таких інноваційних програм, яких на цей момент на факультеті електроніки та комп'ютерних технологій Львівського національного університету імені Івана Франка є п'ять, можна зробити деякі

узагальнення, виділити спільні риси та визначальні відмінності у конфігурації сучасного освітнього процесу. Безумовно, можна констатувати факт успішного впровадження багатьох позитивних рис дуальної форми освіти на освітніх програмах формально денної форми здобуття освіти за освітнім ступенем «бакалавр» з галузей «Інформаційні технології» та «Електроніка, автоматизація та електронні телекомунікації». І таким чином, можна говорити про практику квазідуальної освіти, де реалізовані згадані раніше переваги для студентів, закладу освіти, а кадрові набутки ІТ індустрії є інтегрованими на широку спільноту працедавців без конкретизованої адресації майбутнього працівника на зайнятість у певній компанії.

Спираючись на досвід факультету електроніки та комп'ютерних технологій Львівського національного університету імені Івана Франка, можемо виділити три моделі взаємодії освітньої програми та майбутніх роботодавців:

- ОП та широке коло різнопланових ІТ компаній
- ОП та невелике коло компаній з досить подібними спеціалізаціями у галузі
- ОП та одна (велика) компанія

Загальними, спільними для всіх трьох окреслених вище варіантів, рисами взаємодії факультету та компаній є формування концепту ОП, її цілей та особливостей, опираючись на стандарти вищої освіти для відповідного освітнього ступеня. Тут окремо слід виділити розуміння і високий ступінь сприйняття компаніями парадигми спрямованості університетської освіти не лише на найближче у часі місце роботи випускника, а й на перспективи розвитку майбутньої кар'єри та формування фундаментів його подальшого неперервного навчання. «Забарвлення» конфігурації компетентностей випускника та програмних результатів навчання специфікою поточної діяльності компаній забезпечує формування особливості кожної ОП і доносити її до абітурієнтів та їхніх батьків під час вступної кампанії.

В історичному розрізі ґрунтовна спільна робота факультету електроніки та комп'ютерних технологій Львівського національного університету імені Івана Франка та ініціативного середовища ІТ індустрії над освітніми програмами розпочалась у 2016 році зі створення цілком нової ОП «Інформаційні системи і технології» («Data science & Intelligent systems») з однойменної спеціальності. Власне, передувала цьому поява у Переліку спеціальностей підготовки здобувачів вищої освіти окремої спеціальності «Інформаційні системи і технології», яка до цього моменту дещо необачно була об'єднана зі спеціальністю «Комп'ютерні науки».

До формування нової ОП «Інформаційні системи і технології» («Data science & Intelligent systems») долучились представники понад 20 ІТ компаній, які володіли досвідом у дуже широкому спектрі технологій. Це були як компанії, що створювали багаторівневі програмні рішення, так і ті, що виконували аутсорсні задачі; а також компанії, які працювали виключно з програмними продуктами, і ті, що були новаторами у створенні апаратних та апаратно-програмних рішень. Така різноманітність вимагала дуже виваженого підходу у балансуванні наповнення загальних та спеціальних компетентностей здобувачів освіти. З цим досить складним викликом колектив факультету справлявся разом з колективом освітнього сектора Львівського ІТ кластера, і, слід зауважити, досить успішно. З іншого боку, така широта можливостей стала основою для формування чотирьох спеціалізованих траєкторій всередині програми з можливістю додаткової варіації всередині кожної такої траєкторії. Фактично, ця програма в теперішній редакції знаходиться досить близько до ОП з індивідуальними освітніми траєкторіями.

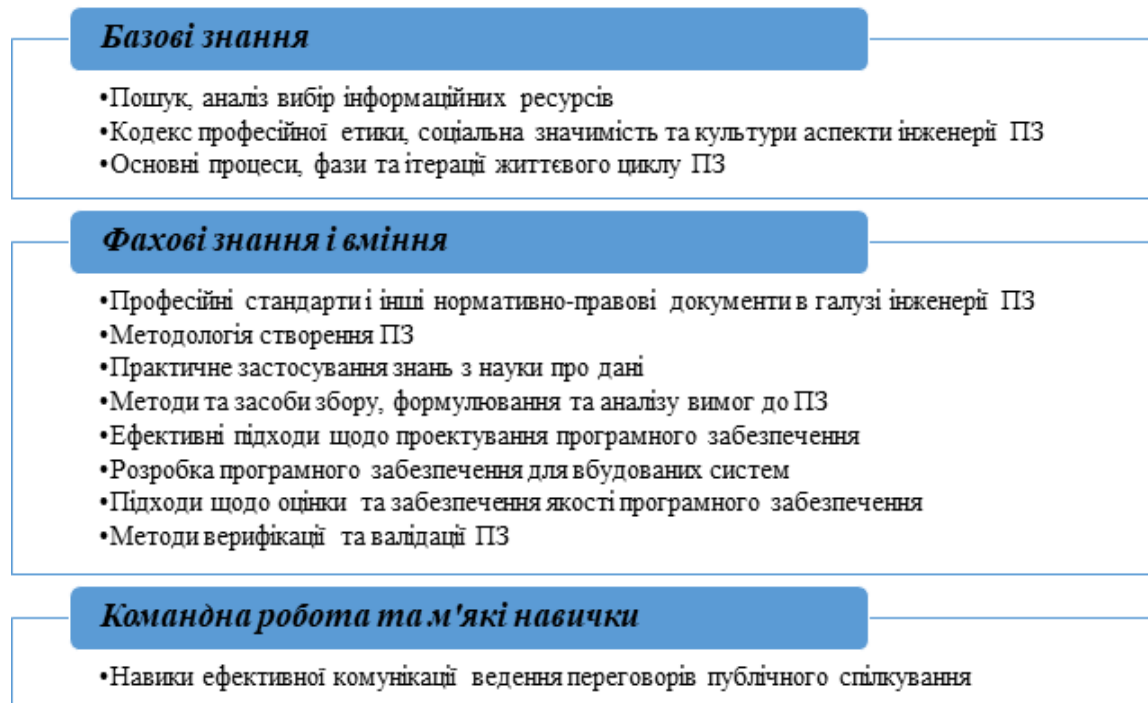
Освітня програма «Інформаційні системи і технології» («Data Science & Intelligent Systems») включає такі напрями:

- Машинне навчання та штучний інтелект
- Аналітика даних
- Інтернет речей
- Розумні рішення та системи

У перший рік навчання студенти програми вивчають базові предмети спільні для всіх напрямків, наприклад, вища математика, дискретна математика, алгоритми та структури даних, програмування та об'єктно-орієнтоване програмування. Крім того, вже на першому курсі студенти вчаться працювати в командах разом з досвідченими менторами над спільними проєктами.

На другому році здобуття освіти студенти зможуть обрати один з напрямків програми та вивчати спеціалізовані предмети та надалі удосконалювати свої знання в обраній сфері, поєднуючи з практичними заняттями.

Випускники освітньої програми «Інформаційні системи і технології» («Data Science & Intelligent Systems») володіють базовими знаннями, фаховими знаннями й вміннями, навичками командної роботи та м'якими навичками (рис. 7.1.).

Рис. 7.1. Знання та вміння, якими володіють випускники ОП «Інформаційні системи і технології»

Оглядаючи історію становлення та поточний стан ОП «Інформаційні системи і технології» («Data Science & Intelligent Systems»), яка функціонує у моделі взаємодії факультету та відносно широкого кола ІТ компаній, слід виділити важливу її перевагу. А саме, широту доступних варіантів реалізації для майбутніх фахівців, її гнучкість, можливість бути в контактi з найновішими трендами у багатьох напрямках розвитку ІТ індустрії. Зворотним боком такого спектра можливостей є необхідність використання значних ресурсів на управління такою різноманітністю.

Іншим варіантом побудови взаємодії факультету та ІТ компаній, й історично наступним, є модель співпраці в рамках чітко спеціалізованої ОП з невеликою групою компаній, які працюють у відносно вузькій частині спектра технологій і, з іншого боку, володіють потужними компетенціями в цьому. Така ОП є прецедентно сконфігурованою, перманентно актуальною, добре забезпеченою ресурсами й дає майбутнім фахівцям ґрунтовну й актуальну освіту. Разом з тим, об'єм підготовки випускників такої ОП загалом визначається потребами цих компаній. За цією моделлю на факультеті електроніки та комп'ютерних технологій Львівського національного університету імені Івана Франка діють освітні програми «Інженерія програмного забезпечення» («Software Engineering»), «Високопродуктивний комп'ютинг» («High Performance Computing»)

спеціальності «Інженерія програмного забезпечення» та освітня програма «Сенсорні та діагностичні електронні системи» («Sensor & Analitical systems») зі спеціальності «Мікро та наносистемна техніка».

ОП «Інженерія програмного забезпечення» («Software Engineering») розробили учасники Львівського ІТ Кластера у співпраці з провідними експертами Львівського національного університету імені Івана Франка. Програму створено на основі найкращих світових методик підготовки ІТ-фахівців, рекомендацій ACM та IEEE. До створення освітньої програми залучені фахівці EPAM, ELEKS та інших компаній Львівського ІТ Кластера. Особливостями освітньої програми ОП «Інженерія програмного забезпечення» («Software Engineering») є якісна фундаментальна підготовка з базових математичних дисциплін, вивчення сучасних ІТ-технологій та практична підготовка (табл.7.1). Переваги цієї освітньої програми подано на рис. 7.1.

Рис.7.2. Переваги ОП «Інженерія програмного забезпечення» («Software Engineering»)

Таблиця 7.1.

1 курс		2 курс	
1 семестр	2 семестр	3 семестр	4 семестр
Історія України Іноземна мова Фізичне виховання Вища математика Архітектура комп'ютерів і комп'ютерна електроніка Комп'ютерні та інформаційні мережі та системи Основи програмування Вступ в інженерію програмного забезпечення	Українська мова Іноземна мова Фізичне виховання Вища математика Дискретна математика Об'єктно-орієнтоване програмування Веб-технології та програмування Операційні системи та системне програмування	Історія української культури Іноземна мова Вища математика Алгоритми і структури даних Бази даних Патерни проектування Функціональне програмування Дисципліни вільного вибору	Філософія Іноземна мова Вища математика Веб-технології та програмування Прикладна статистика та ймовірнісні процеси Паралельні та розподілені обчислення Основи вбудованих систем Право ІТ Дисципліни вільного вибору
3 курс		4 курс	
5 семестр	6 семестр	7 семестр	8 семестр
Методи та технології обчислень Цифрова обробка інформації Методи та технології інженерії даних Навчальна (проектна) практика М'які обчислення (дисципліна на вибір) Нечіткі системи (дисципліна на вибір) Основи штучного інтелекту Професійний Python (дисципліна на вибір) Нереляційні та розподілені бази даних (дисципліна на вибір) Вибрані розділи мови програмування C (дисципліна на вибір)	Архітектура ПЗ Аналіз та рефакторинг коду, моделювання та проектування ПЗ Якість і тестування ПЗ Засоби роботи з великими даними (дисципліна на вибір) Хмарні засоби та технології (дисципліна на вибір) Цифрова обробка зображень (дисципліна на вибір) Проектування пристроїв цифрової та аналогової електроніки (дисципліна на вибір) Засоби машинного навчання (дисципліна на вибір) Мікроконтролери (на базі GL Embedded Starter Kits) (дисципліна на вибір)	Програмування вбудованих та конфігурованих систем Управління ІТ проєктами Операційні системи реального часу Інновації та підприємництво в ІТ (дисципліна на вибір) Стартапи в ІТ (дисципліна на вибір) Програмування роботехнічних систем (дисципліна на вибір) Апаратне забезпечення вбудованих систем (дисципліна на вибір) Засоби глибинного навчання (дисципліна на вибір) Вбудовані системи опрацювання даних та управління на основі нейромереж (дисципліна на вибір) Розпізнавання образів (дисципліна на вибір) Edge/Fog технології та обчислення (дисципліна на вибір)	Інформаційна безпека програм та даних Безпека життєдіяльності та охорона праці Виробнича (переддипломна) практика Кваліфікаційна робота Життєвий цикл ПЗ Комп'ютерна лінгвістика та обробка природної мови (дисципліна на вибір) Безпроводні та мобільні мережі (дисципліна на вибір)

Карта курсів ОП «Інженерія програмного забезпечення»

Освітня програма дуальної освіти «Високопродуктивний комп'ютинг» (High Performance Computing) спеціальності 121 «Інженерія програмного забезпечення» розроблена та функціонує за підтримки ІТ-компанії GlobalLogic. Основні навчальні дисципліни освітньої програми перебачають дисципліни фундаментальної підготовки, дисципліни професійної підготовки та практична підготовка. Карта курсів освітньої програми подано на рис. 7.3.

1 Семестр		2 Семестр		3 Семестр		4 Семестр	
Предмет	Кредити	Предмет	Кредити	Предмет	Кредити	Предмет	Кредити
Історія України	3,0	Українська мова (за проф.спрйм.)	3,0	Історія української культури	3,0	Філософія	3,0
Іноземна мова	3,0	Іноземна мова	3,0	Іноземна мова	3,5	Іноземна мова	5,5
Фізиковання	1,5	Фізиковання	1,5	Вища математика	2,5	Вища математика	2,5
Вища математика	3,5	Вища математика	3,5	Алгоритми і структури даних	4,0	Веб-технології та програмування ч.2	5,0
Архітектура комп'ютерів та комп'ютерна електроніка	5,0	Дискретна математика	4,0	Бази даних	5,0	Прикладна статистика та ймовірні процеси	4,0
Комп'ютерні інформаційні мережі та системи	5,0	Об'єктно-орієнтоване програмування	5,0	Системне програмування	6,0	Паралельні та розподілені обчислення	4,0
Основи програмування	5,0	Веб-технології та програмування ч.1	4,0	Розв'язання конфліктних ситуацій. Навички тайм-менеджменту	3,0	1. Презентаційні навички 2. Комунікаційні навички	3,0
Вступ в інженерію програмного забезпечення	4,0	Операційні системи	6,0	Предмет за вибором Soft Skill	3,0	Основи вбудованих систем	4,0
Гумантарна складова		Професійна складова		Гумантарна складова		Вибіркові предмети освітньої програми	

5 Семестр		6 Семестр		7 Семестр		8 Семестр	
Предмет	Кредити	Предмет	Кредити	Предмет	Кредити	Предмет	Кредити
Методи та технології інженерії даних	3,5	Архітектура ПЗ ч.2	5,5	DevOps	3,5	Інформаційна безпека програм та даних	3,5
Якість тестування ПЗ	3,5	Системи прийняття рішень	3,5	Життєвий цикл ПЗ. Управління ІТ проектами	3,5	Безпека життєдіяльності та охорона праці	3,0
Методи та технології обчислень	4,0	Методи та технології машинного навчання	3,5	Хмарний комп'ютинг	3,5	Виробнича (переддипломна) практика	4,5
Архітектура ПЗ ч.1	3,5	Цифрова обробка інформації	3,5	1. Інновації та підприємництво в ІТ. 2. Стартапи в ІТ	3,0	Кваліфікаційна робота	9,0
Програмування з використанням технологій GPGPU	3,5	1. Методи та техн. обробки великих надвеликих даних 2. Нереляційні та розподілені бази даних	4,5	1. Fog/Edge Computing 2. FPGA/CPLD Computing	4,0	1. Системи нечіткої логіки (HPS*) 2. Методи та технології CV та NLP (HPT**)	5,0
Навчальна (проектна) практика	4,5	1. Мобільний комп'ютинг (HPS*) 2. Програмно визначені системи (HPT**)	6,5	1. Функціональне програмування (HPS*) 2. Архітектури та технології глибокого навчання (HPT**)	6,0	1. Архитектурні патерни високої од-ітивних систем (HPS*) 2. Методи та технології аналітики даних (HPT**)	5,0
1. Вибрані розділи сучасних мов та засобів програмування (HPS*) 2. Методи та технології аналізу даних (HPT**)	4,5	Предмет за вибором Soft Skill	3,0	1. Основи квантових комп'ютерів та обчислень (HPS*) 2. Біологічні, генетичні, біохімічні та метаболічні алгоритми (HPT**)	6,5		
Предмет за вибором Soft Skill	3,0	*HPS - High Performance Systems; HPT - High Performance Technologies		*HPS - High Performance Systems; HPT - High Performance Technologies		*HPS - High Performance Systems; HPT - High Performance Technologies	
Професійна складова		Вибіркові предмети освітньої програми		Професійна складова		Вибіркові предмети освітньої програми	

Рис. 7.3. Карти курсів ОП «Високопродуктивний комп'ютинг» (High Performance Computing)

Освітня програма «Сенсорні та діагностичні електронні системи» («Sensor & Analitical systems») зі спеціальності «Мікро та наносистемна техніка» дає сучасні знання та навички в напрямках сенсорики, біомедичної електроніки, валідації та тестування для проектування та розробки технічних систем різного призначення. Особливістю даної навчальної програми є збалансована сфера знань та вмінь, зокрема фундаментальних, в області фізики та вищої математики, з іншого боку прикладних в області комп'ютерних наук. Мета такого поєднання - це спрямування студентів до розуміння процесів фізичного світу, які обумовлюють роботу сенсорів, а також застосування сенсорів в сучасних аналітичних системах. Студенти вчаться проектувати та програмувати розумні речі для інтернету речей та систем автоматизації. Для підвищення ефективності здобуття освіти передбачено практичні стажування на профільних ІТ-компаній міста Львова.

Ще одним викликом у формуванні ефективної взаємодії факультету електроніки та комп'ютерних технологій Львівського національного університету імені Івана Франка є перебудова успішної існуючої ОП «Комп'ютерні науки» («Computer science») з однойменної спеціальності у формат квазідуальної. Хоча процес ще триває і на поточний момент не варто давати повну оцінку, однак перші два роки такої трансформації разом з глобальною ІТ-компанією SoftServe, яка володіє достатньо широким спектром компетенцій як у царині технологій, так і у сфері неперервного навчання та особистісного росту персоналу, дає впевненість в успіху такої трансформації. Передумовами цього є узгодженість потреб усіх сторін освітнього процесу та їхнє бажання досягти у цьому успіху.

Отже, з огляду на швидкий розвиток технологій є надзвичайно важливим надавати здобувачам освіти якомога більше практичного досвіду та знань, підсилувати їх професійні вміння, розвивати навички взаємодії та комунікації, ефективної роботи в команді, вирішення конфліктів та прийняття рішень. Досвід освітніх програм з елементами дуальної освіти на факультеті електроніки та комп'ютерних технологій Львівського національного університету імені Івана Франка є надзвичайно ефективним, оскільки дозволяє у щоденній роботі над проектами застосовувати отримані знання і відпрацьовувати навички у максимально наближених до реальної роботи в ІТ умовах.

Розділ 8. Співпраця з корпорацією SoftServe та реалізація програм в дуальному форматі на факультеті прикладної математики та інформатики Львівського університету

Іван Дияк

На факультеті прикладної математики та інформатики Львівського університету імені Івана Франка, починаючи з 2021 року, функціонує освітня програма «Комп’ютерні науки» з елементами дуальної освіти⁷⁰. Її спільно реалізують з корпорацією SoftServe⁷¹, однією з найбільших українських ІТ-компаній, що налічує понад 11 тис. працівників. Загалом, SoftServe тісно співпрацює із кількома десятками ЗВО України.

Корпорація Softserve створила формат *University Joint Program* (далі - UJP) як комплексну екосистему, що забезпечує наявність та розвиток кваліфікованих спеціалістів шляхом вдосконалення їхнього професійного та освітнього середовища⁷². Стратегія UJP, через впровадження *work-based learning*, забезпечує підхід до професійного зростання талантів на виробництві, розвиваючи та вдосконалюючи навички і знання студентів-працівників за допомогою інтегрованого партнерського набору освітніх заходів в університеті та їхнім практичним застосуванням у компанії. Тобто студенти мають можливість поєднувати навчання та практичну підготовку в компанії SoftServe, де заняття проводять кваліфіковані фахівці ІТ-галузі, та працювати над реальними проектами, що зараховуватимуться як кредити в Університеті.

На етапі, коли студенти працевлаштовуються в компанію, між університетом, компанією та кожним студентом укладається тристороння угода. У межах цього процесу визначаються дисципліни, практична частина яких може бути реалізована студентом-працівником у виробничому середовищі. Якість роботи кожного працівника перевіряють на регулярних *performance reviews*, на яких працівник підтверджує якість виконання завдань на основі артефактів своєї роботи. Оцінка за відповідними професійними завданнями, які перетинаються з програмними результатами дисципліни, передається та перезараховується в університеті. Конкретний перелік дисциплін перезарахування узгоджується перед початком відповідного навчального року (або семестру) й узгоджується в межах комунікації координаторів програми.

⁷⁰ Сторінка факультету прикладної математики та інформатики: <https://ami.lnu.edu.ua/computer-science>

⁷¹ Сторінка дуальних програм корпорації Softserve: https://app.softserveinc.com/apply/university/dual_study/?fbclid=IwAR1OF2bh0bduR57GJvuURtadge3f1prtpQjgTgr3Eo5BOutdUk00cpQU5EE

⁷² Softserve: *Огляд спільних програм*. Для викладачів та адміністрації. Версія 1.0.

Окрім співпраці в межах освітньої програми, SoftServe також інвестує в розвиток додаткових компонент, що покращують якість співпраці та розширюють можливості професійної підготовки та залучення студентів програми «Комп'ютерні науки», зокрема фахове навчання «Вступ в ІТ», «Розробка ІТ продукту» та «Розробка ІТ проекту». Студенти, які працюють в SoftServe, теж мають доступ до освітньої платформи UDEMY та розроблених спеціалізованих онлайн-курсів компанії.

Важливо додати, що навчальний план освітньої програми з комп'ютерних наук на факультеті прикладної математики та інформатики вирізняється «гнучкістю»: великий відсоток дисциплін фахового вільного вибору студента дозволяє сформуванню своєї власної освітньої траєкторії спеціаліста в галузі ІТ.

Схематично, бакалаврську програму зі структурою дисциплін подано на рис.8.1.

Рис. 8.1. Карта курсів освітньої програми «Комп'ютерні науки» з елементами дуальної освіти

Загалом, починаючи з 2019 року, компанія Softserve значно інтенсифікувала підготовку викладачів, забезпечує короткі навчальні курси, спільне розроблення та експертне оцінювання ОП, наукові лабораторії тощо.

У компанії SoftServe сьогодні використовують такі дві моделі дуального навчання:

1. «Класична модель»: практична підготовка, яку передбачено у фахових дисциплінах програми, реалізовується в компанії головню під час виконання реальних

проектів. Вона сприяє глибшому розумінню студентами практичних аспектів своєї професії, а також дає змогу їм визначити свої професійні цілі й інтереси. Безумовною перевагою для студентів у цій моделі стає мережа професійних контактів, яку вони формують зі спеціалістами.

2. «Онлайн модель»: студенти працюють в компанії та здобувають частину необхідних результатів у процесі індивідуального навчання під системним наглядом менторів на спеціалізованих платформах (і відкритого доступу, і внутрішніх). «Онлайн модель» використовує запроваджені в 2021 році Міністерством освіти і науки України можливості визнання результатів навчання, здобутих у неформальній освіті⁷³.

З третього курсу студентам на програмі пропонується офіційне працевлаштування в компанії, що дає можливість поєднувати навчання та роботу. Згідно зі статистикою компанії, близько 40% студентів спільних програм потім стають співробітниками SoftServe.

Визнаючи трансформаційний потенціал поєднання теоретичних знань з практичним застосуванням, факультет прикладної математики й інформатики прагне надати студентам динамічний освітній досвід, який виходить за рамки традиційних аудиторних занять. Цей пріоритет відображає стратегічне бачення факультету випускати випускників, які не тільки володіють міцною теоретичною базою, але й успішно застосовують свої знання для вирішення практичних завдань та готові адаптуватися до вимог ринку ІТ, що швидко розвивається.

---

⁷³ Переймибіда, А., & Рашкевич, М. 2023. Ефективне партнерство з бізнесом як засіб підвищення якості освіти в галузі інформаційних технологій.. *Computer Systems and Information Technologies*, (2), 33–37.

Розділ 9. Моніторинг результатів та прогнози щодо впровадження дуальної форми здобуття освіти в Україні у Львівському університеті

Наталія Козьмук, Наталія Міщук

Дуальна форма освіти стає новітньою парадигмою взаємодії простору європейської вищої освіти з динамічним ринком праці. В українському контексті такий підхід дасть змогу масштабно синхронізувати запити українського ринку, студентів та науково-педагогічних працівників, адже реалізовуватиме низку важливих функцій:

- забезпечить увагу певних категорій вступників до українських ЗВО та утримає певну частину здобувачів на старших курсах;
- сприятиме якісному оновленню змісту освітніх програм;
- дасть можливість доступу до матеріально-технічної бази роботодавців не тільки для підготовки здобувачів, але й підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників.

Без сумніву, розвиток дуальної форми освіти сприятиме підвищенню конкурентоспроможності здобувачів освіти, які виходять на ринок праці, їхній фінансовій незалежності, отриманню досвіду (стажу) роботи ще в процесі здобуття освіти, отриманню першого робочого місця, що значно полегшить процес працевлаштування після завершення навчання. З іншого боку, роботодавці отримують фахівців із ґрунтовними теоретичними знаннями та необхідними компетентостями, адже не витрачатимуться ресурси та час для «донавчання», знайомства з особливостями роботи в компанії, адаптацію тощо.

Вважаємо, що важливо дослідити динаміку показників та окреслити ключові стратегічні виклики у процесі інституційної реалізації проєктів з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. У дослідженні пропонуємо системний підхід до аналізу рівня залученості закладів освіти України до проєкту впродовж останніх років, що дало змогу у часовому зрізі прослідкувати механізм імплементації дуальної освіти в Україні⁷⁴.

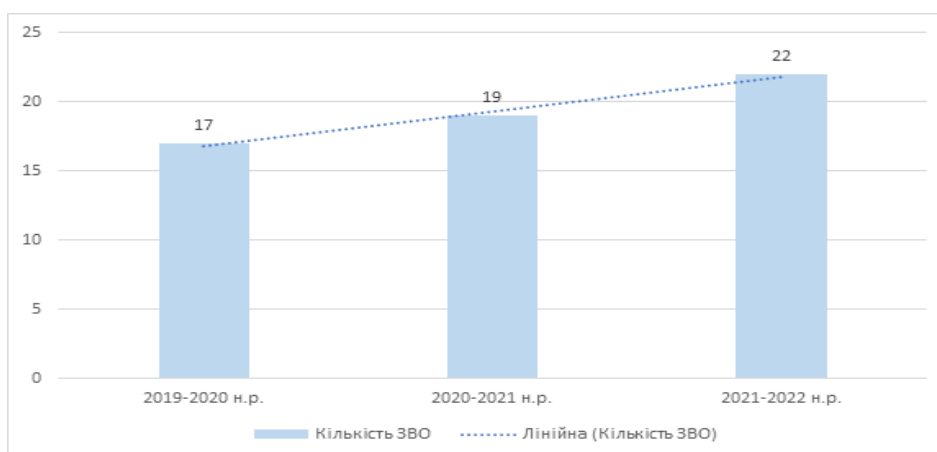
Із 2013 року в Україні реалізуються ініціативи із популяризації дуальної вищої освіти й впровадження дуальної форми здобуття освіти (ДФЗО) для закладів фахової

⁷⁴ Козьмук Н., Міщук Н., Одрехівська І. Моніторинг показників розвитку дуальної форми здобуття освіти у ЗВО України. *Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. «Дуальна форма здобуття освіти: підсумки запровадження пілотного проєкту у закладах вищої та фахової передвищої освіти України»*. Київ, 23 листопада 2023 року. с. 24-27.

передвищої та вищої освіти. На процес запровадження дуальної вищої та фахової передвищої освіти вплинули два роки карантинних обмежень через COVID-19, пізніше – повномасштабне вторгнення російської федерації, що поділило життя українців та українок на до 24.02.2022 р. та після. Проте Україні вдалося не тільки забезпечити неперервність освітнього процесу впродовж війни, але й продовжити процес реформування системи освіти, зокрема, роботу із запровадження дуальної форми здобуття освіти (ДФЗО).

Згідно з Аналітичним звітом Міністерства освіти і науки України, в 2021/2022 н.р. за результатами третього року пілотного проекту в закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти⁷⁵ попри воєнні дії, 21 заклад освіти з 34, що має здобувачів-дуальників, вказує, що може забезпечити освітній процес за ДФЗО (Рис.9.1).

Рис. 9.1. Кількість ЗВО в Україні, які впроваджували дуальну форму в освітній процес впродовж 2019-2022 н.р.

Один із ключових чинників можливості здійснювати навчання на ДФЗО закладом освіти полягає в продовженні співпраці з підприємствами-партнерами. Третина ЗВО зазначили, що продовжують співпрацювати з підприємствами-партнерами без змін. Ще третина ЗВО оголосили, що продовжують співпрацювати з деякими підприємствами-партнерами. Тобто 73% ЗВО продовжують співпрацювати з підприємствами-партнерами або з усіма, або з деякими. Попри всі складності розширюється спектр спеціальностей, за якими запроваджено навчання за ДФЗО⁷⁶.

⁷⁵ Аналітичний звіт 2021/2022 н. р. за результатами третього року пілотного проекту в закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти https://nmc-vfpo.com/wp-content/uploads/2023/02/dual-studies-final_2-02.pdf

⁷⁶ Аналітичний звіт 2021/2022 н. р. за результатами третього року пілотного проекту в закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти https://nmc-vfpo.com/wp-content/uploads/2023/02/dual-studies-final_2-02.pdf.

Від початку повномасштабного вторгнення Росії на територію України та на момент підготовки Аналітичного звіту понад 2677 закладів освіти постраждали від бомбардувань та обстрілів, з них 331 повністю зруйновано.

Війна на території України суттєво вплинула також учасників освітнього процесу, зокрема, серед професорсько-викладацького складу і здобувачів освіти є мобілізовані особи. В опитаних ЗВО та ЗФПО є особи, які перебувають/ перебували в зоні бойових дій та в зоні окупації, стали ВПО чи перебувають під захистом третіх країн. Серед викладачів є загиблі та зниклі безвісти. Проте якість навчання суттєво не погіршилася попри те, що не менше 20% викладачів здебільшого не можуть якісно виконувати свою роботу (в 42 з 44 опитаних).

Під час військового стану в закладах освіти України навчальний процес триває з незначними змінами у порівнянні з довоєнним періодом. Про це зазначили представники 42 закладів із 44 опитаних. Більшість закладів освіти працює в онлайн-форматі, майже третина ЗВО працюють у змішаному форматі. Заклади освіти все частіше впроваджують індивідуальний графік для здобувачів освіти та більше уваги приділяють консультаціям. Серед здобувачів освіти також є мобілізовані особи, про що зазначили 26 з 44 опитаних закладів освіти.

Більшість закладів освіти мають внутрішньо переміщених осіб та осіб, які перебувають під захистом третіх країн, серед здобувачів освіти. Ще 62% ЗВО та 33% ЗФПО мають здобувачів, які перебували в зоні бойових дій. Понад половина ЗВО та чверть ЗФПО серед опитаних мають здобувачів, які перебувають під окупацією. Третина ЗВО має загиблих здобувачів освіти, також ЗВО мають здобувачів освіти, які зникли безвісти або загиблі.

Попри воєнні дії, 22 заклади освіти з 34, що мають здобувачів-дуальників, вказують, що можуть забезпечити освітній процес за ДФЗО. Ще 12 закладів освіти зазначили, що можуть забезпечувати освітній процес частково.

Для забезпечення освітнього процесу важливо налагодити взаємодію здобувачів освіти з координаторами/кураторами від ЗО. Так, 63% ЗВО та всі ЗФПО повідомили, що більшість координаторів/кураторів ДФЗО залишилися після початку війни у місці перебування закладу освіти. Ще 26,7% ЗВО вказали, що координатори/куратори ДФЗО стали внутрішньо переміщеними особами. У трьох ЗВО зазначили, що деякі куратори виїхали за кордон. Вкрай важливо зберегти зв'язок між кураторами/керівниками ДФЗО від закладів освіти із здобувачами-дуальниками. У цьому аспекті обнадіюють дані

опитування: з усіма здобувачами-дуальниками зберігають контакт 77,3% ЗВО, а з частиною здобувачів-дуальників зберігають контакт 22,7% ЗВО.

Відповідно до наданої закладами освіти інформації майже всі координатори/куратори ДФЗО від ЗВО продовжують контактувати з наставниками від підприємства. Так, 72,2% ЗВО зазначили, що координатори/куратори від ЗВО контактують з усіма наставниками ДФЗО від підприємства. Ще 22,7% ЗВО зазначили, що контакт збережено лише з деякими наставниками ДФЗО від підприємства. Тільки один ЗВО відповів, що зв'язок між координатором/куратором від закладу освіти з наставником ДФЗО від підприємства не збережено, пояснюючи це тим, що підприємства здебільшого залишилися на тимчасово окупованій території.

Ускладнює процес навчання на ДФЗО переміщення здобувачів освіти в інші регіони України або в інші країни. Заклади освіти стверджують, що більшість здобувачів освіти за ДФЗО залишилися в місці розташування закладу освіти – 68,2% ЗВО. Майже чверть ЗВО зазначила, що більшість здобувачів, які навчаються за ДФЗО виїхали в більш безпечне місце України, але зазначили, що починається процес повернення здобувачів.

Заклади освіти надали пропозиції щодо покращення ДФЗО під час війни:

- податкові пільги для підприємств та спрощення вступу до ЗВО;
- підтримка здобувачів освіти з боку держави та підприємства-партнера;
- можливість скористатися новими викликами перед підприємствами та ЗО у зв'язку з набуттям Україною статусу кандидата у ЄС та новими можливостями⁷⁷.

Таблиця 9.1.

Загальна кількість ЗВО, що брали участь у пілотному проєкті впровадження ДФЗО в Україні складено на основі на основі

Найменування	2019-2020	2020-2021	2021-2022
Заклади вищої освіти, що впроваджують ДФЗО	17	19	22
Спеціальність	31	33	62
Здобувачі освіти, що беруть участь, з них:	441	522	585
• чоловіки	318	399	366
• жінки	123	123	219

У 2021/2022 навчальному році в проєкті було заявлено найбільшу кількість підприємств-партнерів.

⁷⁷ Аналітичний звіт 2021/2022 н.р. за результатами третього року пілотного проєкту в закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти https://nmc-vfpo.com/wp-content/uploads/2023/02/dual-studies-final_2-02.pdf

Таблиця 9.2.

**Підприємства, що не припинили навчання здобувачів за ДФЗО через війну
у Львівській області⁷⁸**

№	Підприємство	Кількість здобувачів, які навчаються за ДФЗО	
		До 24.02.2022	Після 24.02.2022
1.	АТ «Львівгаз»	1	1
2.	ВСП «АДФК НУ «Львівська політехніка»	1	1
3.	ДП «Львіввугілля»	4	4
4.	ПрАТ «Національна енергетична компанія «Укренерго», Західне територіальне управління обслуговування	2	2
5.	ТЗОВ «Георозвідка»	1	1
6.	ТЗОВ «Термопласт М»	1	1

На жаль, через початок повномасштабного вторгнення РФ та інші супутні об'єктивні обставини, а також під впливом несприятливих умов, третина з них не розпочала / не продовжила навчання здобувачів за ДФЗО після 24 лютого 2022 року (Табл. 9.3-9.4).

Таблиця 9.3.

**Підприємства, що планували, але не навчали здобувачів за ДФЗО
в 2021/2022 н.р. у Львівській області⁷⁹**

№	Підприємство	Область України
1.	ТЗОВ «ТЕХЕКСПЕРТ-ЗАХІД	Львівська область
2.	Укрзалізниця	Усі області

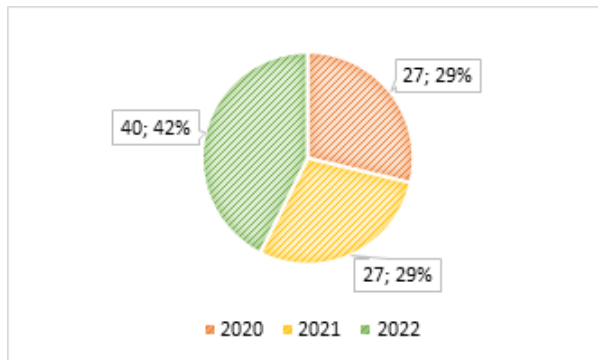
Таблиця 9.4.

⁷⁸ Методичні рекомендації щодо впровадження дуальної форми здобуття освіти https://era-ukraine.org.ua/wp-content/uploads/2023/07/DualEdu_Metodychni-rekomendatsii-1.pdf

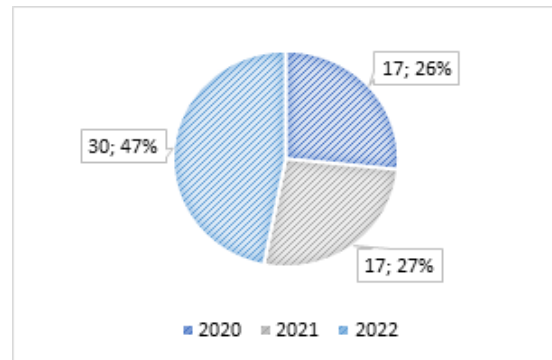
⁷⁹ Аналітичний звіт 2021/2022 н. р. за результатами третього року пілотного проєкту в закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти https://nmc-vfpo.com/wp-content/uploads/2023/02/dual-studies-final_2-02.pdf

**Підприємства, що припинили навчання здобувачів за ДФЗО
через війну у Львівській області**

№	Підприємство	Область України
1.	ТОВ «АГРО БУД ТРЕЙД»	Львівська область
2.	ЛНУП	Львівська область
3.	ТОВ «Агродерев»	Львівська область
4.	ТОВ «Клас-Люкс»	Львівська область

Заклади вищої освіти

Заклади фахової передвищої освіти

Рис.9.2. Кількість закладів фахової передвищої та вищої освіти України, що подали звіти про результати участі у проекті

Таблиця 9.5.

Динаміка кількості здобувачів, які навчались за дуальною формою здобуття освіти в період 2019-2022 рр.

(згідно з даними ЗО)

№	Впровадження дуальної форми здобуття освіти в ЗВО	2019-2020 н.р.	2020/2021 н.р.	2021/2022 н.р. (до 24.02.2022)
1.	Заклади вищої освіти	441	522	585
2.	Заклади фахової передвищої освіти	63	103	96

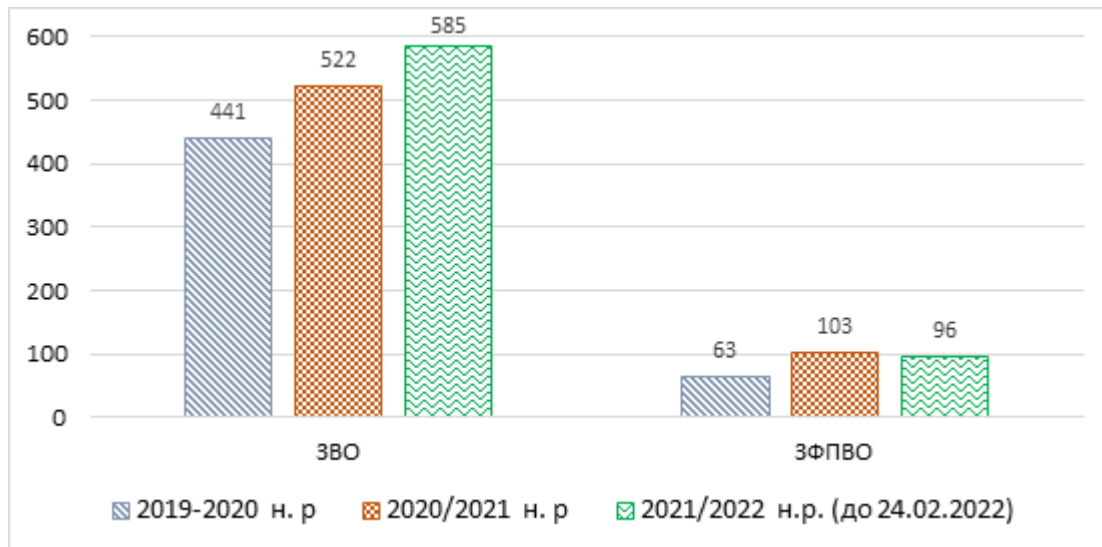

Рис. 9.3. Кількість ЗО, в яких здобувачі освіти навчалися за ДФЗО у 2019-2022 рр.

Відчутно змінилася ситуація, пов'язана зі спеціалізацією підприємств, що навчали найбільшу кількість здобувачів, які навчаються за ДФЗО. Зазвичай протягом попередніх років це були здебільшого великі промислові підприємства.

У цьому році лідирує підприємство з виробництва програмного забезпечення, а серед лідерів також є чотири освітні підприємства.

Більшість підприємств задоволена своєю участю в проєкті впровадження дуальної форми здобуття освіти та планує продовжити співпрацю наступного навчального року. Винятки становлять підприємства, які з метою збереження кадрового складу за умови скорочення показників товарообігу, прагнуть зробити річну паузу.

Підприємства, що територіально розміщені в регіонах бойових дій та за особливостями своєї спеціалізації, змогли налагодити дистанційну роботу, турбуючись про безпеку працівників.

Усього 17 підприємств перебували під тимчасовою окупацією, тож змушено заморозили виробничі потужності та комерційну діяльність на декілька місяців. Більшість з них (16) поступово повертається до довоєнних показників. Є кейси, коли підприємства навпаки покращили показники економічної ефективності. Це стосується підприємств, що змогли швидко переорієнтуватися на міжнародні ринки⁸⁰.

Отже, за результатами дослідження можемо стверджувати, що спостерігається позитивна динаміка показників впровадження та реалізації дуальної форми здобуття

⁸⁰ Методичні рекомендації щодо впровадження дуальної форми здобуття освіти с.77 https://era-ukraine.org.ua/wp-content/uploads/2023/07/DualEdu_Metodychni-rekomendatsii-1.pdf

освіти в закладах освіти України. На нашу думку, ці показники ймовірно зростатимуть й надалі, оскільки впровадження дуальної форми в освітній процес дасть можливість забезпечити максимальне занурення у практичну діяльність та поточні проекти підприємств-партнерів; розвиток дуальної освіти актуальний з огляду на швидкий технологічний прогрес і перехід до економіки знань; здобуття освіти за дуальною формою сприятиме підвищенню конкурентних переваг здобувачів освіти на ринку праці.

Львівський національний університет імені Івана Франка для функціонування системи внутрішнього забезпечення якості освіти реалізує чимало інноваційних проєктів. Враховуючи особливості діяльності в умовах війни, Центр забезпечення якості освіти Університету, систематично проводить роботу для реалізації ефективних заходів щодо вдосконалення організації освітнього процесу та підвищення якості надання освітніх послуг. Зокрема, одним з пріоритетних напрямів роботи Відділу дистанційної та дуальної освіти Університету у 2023 році став напрям впровадження, розвитку та реалізація елементів дуальної форми здобуття освіти в освітній процес Університету.

Стратегія розвитку Львівського національного університету імені Івана Франка передбачає активне впровадження елементів дуальної освіти, ґрунтується на розробці та підписанні меморандумів про співпрацю із представниками індустрії. Зокрема, зацікавленими та відкритими для модернізації освітніх програм є географічний факультет, факультет культури і мистецтв, факультет управління фінансами та бізнесу (табл. 9.6).

Таблиця 9.6.

Перелік підготовлених меморандумів про співпрацю ЛНУ ім.І.Франка з партнерами

№	Факультет	ОПП	Партнери
1.	Управління фінансами та бізнесу	Публічне управління та адміністрування	Обласна Асоціація Місцевих Рад «РАДИ ЛЬВІВЩИНИ»
2.	Факультет культури та мистецтв	Акторське мистецтво театру ляльок	Львівський академічний обласний театр ляльок
3.	Географічний факультет	Туризм і рекреація	Львівське комунальне підприємство «Центр розвитку туризму м. Львова»
4.	Факультет культури та мистецтв	Хореографія	«Товариство з обмеженою відповідальністю «ЛЕВІМПЕКС»
5.	Факультет культури та мистецтв	Акторське мистецтво драматичного театру і кіно)	Національний академічний український драматичний театр імені Марії Заньковецької

Підписання з ключовими партнерами у грудні 2023 року низки рамкових Угод про співробітництво з метою впровадження і реалізації елементів дуальної форми здобуття освіти у 2024 році зросте кількість здобувачів, які отримуватимуть паралельно теоретичні знання і практичні навички на реальних підприємствах. Зокрема, учасниками такої форми освіти стануть студенти:

- факультету педагогічної освіти ОП «Дошкільна освіта» (партнер Управління освіти департаменту розвитку Львівської міської ради);

- економічного факультету і факультету управління фінансами та бізнесу (партнер Західний офіс Держаудитслужби);

- економічного факультету ОП «Соціальне забезпечення» (ОС бакалавр); ОП «Управління у сфері соціального забезпечення» (ОС магістр) (партнер Львівський обласний центр зайнятості).

Отже, дуальна система забезпечує рівновагу між попитом і пропозицією фахівців на ринку праці, оскільки співпраця освітніх і господарських суб'єктів передбачає підготовку саме тієї кількості фахівців і такої якості знань та вмінь, якої в певний час потребує ринок праці. Тому, з метою підготовки конкурентоспроможних та сучасних фахівців першочерговим завданням Львівського національного університету імені Івана Франка є не тільки вирішення проблеми інтеграції науки та освіти, а й інтегрованість з бізнес-середовищем, із конкретними суб'єктами господарювання, які будуть не тільки базами практик, а й місцем роботи майбутніх фахівців.

Розділ 10. Комунікація як запорука успіху освітніх програм з елементами дуальної освіти

Ірина Одрехівська

Комунікація відіграє визначальну роль в ефективній реалізації освітніх програм у дуальному форматі, сприяючи гармонійній співпраці між різними зацікавленими сторонами - закладами вищої освіти, бізнесом та індустрією, державними та суспільними інституціями, студентами і викладачами. Успішна комунікація гарантує, що всі сторони добре поінформовані, мають спільне бачення цілей та активно залучені до освітнього процесу за дуальною формою.

У Положенні про дуальну форму здобуття фахової вищої освіти, затвердженому МОН, окреслено такі ключові ролі суб'єктів, які модерують комунікацію⁸¹:

- *координатор від закладу освіти* – працівник закладу освіти, який відповідає за організацію дуальної форми здобуття освіти та призначається керівником закладу освіти;
- *координатор від роботодавця* – призначений керівником підприємства працівник, який відповідає за забезпечення належної взаємодії між підприємством і закладом освіти, виконання підприємством взятих зобов'язань, організаційний супровід навчання за дуальною формою здобуття освіти;
- *куратор* – педагогічний (науково-педагогічний) працівник закладу освіти, який супроводжує виконання індивідуального навчального плану і програми практичного навчання на робочому місці за дуальною формою здобуття освіти та призначається керівником закладу освіти;
- *наставник* – призначений керівником підприємства працівник, який допомагає реалізовувати індивідуальний навчальний план здобувача освіти на робочому місці відповідно до програми практичного навчання на робочому місці.

Ці суб'єкти керують процесом навчання на дуальній програмі, проте комунікаційний ланцюг її функціонування – від самого зародження до активної реалізації – включає додаткові етапи, для яких характерна комплексна система комунікації:

Етап 1: Впровадження освітньої політики

Адвокаційна комунікація: інформування про переваги дуальної освіти, промоція відповідної політики та забезпечення ефективного впровадження ініціатив з дуальної освіти на регіональному та місцевих рівнях.

⁸¹ <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2023/06/26/Nakaz.MON.vid.13.04.2023-426-Minyustovanyy.pdf>

Етап 2: *Узгодження цілей*

Стратегічна комунікація: узгодження цілей та очікувань навчальних закладів, бізнесу та потенційних студентів забезпечує спільне розуміння мети, конкретизації завдань та окреслення результатів дуальної освіти.

Етап 2: *Розробка навчальних програм*

Двовекторна комунікація: постійний діалог між освітянами та фахівцями галузі для розробки освітньої програми та навчальних дисциплін, які відповідають і академічним стандартам, і потребам індустрії.

Етап 3: *Інтеграція на робочому місці*

Системна ділова комунікація: надання чіткої інформації бізнесу та студентам оптимізує інтеграцію теоретичного навчання з практичним досвідом роботи і сприяє плавному переходу між навчальним процесом та робочим місцем.

Етап 4: *Залучення студентів*

Інтерактивне спілкування: використання відкритих каналів комунікації й платформ активного залучає студентів до процесу навчання, дає змогу надавати рекомендації щодо їхнього шляху в дуальній освіті, сприяє спільній роботі в режимі реального часу.

Етап 5: *Індустріальна співпраця*

Мережева комунікація: створення та підтримка мереж між навчальними закладами та різноманітними галузями заохочує трансфер знань, обмін передовим досвідом та забезпечує актуальність й оновлення програм дуальної освіти.

Етап 6: *Моніторинг та оцінка*

Комунікація зі зворотним зв'язком: створення механізмів постійного зворотного зв'язку між усіма зацікавленими сторонами для моніторингу ефективності програм дуальної освіти та внесення необхідних коректив є пріоритетними для їхньої стійкості та постійного вдосконалення.

Етап 7: *Підвищення обізнаності*

Рекламна комунікація: підвищення видимості та поінформованості про переваги дуальної освіти серед учнів, батьків, освітян і бізнесу розширює її підтримку.

Загалом, дуальна освіта передбачає комплексний підхід до навчального процесу. Крім традиційних аудиторних занять в університеті та праці на робочому місці, використовують ще й різні комунікаційні канали для інклюзивної роботи в дуальному форматі: тренінги, менторські зустрічі, професійні інтенсиви, онлайн-платформи, інформаційні бюлетені, звіти, форми зворотнього зв'язку тощо.

ВИСНОВКИ

Сьогодні в Європейському просторі вищої освіти дуальна освіта стає помітним трендом, враховуючи дедалі більше її визнання в країнах-членах ЄС та розширення діапазону галузей, представлених на дуальних програмах, які більше не обмежуються традиційними професіями, а включають такі сфери, як бізнес, ІТ, інженерія та охорона здоров'я. Партнерство між навчальними закладами та представниками індустрії визнано життєво важливим для забезпечення актуальності навчальних програм, відтак університети активно розширюють свої екосистеми та запускають різновекторні формати співпраці зі світом бізнесу. З кожним роком все більше компаній беруть участь в ініціативах дуальної освіти, пропонуючи студентам можливість отримати практичний досвід у реальному робочому середовищі. Відповідно, уряди країн ЄС підтримують дуальну освіту через політичні ініціативи та фінансування.

У значному темпі відбувається інтернаціоналізація програм дуальної освіти, й Альянс EU4DUAL – яскравий приклад цієї тенденції. Безумовно, його функціонування узгоджується з ширшими ініціативами ЄС щодо посилення міжнародної співпраці у форматі новостворених об'єднань європейських університетів.

Ці процеси зумовлюють також впровадження заходів із забезпечення якості, щоб гарантувати, що програми дуальної освіти відповідають стандартам та ефективно готують студентів до роботи на ринку праці. Для прикладу, дослідження показало, що у Польщі з кожним роком зростає взаємна довіра в діловому та науковому співробітництві. І підприємства, і університети усвідомлюють, що вони можуть скористатися потенціалом, який є в кожній із цих сфер. Сьогодні вища освіта та наука знаходяться в центрі соціальних, політичних та економічних змін, що відбуваються в Європі та Польщі, і в динамічно мінливому світі університети повинні постійно шукати нові можливості розвитку для студентів та наукового персоналу. Підприємства отримують доступ до нових ідей досліджень і розробок, а також до спеціалістів, які можуть допомогти у розв'язанні різноманітних проблем і завдань.

Ефективне реагування системи освіти та науки на потреби ринку є запорукою успіху функціонування університетів у взаємодії з бізнесом. Випускники закладів вищої освіти України є, переважно, теоретиками без ґрунтовної практичної підготовки, а тому вихід на ринок праці без практики позбавляє їх впевненості в собі та своїх можливостях. Стикаючись із завданнями, які їм ставлять роботодавці, вони відчують невпевненість, і як наслідок, відсутність цієї впевненості означає, що вони не беруться за виклики, які

б допомогли їм підвищити свою кваліфікацію. Запровадження дуальної форми здобуття освіти за всіма освітніми рівнями у Львівському національному університеті імені Івана Франка дасть можливість підвищити рівень конкурентоспроможності молоді на ринку праці України та сприятиме зростанню попиту серед абітурієнтів на навчання саме у цьому університеті.

Сучасний університет має бути місцем справжньої зустрічі різноманітних середовищ: бізнесу, науки, інституцій, студентства, де виграє кожен. Для бізнесу університети створюють специфічний простір для співпраці та зіткнення різноманітних ідей, з якого можуть виникати інноваційні рішення. Це сприятиме доступу до спеціалістів у певних галузях або спеціалізованих лабораторій, яких часом не вистачає компаніям.

Отже, в сучасних умовах актуальність дослідження впровадження дуальної форми здобуття освіти в освітній процес ЗВО швидко зростає та обґрунтована тим, що другий рік Україна функціонує у стані війни. Це диктує відповідні умови, специфічні принципи і вимоги до всіх процесів, систем і галузей, які забезпечують життєдіяльність, безпеку і якість життя в країні. Осторонь не може залишатись і галузь освіти, на яку покладено важливу функцію підготовки висококваліфікованих фахівців, які забезпечуватимуть діяльність всієї інфраструктури органів державної влади та муніципальних органів, які забезпечуватимуть підтримку життєдіяльності підприємств, установ, організацій на мікро- та макрорівнях, як в екстремальних умовах, так і в умовах відновлення, відбудови держави після перемоги.

Крім того, варто акцентувати увагу, на тому, що дуальна форма здобуття освіти ліквідує розрив між теорією і практикою в процесі підготовки майбутніх фахівців; відкриває додаткові можливості підвищення ефективності підготовки робітничих кадрів; дозволяє враховувати вимоги роботодавців щодо формування професійних компетенцій працівників; стимулює роботодавців інвестувати в освіту, оскільки як результат вони отримують якісно підготовленого фахівця; сприяє більш різнобічному професійному розвитку здобувачів освіти, формує нову психологію молодого фахівця; підвищує мотивацію для отримання знань і набуття професійних навичок студентів та курсантів; сприяє ретельному продумуванню стандартів нових сучасних професій та організації нових робочих місць, соціалізації молоді.

Дуальна освіта – це запорука поступу та динамічного розвитку сучасного університету.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Праці в Україні:

- Аналітичний звіт за результатами другого року пілотного проєкту, що реалізується відповідно до Наказу МОНУ від 15.10.2019 № 1296 «Щодо запровадження пілотного проєкту в закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти» / автори: О. Бучинська, О. Давліканова, Т. Іщенко, І. Лилик, А. Чайковська, О. Яшкіна. Київ, 2021. 188 с.
- Волошин В., Рак Т., Калінська О. 2022. Модель дуальної освіти як умова підвищення ефективності та сформованості професійної компетентності студентів ІТ-галузі (на прикладі ІТ Степ Університету). *ВІСНИК КАФЕДРИ ЮНЕСКО «НЕПЕРЕРВНА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА ХХІ СТОЛІТТЯ»*. Вип. 6. DOI: [https://doi.org/10.35387/ucj.2\(6\).2022.85-97](https://doi.org/10.35387/ucj.2(6).2022.85-97)
- Давліканова О.Б. 2021. *Розвиток менеджменту дуальної вищої освіти в Україні*. Дис. на здобуття наук. ст. доктора філософії за спец. 073 «Менеджмент» (07 «Управління та адміністрування»). Сумський державний університет, Суми. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/84101/5/diss_Davlikanova.pdf
- *Онтологія дуальної освіти: досвід Німеччини та України* / Бугайчук В., Давліканова О., Лилик І. та ін. Київ: ТОВ «Вістка», 2022. 240 с.
- Переймибіда А., Рашкевич М. 2023. Ефективне партнерство з бізнесом як засіб підвищення якості освіти в галузі інформаційних технологій. *Computer Systems and Information Technologies*, (2), 33–37. <https://doi.org/10.31891/csit-2023-2-4>
- Світайло Н. Д., Купенко О. В., Дементов В. О. 2019. *Принципи організаційного та методичного забезпечення практичної складової в рамках реалізації дуальної моделі освіти (старт в умовах багатьох невизначеностей)* : навч.-метод. посіб. Суми : Сумський державний університет. 133 с. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/74590/1/Svitailo_pryntsyry_orhanizatsiinoho.pdf
- Щербак Л. *Досвід управління системою професійно-технічної освіти у Федеративній республіці Німеччині та його ефективність*. URL: http://www.inwent-vet.org.ua/pdf/ukr/Німеччина_ed

Закордонні дослідження:

- *Dual study programmes in global context: Internationalisation in Germany and transfer to Brazil, France, Qatar, Mexico and the US* / Graf L., Powell J., Fortwengel J., Bernhard N. 2014. URL: <https://opus4.kobv.de/opus4-hsog/frontdoor/index/index/docId/2431>

- Ertl H. 2020. *Dual study programmes in Germany: blurring the boundaries between higher education and vocational training?* DOI: <https://doi.org/10.1080/03054985.2019.1687438>
- Graf L. 2014. *Growing in a Niche Dual Study Programs Contribute to Change in Germany's Higher Education*. URL: https://orbi.uni.lu/bitstream/10993/17869/1/Graf2014_DualStudyProgramsGrowingInANiche.pdf
- Heller C. 2010. *Duale Studiengänge. Entwicklung, Stand und Bewertung aus Sicht der beteiligten Akteure*. *Wirtschaft und Berufserziehung*. Jg. 62. S. 20-25.
- Hermann K. *How to find the right dual study program*. Spiegel. Published on October 20, 2020. URL: https://www.spiegel.de/start/duales-studium-so-finden-sie-den-passenden-studiengang-a-4aaeab3e-103a-4b10-85a1-2eaac90ea6d8?sara_ecid=soci_upd_wbMbjhOSvViISjc8RPU89NcCvtIFcJ
- Martin M. *Managing university-industry relations: A study of institutional practices from 12 different countries*. *International Institute for Educational Planning UNESCO*. 2000. URL: <http://www.aau.org/wp-content/uploads/sites/9/2018/04/Managing-University-Industry-Relations.pdf>
- Meyer H. *The new managerialism in education management: corporatization or organizational learning?* *Journal of Educational Administration*, Vol. 40 No. 6, pp. 534-551. URL: <https://doi.org/10.1108/09578230210446027>
- Nolting T., Beedgen R. 2013. *Rethinking the relation between higher education and employment – The dual study system of the Baden-Wuerttemberg Cooperative State University as a new way of integrating theory and practice*. URL: <http://www.pef.uni-lj.si/fileadmin/Datoteke/Mednarodna/conference/wher/after/nolting-proceedings.pdf>
- *Reports of the European Network of Cooperative and Work Integrated Higher Education*. URL: <https://cwihe.com/multimedia/library/>
- Ruiz J. H., Dr. Koch C. 2009. *Handbook for Cooperative Education, Internships, and Registered Apprenticeship* *Illinois State Board of Education*. URL: https://www.isbe.net/Documents/coop_ed_handbook.pdf
- Vera Sćepanovic. 2020. *Dual training in Europe: a policy fad or a policy turn?* *Transfer*, Vol. 26(1) 15–26.
- Wessels M. L. 2007. *Guidelines for the implementation of cooperative education in South African teaching and learning organizations in higher education*. URL: <http://repository.nwu.ac.za/handle/10394/1588>

ДОДАТКИ

**Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка**

*Розглянуто та затверджено
Вченою радою Львівського національного
університету імені Івана Франка (протокол № 50/5
від 31.05.2018 р.)
Введено в дію Наказом Ректора №0-65 від 21.06.2018*

Ректор _____ В. П. Мельник

**ПОЛОЖЕННЯ ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ
У ЛЬВІВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

Положення про організацію освітнього процесу (далі - Положення) у Львівському національному університеті імені Івана Франка (далі - Університет) розроблене на підставі Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту». Статуту Університету та інших нормативно-правових актів України.

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Положення є основним нормативно-правовим актом, який регламентує організацію та проведення освітнього процесу в Університеті відповідно до стандартів вищої освіти.

1.2. У цьому Положенні терміни вживаються у такому значенні:

1.2.1. *Академічна заборгованість* виникає у разі, коли:

упродовж навчального семестру до початку поточного семестрового контролю, визначеного навчальним планом, здобувач вищої освіти з навчального предмета (дисципліни), передбаченого навчальним планом, набрав менше балів, ніж визначена межа незадовільного навчання. Межу незадовільного навчання на відповідному факультеті (коледжі) визначають Вчені ради факультетів (педагогічні ради коледжів);

під час семестрового контролю з навчального предмета (дисципліни), передбаченого навчальним планом, здобувач вищої освіти отримав менше балів, ніж визначена межа незадовільного навчання.

1.2.2. *Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система* (далі - *ЄКТС*) - система трансферу та накопичення кредитів, яку використовують у Європейському просторі вищої освіти з метою надання, визнання, підтвердження кваліфікацій та освітніх компонентів і сприяння академічній мобільності здобувачів вищої освіти. Система ґрунтується на встановленні навчального навантаження здобувача вищої освіти, необхідного для досягнення визначених результатів навчання, та обліковується у кредитах ЄКТС.

1.2.3. *Кредит ЄКТС* - одиниця вимірювання обсягу навчального навантаження здобувача вищої освіти, необхідного для досягнення визначених (очікуваних) результатів навчання. Обсяг одного кредиту ЄКТС становить 30 годин.

1.2.4. *Освітній процес в Університеті* - це інтелектуальна, творча діяльність у сфері вищої освіти і науки, що провадиться через систему науково-методичних і педагогічних заходів та спрямована на передачу, засвоєння, примноження і використання знань, умінь та інших компетентностей в осіб, які навчаються.

1.2.5. *Освітня (освітньо-професійна, освітньо-наукове/ чи освітньо-творча) програма* - система освітніх компонентів на відповідному рівні вищої освіти в межах спеціальності, що визначає вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою, перелік навчальних дисциплін і логічну послідовність їх вивчення, кількість кредитів ЄКТС, необхідних для виконання цієї програми, а також очікувані результати навчання (компетентності), якими повинен оволодіти здобувач відповідного ступеня вищої освіти.

1.2.6. *Спеціальність* - складова галузі знань, за якою здійснюється професійна підготовка.

1.2.7. *Спеціалізація* - складова спеціальності, що визначена Університетом та передбачає профільну спеціалізовану освітню програму підготовки здобувачів вищої та післядипломної освіти.

1.3. Освітню діяльність в Університеті спрямовано на створення умов для особистого розвитку і творчої самореалізації людини, формування освіченої, гармонійно-розвиненої особистості, здатної до постійного оновлення наукових знань, професійної мобільності та швидкої адаптації до змін і розвитку в соціально-культурній сфері, у галузях техніки, технологій, системах управління та організації праці в умовах ринкової економіки, зорієнтовано на розроблення та запровадження освітніх інноваційних технологій, організовано з урахуванням можливостей сучасних інформаційних технологій навчання у здобутті якісної освіти.

1.4. *Принципами освітньої діяльності є:* людиноцентризм; верховенство права; забезпечення якості освіти та якості освітньої діяльності; забезпечення рівного доступу до освіти без дискримінації за будь-якими ознаками, у тому числі за ознакою інвалідності; розвиток інклюзивного освітнього середовища; науковий характер освіти; інтеграція з ринком праці; нерозривний зв'язок із світовою та національною історією, культурою, національними традиціями; академічна доброчесність; академічна свобода; гуманізм; демократизм; виховання патріотизму, поваги до культурних цінностей Українського народу, його історико- культурного надбання і традицій; формування усвідомленої потреби в дотриманні Конституції та законів України, нетерпимості до їх порушення; формування поваги до прав і свобод людини, нетерпимості до приниження її честі та гідності, фізичного або психічного насильства, а також до дискримінації за будь-якими ознаками; формування громадянської культури та культури демократії; формування культури здорового способу життя, екологічної культури і дбайливого ставлення до довкілля; невтручання політичних партій в освітній процес; невтручання релігійних організацій в освітній процес; різнобічність та збалансованість інформації щодо політичних, світоглядних та релігійних питань; інтеграція у міжнародний освітній та науковий простір; нетерпимість до проявів корупції та хабарництва.

1.5. *Мовою* освітнього процесу є українська мова. В Університеті відповідно до освітньої програми можуть викладатися одна або декілька дисциплін двома чи більше

мовами – державною мовою, англійською мовою, іншими офіційними мовами Європейського Союзу.

З метою створення умов для міжнародної академічної мобільності в Університеті можливе паралельне викладання дисциплін англійською та/або іншими іноземними мовами. Викладання окремих навчальних дисциплін за освітньо- професійними та освітньо-науковими програмами відповідно до рішення Вченої Ради факультету може проводитися іноземними мовами.

1.6. Освітній процес забезпечують структурні підрозділи Університету: факультети, коледжі, Інститут післядипломної освіти та доуніверситетської підготовки, філії, відділ аспірантури та докторантури, центри, відділення, кафедри, бібліотеки. Для здійснення освітнього процесу за рішенням Вченої Ради Університету згідно з чинним законодавством можуть створювати навчальні комплекси, центри та інші спеціалізовані навчальні підрозділи. Діяльність структурних підрозділів регламентують Положення, затверджені у встановленому порядку.

1.7. Учасниками освітнього процесу в Університеті є: наукові, науково-педагогічні та педагогічні працівники; здобувачі вищої освіти; фахівці-практики, які залучені до освітнього процесу за освітньо- професійними програмами; інші працівники Університету. До освітнього процесу в Університеті можуть бути залучені роботодавці.

Здобувач вищої освіти - особа, яка навчається в Університеті на певному рівні вищої освіти з метою здобуття відповідного ступеня і кваліфікації. Здобувачем вищої освіти є студент, аспірант, докторант, асистент-стажист.

До інших осіб, які навчаються в Університеті, належить слухач - особа, яка навчається на підготовчому відділенні Інституту післядипломної освіти та доуніверситетської підготовки, або особа, яка отримує додаткові чи окремі освітні послуги, у тому числі за програмами післядипломної освіти.

1.8. Зміст освіти визначає освітня програма підготовки, яка складається з нормативної та вибіркової частин.

1.9. Здобуття вищої освіти на кожному рівні вищої освіти в Університеті передбачає успішне виконання відповідної освітньої (освітньо-професійної чи освітньо-наукової) програми, що є підставою для присудження відповідного ступеня вищої освіти: «молодший бакалавр», «бакалавр», «магістр», «доктор філософії», «доктор наук».

Нормативні терміни навчання в Університеті за освітніми ступенями «молодший бакалавр», «бакалавр», «магістр» денної та заочної форм визначає програма підготовки фахівця відповідного профілю.

1.10. Вчена Рада Університету ухвалює рішення з питань організації освітнього процесу.

2. РІВНІ ТА СТУПЕНІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УНІВЕРСИТЕТІ

2.1. Підготовка фахівців з вищою освітою в Університеті здійснюється за відповідними освітніми чи науковими програмами на таких рівнях вищої освіти:

- початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти;
- перший (бакалаврський) рівень;
- другий (магістерський) рівень;
- третій (освітньо-науковий/освітньо-творчий) рівень;
- науковий рівень.

Організацію освітнього процесу на третьому рівні вищої освіти в Університеті визначає відповідне положення.

2.2. Здобуття вищої освіти на кожному рівні вищої освіти передбачає успішне виконання особою відповідної освітньої або наукової програми, що є підставою для присудження відповідного ступеня вищої освіти:

- молодший спеціаліст;
- молодший бакалавр;
- бакалавр;
- магістр;
- доктор філософії/доктор мистецтва;
- доктор наук.

2.3. *Молодший бакалавр* - це освітньо-професійний ступінь, що здобувається на початковому рівні (короткому циклі) вищої освіти і присуджується Університетом у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти освітньо-професійної програми, обсяг якої становить 120-150 кредитів ЄКТС.

2.4. *Бакалавр* - це освітній ступінь, що здобувається на першому рівні вищої освіти та присуджується Університетом у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти освітньо- професійної програми, обсяг якої становить 240 кредитів ЄКТС. Обсяг освітньо-професійної програми для здобуття ступеня бакалавра на основі ступеня молодшого бакалавра або молодшого спеціаліста становить 120 кредитів ЄКТС.

2.5. *Магістр* - це освітній ступінь, що здобувається на другому рівні вищої освіти та присуджується Університетом у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми. Ступінь магістра здобувається за освітньо-професійною або за освітньо-науковою програмою. Обсяг освітньо-професійної програми підготовки магістра становить 90 кредитів ЄКТС, обсяг освітньо-наукової програми - 120 кредитів ЄКТС. Освітньо-наукова програма магістра обов'язково включає дослідницьку (наукову) компоненту обсягом не менше 30 відсотків.

2.6. *Доктор філософії* - це освітній і водночас перший науковий ступінь, що здобувається на третьому рівні вищої освіти на основі ступеня магістра. Ступінь доктора

філософії присуджується спеціалізованою вченою радою закладу вищої освіти або наукової установи в результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньо-наукової програми та публічного захисту дисертації у спеціалізованій вченій раді. Обсяг освітньої складової освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії становить 40 кредитів ЄКТС.

Доктор мистецтва - це освітньо-творчий ступінь, що здобувається на третьому рівні вищої освіти на основі ступеня магістра. Особа має право здобувати ступінь доктора мистецтва у творчій аспірантурі. Першим етапом здобуття ступеня доктора мистецтва може бути асистентура-стажування, яка є формою підготовки мистецьких педагогічно-виконавських кадрів вищої кваліфікації. Обсяг освітньої складової освітньо-творчої програми підготовки доктора мистецтва становить 40 кредитів ЄКТС.

2.7. *Доктор наук* - це другий науковий ступінь, що здобувається особою на науковому рівні вищої освіти на основі ступеня доктора філософії і передбачає набуття найвищих компетентностей у галузі розроблення і впровадження методології дослідницької роботи, проведення оригінальних досліджень, отримання наукових результатів, які забезпечують розв'язання важливої теоретичної або прикладної проблеми, мають загальнонаціональне або світове значення та опубліковані в наукових виданнях. Ступінь доктора наук присуджується спеціалізованою вченою радою закладу вищої освіти чи наукової установи за результатами публічного захисту наукових досягнень у вигляді дисертації або опублікованої монографії, або за сукупністю статей, опублікованих у вітчизняних і міжнародних рецензованих фахових виданнях, перелік яких затверджується Міністерством освіти і науки України.

2.8. Освітня діяльність за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста, започаткована до набрання чинності Законом України «Про освіту», продовжується у межах строку навчання за відповідною програмою з виданням диплома молодшого спеціаліста.

3. НОРМАТИВНА БАЗА ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

3.1. Організацію освітнього процесу в Університеті здійснюють відповідно до чинного законодавства України, Статуту Університету, стандартів освітньої діяльності та стандартів вищої освіти.

3.2. Програми підготовки фахівців певних ступенів повинні відповідати стандартам вищої освіти та стандартам освітньої діяльності.

Університет розробляє:

- освітні (освітньо-професійні чи освітньо-наукові) програми підготовки;
- перелік спеціалізацій за спеціальностями;
- навчальні плани;
- програми навчальних дисциплін.

Перелік спеціалізацій у межах ліцензованої спеціальності визначає Вчена Рада Університету.

Назви спеціалізацій за спеціальностями відображають відмінності у засобах, умовах та результатах діяльності в межах спеціальності. Рішення про запровадження підготовки фахівців за певною спеціалізацією відповідної спеціальності приймає Вчена Рада Університету за поданням факультету.

3.3. Факультет, коледж на підставі освітньої (освітньо-професійної чи освітньо-наукової) програми за кожною спеціальністю розробляє *навчальний план*, який визначає перелік та обсяг навчальних дисциплін у кредитах ЄКТС, послідовність вивчення дисциплін, форми проведення навчальних занять та їх обсяг, графік навчального процесу, форми поточного та підсумкового контролю.

Навантаження одного навчального року за денною формою навчання становить, як правило, 60 кредитів ЄКТС.

Кредити ЄКТС встановлюють для таких видів робіт: лекції, семінари, лабораторні, практичні заняття, самостійна робота, практики, виконання курсової і кваліфікаційної (дипломної) роботи та інші види діяльності, пов'язані з оцінюванням

3.4. Навчальний план розробляється на весь період реалізації відповідної освітньої програми підготовки. Його ухвалює Вчена рада відповідного факультету (коледжу) згідно з делегованими Вченою Радою Університету повноваженнями та затверджує Ректор. Підпис Ректора скріплюється печаткою Університету.

3.5. Навчальний план складається з двох частин: переліку нормативних та вибіркових дисциплін.

Нормативна частина є гарантованим мінімумом відповідного освітнього рівня. Обсяг нормативних навчальних дисциплін повинен відповідати стандарту вищої освіти в освітній (освітньо- професійній чи освітньо-науковій) програмі.

Вибіркову частину змісту освіти визначають вибіркові навчальні дисципліни (спеціалізації) та дисципліни вільного вибору студента.

3.6. *Вибіркові навчальні дисципліни (спеціалізації)* запроваджуються, як правило, у формі спеціальних навчальних курсів для поглиблення загальноосвітньої, фундаментальної та фахової (теоретичної і практичної) підготовки. Вибіркові навчальні дисципліни (спеціалізації) затверджує Вчена рада факультету (педагогічна рада коледжу).

Запис на вибіркові навчальні дисципліни (спеціалізації) організовує деканат факультету (дирекція коледжу).

3.7. *Дисципліни вільного вибору студента* орієнтовані на забезпечення його освітніх і культурних потреб. Вибір цих дисциплін студент здійснює індивідуально, з урахуванням власних потреб та інтересів щодо майбутньої фахової діяльності. Мінімальна кількість студентів для дисципліни вільного вибору - 25 осіб (крім випадків, якщо на спеціальності (спеціалізації) навчається менша кількість осіб), максимальна кількість студентів - 100 осіб.

Процедуру запису на дисципліни вільного вибору студента визначає відповідне положення.

3.8. Студенти мають право на вибір навчальних дисциплін у межах, передбачених відповідною освітньою програмою та робочим навчальним планом, в обсязі, що становить не менш, як 25 відсотків загальної кількості кредитів ЄКТС, передбачених для відповідного рівня вищої освіти. При цьому здобувані певного рівня вищої освіти мають право вибирати навчальні дисципліни, що пропонуються для інших рівнів вищої освіти, за погодженням з керівником відповідного факультету чи підрозділу.

3.9. Для конкретизації планування освітнього процесу на кожний навчальний рік складається робочий навчальний план.

Робочий навчальний план - це нормативний документ, який складає факультет на поточний навчальний рік відповідно до навчального плану, де конкретизує форми проведення навчальних занять, їх обсяг, форми і засоби проведення поточного та підсумкового контролю за семестрами, закріплення навчальних дисциплін за певними кафедрами.

Робочий навчальний план затверджує проректор Університету.

3.10. Для забезпечення організації освітнього процесу і проведення підсумкового контролю факультети (філії, коледжі), за погодженням з кафедрами, складають на кожний семестр відповідно до робочих навчальних планів *розклад занять та екзаменів*.

Навчально-методичний відділ візує розклади та подає на затвердження проректору.

Розклад занять доводять до відома викладачів та студентів не пізніше, ніж за 10 днів до початку кожного семестру, а екзаменів - за місяць до початку екзаменаційної сесії. Завантаження аудиторного та лабораторного фондів контролює навчально-методичний відділ.

3.11. Місце та значення навчальної дисципліни, її загальний зміст і вимоги до знань і вмінь визначає *навчальна програма дисципліни*.

Навчальні програми нормативних і вибірковок дисциплін є складовою освітньої програми, які розробляють кафедри і затверджує Вчена рада відповідного факультету.

Опис навчальних дисциплін повинен бути розміщений на сайті факультету.

Для кожної дисципліни на основі навчальних програм, навчального плану спеціальності складають робочу навчальну програму.

Робоча навчальна програма дисципліни містить виклад конкретного змісту дисципліни, послідовність, організаційні форми її вивчення та їх обсяг, визначає види та засоби поточного і підсумкового контролю, інформаційно-методичне забезпечення дисципліни. Робочу навчальну програму нормативної дисципліни розробляє відповідна кафедра, ухвалює Вчена рада і затверджує декан факультету, за потребою, але не рідше, ніж раз на 5 років. Робочу навчальну програму вибіркової дисципліни розробляє відповідна кафедра, ухвалює Вчена рада і затверджує декан факультету, за потребою, але не рідше, ніж раз на 3 роки.

3.12. Навчальні плани та програми дисциплін, інша навчально-методична документація факультетів (коледжів) і кафедр (відділень), Інституту післядипломної освіти та доуніверситетської підготовки є інтелектуальною власністю Університету, яку можна використовувати лише з дозволу Університету.

3.13. Навчання студента здійснюють за індивідуальним навчальним планом.

Індивідуальний навчальний план студента становить сукупність всіх нормативних дисциплін та навчальних дисциплін, які обрав студент.

За виконання індивідуального навчального плану відповідає студент.

4. ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ТА ВИДИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ

4.1. Навчання в Університеті здійснюють за такими формами:

- очна (денна, вечірня);
- заочна (дистанційна).

Очна (денна, вечірня) форма здобуття освіти - це спосіб організації навчання здобувачів вищої освіти, що передбачає їх безпосередню участь в освітньому процесі. Основною формою здобуття певного ступеня є денна форма навчання. Організацію освітнього процесу на денній формі навчання Університет забезпечує згідно зі стандартами вищої освіти і цим Положенням.

Заочна форма здобуття освіти - це спосіб організації навчання здобувачів вищої освіти шляхом поєднання очної форми освіти під час короткочасних сесій і самостійного оволодіння освітньою програмою у проміжку між ними.

Організацію освітнього процесу на заочній формі навчання здійснює Університет згідно зі стандартами вищої освіти, цим Положенням і Положенням про навчання

студентів без відриву від виробництва з урахуванням передбачених чинним законодавством пільг для осіб, які поєднують роботу з навчанням.

Переведення з однієї форми навчання на іншу здійснюється, як правило, під час літніх або зимових канікул.

Терміни навчання за відповідними формами визначають освітні програми підготовки фахівців відповідного ступеня.

4.2. Перелік галузей знань і спеціальностей із зазначенням форми навчання й ліцензованого обсягу студентів визначає ліцензія Університету.

4.3. Прийом на всі форми навчання в Університеті здійснює Приймальна комісія відповідно до Умов прийому на навчання до закладів вищої освіти України та Правил прийому до Університету у відповідному році.

4.4. Освітній процес здійснюється у таких формах:

- навчальні заняття;
- самостійна робота;
- практична підготовка;
- контрольні заходи.

4.5. Основними видами навчальних занять є: лекція; лабораторне, практичне, семінарське, індивідуальне заняття; консультація.

Лекція є основним видом проведення навчальних занять в Університеті.

Тематику лекцій визначає робоча навчальна програма дисципліни.

Лекції читають науково-педагогічні (педагогічні) працівники, як правило, професори, доценти, асистенти (кандидати наук), старші викладачі, а також провідні наукові працівники та спеціалісти, запрошені для читання лекцій.

Лекції проводять у відповідно обладнаних приміщеннях - аудиторіях для однієї академічної групи студентів або потоків. Лекційні потоки можуть бути сформовані зі студентів певного курсу для читання однакових дисциплін з однаковою кількістю годин на різних спеціальностях.

Лектор зобов'язаний до початку навчального року подати на кафедру (циклову комісію) для кожної дисципліни, яку він читає, навчально-методичний комплекс, до якого входить:

- навчальні програми;
- робочі програми з урахуванням годин для самостійної роботи з темами, які відповідають їх формуванню в освітній програмі;
- семестрові плани

- пакети контрольних завдань;
- критерії оцінювання якості знань студентів, що відповідають загальноуніверситетській шкалі оцінювання;
- завдання для самостійної роботи;
- перелік навчально-методичної літератури тощо.

Лабораторні заняття проводять у спеціально обладнаних навчальних лабораторіях з використанням обладнання, пристосованого до умов освітнього процесу.

Для проведення лабораторних занять академічну групу поділяють на дві підгрупи, що зазначають у робочих навчальних планах. З окремих навчальних дисциплін, з урахуванням особливостей вивчення

цих дисциплін і безпеки життєдіяльності та відповідно до рішення Вченої ради факультету, допускається поділ академічної групи на підгрупи з меншою чисельністю студентів.

Теми лабораторних занять визначає робоча програма навчальної дисципліни. Для проведення лабораторних занять використовують відповідні методичні матеріали. Заміну лабораторних занять іншими видами навчальних занять заборонено.

Лабораторне заняття включає перевірку підготовленості студентів до виконання конкретної лабораторної роботи, виконання лабораторних досліджень, оформлення індивідуального звіту та його захист. Виконання лабораторної роботи оцінює викладач. Оцінки за виконання лабораторних робіт враховують при виставленні підсумкової семестрової оцінки.

Практичне заняття проводять зі студентами академічної групи. З окремих навчальних дисциплін, враховуючи особливості їх вивчення та вимоги безпеки життєдіяльності, допускають поділ академічної групи на підгрупи.

На мистецько-творчих спеціальностях практичні заняття з окремих навчальних дисциплін можна проводити з 1-3 студентами, за ухвалою Вченої Ради Університету.

Практичні заняття проводять в аудиторіях або в навчальних лабораторіях, оснащених необхідними технічними засобами навчання.

Перелік тем практичних занять визначає робоча програма навчальної дисципліни. Викладач, який проводить практичні заняття, за узгодженням з лектором розробляє методичне забезпечення: індивідуальні завдання, методичні прийоми розгляду окремих теоретичних положень або розв'язання практичних задач, контрольні завдання (тести) тощо.

Практичне заняття включає проведення контролю знань, вмінь і навиків, постановку загальної проблеми (завдання) та її обговорення за участю студентів, розв'язання задач, контрольних завдань.

Оцінки, які одержав студент на практичних заняттях, вносять у журнали обліку результатів міжсесійного контролю навчальної роботи студентів та враховують при визначенні підсумкової оцінки з дисципліни.

Семінарські заняття проводять в аудиторіях або в навчальних кабінетах з однією академічною групою.

Перелік тем семінарських занять визначає робоча програма навчальної дисципліни.

На кожному семінарському занятті викладач оцінює виступи студентів, активність у дискусії, підготовлені реферати, уміння формулювати та аргументувати свою позицію тощо.

Підсумкові оцінки за кожне семінарське заняття вносять у журнали обліку результатів міжсесійного контролю навчальної роботи студентів і враховують при виставленні підсумкової оцінки з навчальної дисципліни.

Консультація - вид навчального заняття, на якому студент отримує від викладача відповіді на конкретні питання або пояснення окремих теоретичних положень чи їх практичного використання. Під час підготовки до семестрових екзаменів, державних екзаменів проводять передекзаменаційні консультації.

Протягом семестру консультації проводять відповідно до затвердженого графіка.

Індивідуальні завдання з дисципліни (реферати, розрахункові, графічні, контрольні роботи, курсові, кваліфікаційні (дипломні) роботи та ін.) сприяють поглибленому вивченню теоретичного матеріалу, формуванню вмінь використання знань для вирішення відповідних практичних завдань.

Терміни видачі, виконання і захисту різних видів індивідуальних завдань визначає графік, що розробляє відповідна кафедра на кожний семестр.

Наявність позитивних оцінок за індивідуальні завдання є необхідною умовою допуску до семестрового контролю з цієї дисципліни.

Реферати - це індивідуальні завдання, які рекомендують для теоретичних курсів гуманітарних та соціально-економічних дисциплін. Години на виконання реферату з дисципліни передбачають у робочій програмі навчальної дисципліни за рахунок годин самостійної роботи студента.

Контрольні роботи - це індивідуальні завдання, які передбачають самостійне виконання певної практичної роботи на основі засвоєного теоретичного матеріалу.

На виконання кожної з цих робіт у робочій програмі навчальної дисципліни передбачають години для самостійної роботи.

Курсова робота - це індивідуальне завдання, яке виконують з метою поглиблення та узагальнення знань для вирішення конкретного фахового завдання науково-дослідницького характеру. Курсову роботу студент розробляє самостійно під керівництвом викладача на основі набутих з даної та суміжних дисциплін навичок та умінь.

Тематика курсових робіт повинна відповідати практичним потребам конкретного фаху, її обговорюють і затверджують на засіданні кафедри (циклової комісії).

В Університеті виконують не більше однієї курсової роботи протягом навчального року, як правило, починаючи з другого курсу. Студент вибирає тему курсової роботи із запропонованого кафедрою (цикловою комісією) переліку або пропонує власну тему.

Мета, завдання та порядок виконання курсових робіт, зміст та обсяг їх окремих частин, характер вихідних даних, а також інші вимоги наводять у методичних вказівках, які розробляють відповідні кафедри (циклові комісії).

Захист курсової роботи проводять на відкритому засіданні комісії у складі не менше трьох викладачів кафедри (циклової комісії), у тому числі керівника курсової роботи.

Результати захисту курсової роботи оцінюють за 100-бальною шкалою Університету, національною шкалою та шкалою ЄКТС.

Студент, який без поважної причини не подав курсову роботу у визначений термін або не захистив її, має академічну заборгованість. При отриманні оцінки «незадовільно» студент за рішенням відповідної кафедри виконує курсову роботу на іншу тему або доопрацьовує попередню роботу в термін, визначений деканом факультету (директором коледжу), але не пізніше, ніж до початку наступного семестру.

Результати захисту курсових робіт обговорюють на засіданні кафедри (Педагогічної ради). Курсові роботи зберігають на кафедрі (у цикловій комісії) протягом трьох років, а потім знищують у встановленому порядку.

Кваліфікаційні (дипломні) роботи виконують на завершальному етапі навчання студентів.

В Університеті можуть виконувати такі види кваліфікаційних (дипломних) робіт відповідно до вимог освітньої програми:

- дипломна (бакалаврська) - для ступеня «бакалавр»;
- кваліфікаційна (магістерська) - для ступеня «магістр».

Порядок підготовки та захисту кваліфікаційних (дипломних) робіт визначає Положення про екзаменаційну комісію в Університеті, яке затверджує Вчена Рада

Університету. Зберігання та знищення кваліфікаційних робіт здійснюють відповідно до чинних нормативних вимог.

4.6. *Самостійна робота* є основним засобом засвоєння навчального матеріалу у вільний від обов'язкових навчальних занять час.

Самостійна робота студента в Університеті включає: опрацювання навчального матеріалу, виконання індивідуальних завдань, науково-дослідну роботу.

Навчальний час, відведений для самостійної роботи студента, повинен становити не менше 1/3 та не більше 2/3 від загального обсягу навчального часу, відведеного для вивчення конкретної дисципліни.

Підходи щодо визначення співвідношення обсягу аудиторного часу та самостійної роботи студентів визначаються специфікою конкретної дисципліни, її приналежності до відповідного блоку дисциплін навчального плану.

4.7. *Практична підготовка* студентів в Університеті є обов'язковим компонентом освітньої програми для здобуття відповідного ступеня і має на меті набуття професійних навичок і вмінь.

Обсяг практичної підготовки становить не менше 9 кредитів для кожного ступеня.

Метою практики є оволодіння сучасними методами, формами організації та знаряддями праці в галузі майбутньої професії, формування професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час конкретної роботи в реальних виробничих умовах.

Вимогами освітньої програми конкретної спеціальності можуть бути передбачені такі види практики:

- навчально-ознайомлювальна;
- навчальна;
- виробнича;
- педагогічна;
- науково-дослідна;
- переддипломна тощо.

Перелік усіх видів практик, їх форми та терміни проведення визначають навчальні та робочі навчальні плани.

Порядок планування, організацію та контроль за практичною підготовкою студентів визначає Положення про проведення практик студентів Університету.

5. НАВЧАЛЬНИЙ ЧАС ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

5.1. Навчальний час здобувача вищої освіти визначають кількістю облікових одиниць часу, відведених для виконання освітньої програми за відповідним освітнім рівнем.

Обліковими одиницями навчального часу здобувача вищої освіти є академічна година, навчальні аудиторні заняття, навчальний день, тиждень, семестр, курс, рік.

Академічна година - це мінімальна облікова одиниця навчального часу.

Навчальне аудиторне заняття (пара) триває дві академічні години без перерви (80 хв.) та проводиться згідно із розкладом.

Навчальний день - це складова частина навчального часу студента тривалістю не більше 8 академічних годин, що передбачає навчальні аудиторні заняття (лекції, семінарські, практичні та лабораторні заняття). Зміни тривалості навчального дня студента затверджують ухвалою Вченої Ради Університету.

Навчальні дні та їх кількість визначає річний графік навчального процесу, який складають на навчальний рік з урахуванням перенесень робочих та вихідних днів, погоджують і затверджують у встановленому порядку.

Навчальний тиждень - це складова частина навчального часу студента тривалістю не більше 40 академічних годин. Навчальний тиждень, як правило, складається з 5 навчальних днів.

Навчальний семестр - це складова навчального часу студента, яку закінчують семестровим контролем. Тривалість семестру та форму семестрового контролю визначає навчальний план (осінній та весняний) складаються із 16 навчальних тижнів).

Навчальний курс - завершений період навчання студента протягом навчального року. Тривалість навчального курсу включає час навчальних семестрів, семестрового контролю та канікул.

Обсяг тижневого аудиторного навантаження студентів денної форми навчання за освітніми програмами «бакалавр», «магістр» визначений наказом Ректора Університету.

Максимальний навчальний час загальної підготовки не враховує час, передбачений на атестацію студента, і складається з навчального часу, передбаченого на засвоєння нормативної та вибіркової частин.

Після осіннього та весняного навчальних семестрів здобувачам вищої освіти надають в Університеті *канікули*. Сумарна тривалість канікул протягом навчального року, крім останнього, становить не менше 8 тижнів.

Початок і закінчення навчання здобувача вищої освіти на кожному курсі (році) навчання оформляють відповідними наказами.

6. ПЛАНУВАННЯ РОБОЧОГО ЧАСУ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

6.1. Робочий час науково-педагогічних працівників Університету включає час виконання навчальної, методичної, наукової та організаційної роботи, інших трудових обов'язків і становить 36 годин на тиждень (скорочена тривалість робочого часу). Робочий час педагогічних працівників Університету включає час виконання навчальної, методичної, організаційної роботи та інших трудових обов'язків.

6.2. Загальний обсяг навчальної роботи науково-педагогічних працівників в облікових годинах становить їх навчальне навантаження, яке визначають у межах мінімального та максимального для професорів, доцентів, старших викладачів, викладачів, асистентів з урахуванням виконання методичної, наукової та організаційної роботи.

Максимальне навчальне навантаження на одну ставку науково-педагогічного працівника не може перевищувати 600 годин на навчальний рік.

Мінімальне навантаження встановлюють наказом Ректора Університету щороку.

Читання лекцій, як правило, повинні забезпечувати професори (доктори наук / доктори мистецтв), доценти (доктори філософії / кандидати наук). Обсяг лекційного навантаження викладача становить не більше 250 годин на навчальний рік.

Не можна планувати викладачеві більше п'яти дисциплін на навчальний рік.

6.3. Види навчальних занять, що входять в обов'язковий обсяг навчального навантаження науково-педагогічних і педагогічних працівників відповідно до їхньої посади, встановлює кафедра (циклова комісія).

Підставою для планування навчального навантаження викладача є дані для розрахунку обсягу навчальної роботи (робочі навчальні плани, очікуваний контингент груп як денної, так і заочної форм навчання), яку деканати подають на кафедри (циклові комісії), що забезпечують викладання відповідних дисциплін.

Чисельність академічної групи для освітньо-професійної програми бакалавра становить 25-30 студентів, а для проведення спеціалізації не повинна бути меншою 12 студентів.

Вчена Рада Університету, на підставі розрахунку педагогічного навантаження та проекту контингенту студентів, щорічно затверджує розподіл штатів науково-педагогічних працівників на навчальний рік по факультетах і загальноуніверситетських

кафедрах. Розподіл ставок науково-педагогічних працівників кафедр (крім загальноуніверситетських) затверджує Вчена рада факультету.

6.4. Графік робочого часу науково-педагогічного і педагогічного працівника визначає розклад аудиторних навчальних занять і консультацій, розклад або графік контрольних заходів та інших видів робіт. Науково-педагогічний та педагогічний працівник зобов'язані дотримуватися встановленого графіка робочого часу.

6.5. Навчальну, методичну, наукову та організаційну роботи науково-педагогічних і педагогічних працівників Університету відображають в індивідуальному плані роботи викладача протягом навчального року із зазначенням конкретних підсумкових результатів.

Переліки зазначених основних видів робіт мають орієнтовний характер, і за рішенням кафедри можна доповнювати іншими видами робіт.

Індивідуальні плани, у яких відображено загальний обсяг педагогічного навантаження, складають усі викладачі, розглядають на засіданні кафедри (циклової комісії) й підписує завідувач кафедри (голова циклової комісії).

При розгляді індивідуальних планів роботи науково-педагогічних і педагогічних працівників завідувач кафедри (голова циклової комісії) повинен враховувати особливості кожного виду роботи та забезпечувати оптимальне використання творчого потенціалу кожного викладача.

Зміни в індивідуальний план роботи викладача протягом навчального року вносять на підставі рішення кафедри (циклової комісії) за згодою науково-педагогічного чи педагогічного працівника.

Хід виконання індивідуальних планів періодично обговорюють на засіданнях кафедри (циклової комісії) з оцінкою якості виконання кожного виду робіт.

Після завершення навчального року в індивідуальному плані роботи викладача роблять відмітки про всі види фактично виконаної роботи.

6.6. Звіт про виконання річного навчального навантаження науково-педагогічні та педагогічні працівники подають у навчально-методичний відділ Університету до 1 липня поточного року.

7. ОРГАНІЗАЦІЯ, ПЛАНУВАННЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ КОНТРОЛЬНИХ ЗАХОДІВ

7.1. *Контрольні заходи* визначають відповідність рівня набутих знань, умінь і навичок здобувача вищої освіти вимогам нормативних документів у сфері вищої освіти і забезпечують своєчасне коригування освітнього процесу.

7.2. В освітньому процесі використовують такі види контролю: поточний та підсумковий (семестровий).

Поточний контроль, що здійснюють під час проведення практичних, семінарських та лабораторних занять, має на меті перевірку рівня підготовленості студентів з певних розділів навчальної програми, а також виконання індивідуальних завдань (тест, написання есе, розв'язання задач, усна відповідь тощо).

Систему оцінювання рівня знань за видами робіт при поточному контролі визначає робоча програма навчальної дисципліни.

Форми проведення поточного контролю під час навчальних занять визначає відповідна кафедра.

Підсумковий (семестровий) контроль здійснюють з метою оцінювання результатів навчання студентів на певному освітньому рівні або на окремих його етапах. Семестровий контроль проводять з усіх навчальних дисциплін, які внесені в навчальний план, у вигляді семестрового екзамену, диференційованого заліку або заліку. Терміни проведення семестрового контролю визначені навчальним планом та графіком навчального процесу.

Підсумковий контроль включає перевірку засвоєння навчального матеріалу дисципліни, як при проведенні аудиторних занять, так і в процесі самостійної роботи.

Форма проведення семестрового контролю (усна, письмова, комбінована, тестування тощо), зміст і структура екзаменаційних білетів (контрольних завдань) та критерії оцінювання визначаються рішенням відповідної кафедри і є обов'язковою складовою навчально-методичного комплексу дисципліни.

7.3. Студент може отримати *заохочувальні бали* за призові місця у Всеукраїнських і Міжнародних олімпіадах та конкурсах наукових робіт, наукові публікації, участь у наукових конференціях, роботі студентських наукових гуртків тощо, у порядку, визначеному рішенням Вченої ради Університету. Такі бали додають до загальної оцінки за навчальну дисципліну. Одне і те ж досягнення не може бути підставою одержання заохочувального та додаткового бала, визначеного Додатком №2 Правил призначення академічних стипендій у Львівському національному університеті імені Івана Франка.

7.4. Студент вважається *допущеним до семестрового контролю* з конкретної навчальної дисципліни (семестрового екзамену, захисту практики, курсової роботи), якщо він виконав всі види робіт, передбачені робочою навчальною програмою дисципліни, набравши не менше балів, ніж визначена Вченою радою факультету (педагогічною радою коледжу) межа незадовільного навчання.

Терміни проведення екзаменаційної сесії визначають у наказі Ректора.

7.5. Студентам, які внаслідок тимчасової непрацездатності, підтвердженої довідкою закладу охорони здоров'я, не склали семестровий контроль у строк, визначений навчальним планом, наказом Ректора встановлюється строк ліквідації академічної заборгованості. Такий строк становить, як правило, не більш як місяць з дня припинення тимчасової непрацездатності, але не довше ніж до початку третього тижня наступного навчального семестру. В іншому випадку таким студентам може бути надана академічна відпустка.

7.6. Студентам, які отримали під час семестрового контролю *не більше трьох незадовільних оцінок*, дозволяють ліквідувати академічну заборгованість. Строк ліквідації академічної заборгованості для таких осіб встановлюється не пізніше ніж початок наступного навчального семестру згідно з

навчальним планом за відповідною спеціальністю. У разі коли у визначений строк академічна заборгованість не ліквідована, студент підлягає відрахуванню, крім випадків передбачених у розділі 8 Положення.

Ліквідація академічної заборгованості здійснюється через повторне складання екзаменів і заліків не більше двох разів з кожної дисципліни: один раз викладачу, другий - комісії, яку створює декан факультету (директор коледжу) і до складу якої обов'язково входить лектор.

Студенти, які не з'явилися на екзамені без поважних причин, вважаються такими, що одержали незадовільну оцінку.

7.7. *Семестровий екзамен* проводять з навчальних дисциплін зі значним обсягом теоретичного матеріалу, для засвоєння якого, як правило, передбачено проведення практичних, лабораторних або семінарських занять. Метою семестрового екзамену є оцінювання знань студента у повному обсязі навчального матеріалу за семестр.

Семестровий екзамен як форма підсумкового контролю є обов'язковим для всіх студентів.

7.8. *Семестровий диференційований залік* полягає в оцінці засвоєння навчального матеріалу з певної дисципліни, як правило, на підставі результатів виконаних індивідуальних завдань (розрахункових, графічних тощо).

7.9. Семестровий залік полягає в оцінці засвоєння навчального матеріалу з дисципліни на підставі результатів виконання усіх видів робіт на практичних, семінарських або лабораторних заняттях (тестування, поточного опитування та виконання індивідуальних завдань) протягом семестру.

Семестровий залік планується при відсутності екзамену з навчальної дисципліни і проводиться до початку терміну екзаменаційної сесії через виставлення оцінки за результатами поточної успішності і не передбачає обов'язкову присутність студентів.

7.10. Викладачі, які забезпечують освітній процес, упродовж перших двох тижнів кожного семестру зобов'язані ознайомити студентів із критеріями оцінювання та іншими положеннями, що стосуються реалізації ЄКТС в організації освітнього процесу.

7.11. Результати складання семестрового контролю у вигляді семестрових екзаменів і диференційованих заліків оцінюють за шкалою ЄКТС, національною чотирибальною шкалою («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») та 100-бальною шкалою Університету, а семестрових заліків - за шкалою ЄКТС, національною двобальною шкалою («зараховано», «не зараховано») та 100-бальною шкалою Університету, і вносять у відомість обліку успішності, залікову книжку та особову картку студента.

Оцінка ЄКТС	Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою		
		Екзамен, диференційований залік	Залік	
A	90-100	5	відмінно	зараховано
B	81-89	4	дуже добре	
C	71-80		добре	
D	61-70	3	задовільно	
E	51-60		достатньо	
FX	21-50	2	незадовільно	не зараховано
F	0-20	2	незадовільно (без права перездачі)	не зараховано (без права перездачі)

Оцінки незадовільно та не зараховано у залікову книжку не вносяться.

7.12. Максимальна кількість балів при оцінюванні знань студента з навчальної дисципліни, що завершується екзаменом, диференційованим заліком становить: за поточну успішність - 50 балів, за екзамен, диференційований залік - 50 балів; з дисципліни, що завершується заліком, поточна успішність становить - 100 балів.

7.13. Максимальна кількість балів, яка встановлюється для видів контролю, а також відповідність оцінок FX та F у шкалі ЄКТС, у балах та національній шкалі може бути змінена Вченими радами факультетів (педагогічними радами коледжів).

Шкала підсумкового контролю використовується для виставлення екзаменаційних оцінок, диференційованих залікових оцінок, захистів звітів практики, захистів курсових робіт тощо. Оцінки за цією шкалою заносяться до відомостей обліку успішності, залікових книжок студентів та іншої академічної документації.

Порядок оцінювання навчальних досягнень студентів відповідно до ЄКТС в Університеті визначає Положення про контроль та оцінювання навчальних досягнень студентів Університету.

7.14. Рівні контролю за якістю освіти поділяють на: самоконтроль, кафедральний, факультетський, ректорський.

7.15. Самоконтроль передбачає самооцінку студентами якості засвоєння навчального матеріалу з конкретної дисципліни (розділу, модуля, теми).

7.16. Кафедральний контроль здійснюють науково-педагогічні працівники, які викладають дисципліну з метою оцінки рівня підготовки студентів з цієї дисципліни на різних етапах її вивчення і проводять у вигляді поточного та семестрового контролю.

7.17. Факультетський та ректорський контроль призначені для перевірки якості навчального процесу через проведення замірів залишкових знань студентів.

Порядок проведення замірів залишкових знань студентів визначає Положення про заміри залишкових знань студентів Університету.

8. ПОВТОРНЕ ВИВЧЕННЯ ОКРЕМИХ ДИСЦИПЛІН

8.1. *Повторне вивчення окремих дисциплін* - це повторне проходження студентом навчальної дисципліни за осінній семестр (I, III, V, VII, IX), навчальну програму якої студент не виконав у повному обсязі.

8.2. Студент має право повторно вивчати не більше трьох навчальних дисциплін, з яких він одержав академічну заборгованість, та/або така академічна заборгованість не була ліквідована до початку наступного семестру.

8.3. Надання студенту права на повторне вивчення окремих дисциплін здійснюється через навчання (переведення на навчання) на місця за кошти фізичних або юридичних осіб.

8.4. Студент, який бажає пройти повторний курс вивчення окремих дисциплін, подає у деканат (дирекцію коледжу) відповідну заяву.

За результатами розгляду заяви декан (директор) готує подання на ім'я Ректора про можливість повторного вивчення окремих дисциплін заявника або надає мотивовану відмову у повторному вивченні.

У випадку позитивного рішення, студент зобов'язаний укласти угоду про додаткові освітні послуги та здійснити повну оплату за такий вид додаткових освітніх послуг згідно з укладеною угодою.

8.5. Надання студенту права на повторне вивчення окремих дисциплін оформляється наказом Ректора, проект якого готує деканат (дирекція коледжу) на підставі заяви студента, подання декана (директора) та квитанції про оплату.

8.6. Форми організації повторного вивчення окремих дисциплін визначають відповідні кафедри, зокрема через методичне забезпечення самостійної роботи студента та проведення консультацій.

8.7. Повторне вивчення окремих дисциплін розпочинається не пізніше третього тижня весняного семестру.

Підсумковий контроль з дисциплін, які повторно вивчає здобувач вищої освіти, проводять до початку семестрового контролю за результатами весняного семестру.

9. АТЕСТАЦІЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

9.1. Атестація - це встановлення відповідності засвоєних здобувачами вищої освіти рівня та обсягу знань, умінь, інших компетентностей до вимог стандартів вищої освіти.

9.2. Атестацію осіб, які здобувають ступінь молодшого бакалавра, бакалавра чи магістра, здійснює екзаменаційна комісія (далі - ЕК), до складу якої можуть бути включені представники роботодавців та їх об'єднань, відповідно до Положення про екзаменаційну комісію, затвердженого Вченою Радою Університету.

9.3. Нормативні форми атестації (захист кваліфікаційної (дипломної) роботи, державний екзамен тощо) визначає навчальний план згідно з вимогами відповідної освітньої програми.

9.4. Екзаменаційну комісію створюють щорічно для однієї або кількох споріднених спеціальностей. ЕК діє протягом календарного року в установленому порядку.

9.5. Атестацію проводять у формі захисту кваліфікаційної (дипломної) роботи та/або державних екзаменів згідно з вимогами відповідної освітньої програми.

Державний екзамен проводять у формі іспиту з окремих дисциплін або комплексного іспиту з декількох дисциплін в обсязі діючих навчальних програм.

Атестація осіб, які здобувають ступінь магістра за освітньо-професійною програмою, може здійснюватися у формі єдиного державного кваліфікаційного іспиту за спеціальностями та в порядку, визначеними Кабінетом Міністрів України.

Дипломна (бакалаврська) робота - це індивідуальне завдання науково-дослідницького творчого характеру, яке виконує студент на завершальному етапі фахової підготовки і є однією з форм виявлення теоретичних і практичних знань.

Кваліфікаційна робота - самостійно виконана науково-дослідницька робота здобувачів вищої освіти за ступенем «магістр», головною метою і змістом якої є наукові дослідження з актуальних питань теоретичного або прикладного характеру за профілем підготовки.

9.6. Здобувачеві вищої освіти, який успішно склав державні іспити, захистив кваліфікаційну (дипломну) роботу відповідно до вимог освітньої програми підготовки, рішенням ЕК присвоюють відповідний ступінь, кваліфікацію і видають документ про освіту.

9.7. Студентові, який склав державні іспити з оцінками «відмінно», захистив кваліфікаційну (дипломну) роботу з оцінкою «відмінно», склав на «відмінно» не менше як 75% іспитів і диференційованих заліків, передбачених навчальним планом, а з інших навчальних дисциплін та індивідуальних завдань отримав оцінки «добре» а також виявив себе в науковій роботі, що підтверджено рекомендацією кафедри (циклової комісії), видається документ про вищу освіту з відзнакою.

9.8. Студент, який отримав незадовільні оцінки на державних іспитах або не захистив дипломну роботу, допускається до повторного складання державних іспитів чи захисту дипломної роботи протягом трьох років після закінчення Університету.

Повторно складають тільки ті державні іспити, з яких була отримана незадовільна оцінка без урахування змін у навчальних планах.

9.9. Порядок планування, організації, проведення та контролю атестації, її форми та зміст визначає Положення про іспитову комісію в Університеті.

10. ПІСЛЯДИПЛОМНА ОСВІТА, ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ТА СТАЖУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ І НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

10.1. *Післядипломна освіта* - це спеціалізоване вдосконалення освіти та професійної підготовки особи шляхом поглиблення, розширення та оновлення її професійних знань, умінь та навичок або отримання іншої професії, спеціальності (здобуття другої (наступної) вищої освіти) на основі здобутого раніше освітнього рівня (не нижче ступеня бакалавра) та практичного досвіду.

10.2. Метою післядипломної освіти є задоволення індивідуальних потреб громадян в особистісному та професійному зростанні, а також забезпечення потреб держави у кваліфікованих кадрах високого рівня професіоналізму та культури, здатних компетентно та відповідально виконувати

посадові функції, впроваджувати у виробництво нові технології, сприяти подальшому соціально- економічному розвитку суспільства.

10.3. Післядипломну освіту в Університеті організовує Інститут післядипломної освіти та доуніверситетської підготовки згідно із ліцензією через відповідні кафедри та інші підрозділи, що діють на підставі положень.

10.4. Післядипломна освіта створює умови для неперервності та наступності освіти й передбачає:

- спеціалізацію;
- перепідготовку;
- підвищення кваліфікації;
- стажування.

10.5. Особа, яка успішно пройшла навчання за програмою післядипломної освіти, отримує відповідний документ, зразок якого затверджує центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки / Вчена рада Університету.

10.6. Організацію післядипломної освіти в Університеті регламентує Положення про інститут післядипломної освіти та доуніверситетської підготовки.

10.7. Університет забезпечує підвищення кваліфікації та стажування науково-педагогічних та педагогічних працівників університету не рідше одного разу на п'ять років зі збереженням середньої заробітної плати.

11. ВІДРАХУВАННЯ, ПОНОВЛЕННЯ, ПЕРЕВЕДЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА НАДАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ВІДПУСТКИ

11.1. Підставами для відрахування здобувана вищої освіти є:

- завершення навчання за відповідною освітньою (науковою) програмою;
- власне бажання особи, яка навчається;
- переведення до іншого навчального закладу;
- невиконання навчального плану;
- порушення умов договору (контракту), укладеного між Університетом та особою, яка навчається, або фізичною (юридичною) особою, яка оплачує таке навчання;
- інші випадки, передбачені законом.

11.2. Підставами для відрахування студента за невиконання навчального плану в разі невиконання вимог освітньої програми є:

- невідвідування обов'язкових занять без поважних причин;
- академічна неуспішність (не складено іспити та заліки впродовж однієї сесії);
- одержання незадовільної оцінки на державному екзамені, захисті дипломної, магістерської чи іншої випускної роботи;
- неявка на державний екзамен або на захист дипломної, магістерської чи іншої випускної роботи в період Екзаменаційної комісії.

11.3. Особа, відрахована з Університету до завершення навчання за освітньою програмою, отримує академічну довідку, що містить інформацію про результати навчання, назви дисциплін, отримані оцінки і здобуту кількість кредитів ЄКТС.

11.4.Порушення здобувачем вищої освіти вимог статуту або правил внутрішнього розпорядку Університету, вимог з охорони праці, техніки безпеки, виробничої санітарії, протипожежної безпеки, передбачені відповідними правилами та інструкціями, може бути підставою для відрахування після вичерпання інших засобів впливу (або неможливості їх застосування) лише в порядку, визначеному правилами внутрішнього розпорядку Університету, затвердженими відповідно до Закону України «Про вищу освіту».

11.5. Відрахування з Університету здобувачів вищої освіти здійснюється за погодженням зі Студентською радою факультету (коледжу) (крім аспірантів та докторантів) та з науковим товариством студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених (для аспірантів та докторантів).

11.6. Здобувач вищої освіти має право на *перерву у навчанні* у зв'язку з обставинами, які унеможливають виконання освітньої (наукової) програми (за станом здоров'я, призовом на строкову військову службу у разі втрати права на відстрочку від неї, сімейними обставинами тощо). Таким особам надається академічна відпустка в установленому порядку. Навчання чи стажування в освітніх і наукових установах (у тому числі іноземних держав) може бути підставою для перерви у навчанні, якщо інше не передбачено міжнародними актами чи договорами між закладами вищої освіти.

11.7. Особа, відрахована з Університету до завершення навчання за відповідною освітньою програмою, має право на *поновлення* на навчання в межах ліцензованого обсягу Університету.

Перезарахування дисциплін (кредитів, результатів навчання) та ліквідації академічної різниці особами, які поновлюються на навчання відбувається у порядку, встановленому Вченими радами факультетів (педагогічними радами коледжів)

11.8. Студенти, які навчаються в Університеті за кошти фізичних (юридичних) осіб мають право на *переведення* на навчання за державним замовленням у порядку, визначеному відповідним положенням.

11.9. *Поновлення* здійснюється незалежно від причини відрахування, тривалості перерви в навчанні, форми навчання, спеціальності та галузі знань, типу програми, джерел фінансування, з урахуванням здатності претендента успішно виконувати навчальний план. Поновлення на навчання здобувачів вищої освіти здійснюються, як правило, під час канікул.

11.10. *Відрахування, переривання навчання, поновлення і переведення* осіб, які навчаються в Університеті, а також *надання їм академічної відпустки* здійснюється

відповідно до Закону України «Про вищу освіту», Статуту Університету та положення, затвердженого Міністерством освіти і науки України.

НМВ

відділу
ряду

Додаток 2

Проект

**Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка**

Розглянуто і затверджено Вченою радою
Львівського національного університету імені Івана Франка
(Протокол від _____ 2023 року № _____)
Ректор _____ В.П.Мельник
Введено в дію наказом Ректора
від _____ 2023 року

ПОЛОЖЕННЯ
про дуальну форму здобуття освіти
у Львівському національному університеті імені Івана Франка

Львів - 2023

I. Загальні положення

1. Положення про дуальну форму здобуття освіти (далі – Положення) визначає порядок організації та проведення дуального навчання студентів денної форми здобуття освіти у Львівському національному університеті імені Івана Франка (далі – Університет) та на підприємствах відповідного профілю.

2. Положення розроблено у відповідності до Закону України «Про освіту» № 2145-VIII; Закону України «Про вищу освіту» № 1556-VII; «Положення про дуальну форму здобуття фахової перед вищої та вищої освіти», затвердженого Наказом МОН від 13 квітня 2023 року № 426; інших нормативно-правових актів та «Положення про організацію освітнього процесу у Львівському національному університеті імені Івана Франка» з метою посилення практичної складової підготовки здобувачів освіти та забезпечення якості освіти на рівні сучасних вимог.

3. Дуальна форма здобуття вищої освіти - це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання в закладах освіти та в інших суб'єктів освітньої діяльності з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для оволодіння програмними результатами, поглиблення практичних умінь і навичок та набуття певної кваліфікації.

4. Спільним завданням Університету та підприємства є набуття здобувачем вищої освіти практичних компетентностей, які дадуть йому змогу швидко адаптуватися до умов професійної діяльності. Основними завданнями навчання за дуальною формою здобуття освіти є:

1) підвищення якості підготовки фахівців, які формують основу трудового потенціалу для інноваційного розвитку економіки, відповідно до сучасних вимог ринку праці і потреб роботодавців шляхом:

- модернізації змісту та способів реалізації практичної складової освітнього процесу;
- підвищення мотивації здобувачів освіти до навчання;
- посилення ролі роботодавців у системі підготовки фахівців на всіх етапах - від участі у формуванні змісту освітніх програм до оцінювання результатів навчання;

2) зміцнення та удосконалення практичної складової освітнього процесу із збереженням достатнього рівня теоретичної підготовки;

3) забезпечення взаємозв'язку, взаємопроникнення та взаємовпливу різних систем (наука і освіта, наука і виробництво чи громадський сектор) для впровадження важливих змін, спрямованих на підвищення якості освіти в Університеті;

4) підвищення конкурентоздатності випускників Університету, скорочення періоду їх адаптації до професійної діяльності, сприяння росту рівня зайнятості молоді;

5) зміцнення механізму, що забезпечує інтегрування освіти, науки і практичної діяльності в усіх галузях економіки, задля безперервного поступального руху завдяки тісній співпраці та прискореному обміну знаннями та інноваціями.

5. Дуальна форма здобуття освіти передбачає часткове перенесення процесу формування програмних компетентностей і результатів навчання в умови професійної практичної діяльності. При цьому частина обсягу освітньої діяльності замість аудиторної та самостійної роботи виконується у формі навчання на робочому місці (робочих місцях) з відповідним перерозподілом навчального навантаження здобувача освіти в межах освітніх компонентів.

6. Навчання на робочому місці (робочих місцях) здійснюється шляхом виконання трудових функцій відповідно до трудового договору. Виконання освітньої програми за дуальною формою може передбачати навчання здобувача зі зміною робочих місць у роботодавця або його навчання на робочих місцях у кількох роботодавців.

7. У цьому Положенні терміни вживаються у таких значеннях:

координатор від Університету - працівник Університету, який організовує дуальну форму здобуття освіти та призначається Ректором Університету;

координатор від роботодавця - призначений роботодавцем працівник, який забезпечує взаємодію між роботодавцем і Університетом, виконання роботодавцем взятих зобов'язань, організаційний супровід навчання за дуальною формою здобуття освіти;

куратор - педагогічний (науково-педагогічний) працівник Університету, який супроводжує виконання індивідуального навчального плану і програми практичного навчання на робочому місці за дуальною формою здобуття освіти та призначається Ректором Університету;

наставник - призначений роботодавцем працівник, який допомагає реалізовувати індивідуальний навчальний план здобувача освіти на робочому місці відповідно до програми практичного навчання на робочому місці.

Інші терміни вжито у значеннях, визначених Законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», Кодексом законів про працю України та нормативно-правовими актами, які регулюють відносини у сферах освіти та праці.

8. Рішення про запровадження дуальної форми здобуття освіти для тієї чи іншої освітньої програми, включаючи затвердження нормативних документів, призначення

осіб, відповідальних за впровадження дуальної форми здобуття освіти, приймає Вчена рада Університету.

II. Планування освітнього процесу

1. Університет є надавачем освітньої послуги і в повному обсязі є відповідальним за реалізацію освітньої програми за дуальною формою здобуття освіти та якість освіти. Роботодавець є відповідальним за організацію навчання на робочому місці (робочих місцях) відповідно до договору між Університетом і роботодавцем (Додатки 1,2) та, в разі укладання, договору між Університетом, роботодавцем і здобувачем (Додаток 3).

2. Освітня діяльність за дуальною формою здобуття освіти здійснюється в межах ліцензій Університету на провадження освітньої діяльності:

за рівнями вищої освіти та/або освітніми програмами, що передбачають присвоєння професійної кваліфікації з професій, для яких запроваджено додаткове регулювання.

3. Для реалізації освітньої програми за дуальною формою здобуття освіти Університетом розробляються:

окремий навчальний план, що охоплює весь період реалізації освітньої/освітньо-професійної програми і має відповідати вимогам щодо забезпечення тривалості практичного навчання, передбаченим для дуальної форми здобуття освіти;

графік освітнього процесу, що передбачає чергування періодів навчання в Університеті і на робочому місці;

відповідне методичне забезпечення освітніх компонентів.

4. Особливості організації навчання за дуальною формою здобуття освіти відображаються у:

1) навчальному плані для дуальної форми здобуття освіти:

як зміна розподілу загального обсягу кредитів Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (ЄКТС) за формами організації освітнього процесу (співвідношення аудиторного та/або позааудиторного навчального навантаження);

шляхом введення освітніх компонентів (дисциплін, практик, курсових робіт/проектів тощо), пов'язаних з особливостями діяльності роботодавця і виконанням трудових обов'язків на робочому місці, або додаткової практичної підготовки до частини навчального плану, що формується за вибором здобувача;

2) програмах дисциплін - як посилення практичної спрямованості змісту, збільшення обсягу практичних і лабораторних занять, що можуть проводитися викладачами Університету на робочому місці у роботодавця, частки завдань практичного характеру, що виконуються самостійно, тощо.

5. Час практичного навчання на робочих місцях обліковується у кредитах ЄКТС і має становити від 25 до 60 відсотків від їх загального обсягу, передбаченого навчальним планом, що складається для організації навчання за дуальною формою здобуття освіти. Цей час може включати освітні компоненти або їх складові, що реалізуються за такими формами організації освітнього процесу:

- практична підготовка;
- самостійна робота;
- навчальні заняття за умови їх проведення педагогічними (науково-педагогічними) працівниками Університету на робочому місці у роботодавця.

6. Здобуття освіти за дуальною формою здобуття освіти організовується для спеціально сформованих груп або окремих здобувачів. За наявності розгалужених мереж роботодавців-партнерів рекомендується узгоджувати графіки освітнього процесу таким чином, щоб забезпечити формування груп здобувачів освіти, які навчаються за дуальною формою здобуття освіти.

7. Поділ загального часу навчання на періоди навчання, що відбуваються в Університеті та на робочому місці, може передбачати:

кілька годин впродовж дня навчання відбувається в Університеті, решта - на робочому місці у роботодавця (модель поділеного дня);

кілька днів впродовж тижня навчання відбувається в Університеті, решта днів тижня - на робочому місці (модель поділеного тижня);

чергування періодів навчання в Університеті та у роботодавця, коли один період передбачає один чи декілька тижнів, місяців, семестр (блочна модель);

поєднання моделей.

8. На основі навчального плану для дуальної форми здобуття освіти складається індивідуальний навчальний план здобувача освіти.

9. Контроль виконання індивідуального навчального плану та оцінювання результатів навчання осіб, які здобувають освіту за дуальною формою здобуття освіти, здійснюють Університет спільно з роботодавцем відповідно до Положення про організацію освітнього процесу у Львівському національному університеті імені Івана Франка, та вимог освітньої/освітньо-професійної програми.

10. Атестація осіб, які здобувають освіту за дуальною формою здобуття освіти, здійснюється відповідно до вимог освітньої програми.

III. Організація освітнього процесу за дуальною формою здобуття освіти

1. Навчання за дуальною формою здобуття вищої освіти в Університеті може здійснюватися після переходу здобувача, який навчається за денною формою здобуття освіти, на навчання за дуальною формою здобуття освіти з відповідним навчальним планом. У разі невиконання встановленого обсягу практичного навчання, здобувач вищої освіти може продовжити навчання за навчальним планом для денної форми здобуття освіти, що не є його переведенням на іншу форму здобуття освіти.

2. Стипендіальне забезпечення здобувачів освіти за дуальною формою здійснюється відповідно до законодавства.

3. Здобувач освіти (або вступник) може самостійно знайти робоче місце для навчання та сприяти встановленню співпраці між Університетом і роботодавцем для організації навчання за дуальною формою здобуття освіти.

4. Питання організації дуальної форми здобуття освіти на робочих місцях для здобувачів, в тому числі для осіб з особливими освітніми потребами, вирішуються в порядку, встановленому законодавством у сфері освіти, а також трудовим законодавством - Кодексом законів про працю, Законом України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», Законом України «Про відпустки», Законом України «Про охорону праці» та іншими актами законодавства України.

5. Організація освітнього процесу за дуальною формою здобуття освіти здійснюється відповідно до Положення про організацію освітнього процесу у Львівському національному університеті імені Івана Франка.

6. Питання прав та обов'язків Університету, роботодавця та здобувача освіти в умовах реалізації навчання за дуальною формою здобуття освіти, регулюється угодами:

- договір про співробітництво (Додаток 1);
- договір про співпрацю з реалізації навчання за дуальною формою здобуття освіти за освітньою програмою (Додаток 2);
- тристоронній договір (Додаток 3).

7. Функції наставника та координатора від роботодавця в реалізації дуальної форми здобуття освіти визначаються у договорі.

8. Питання оплати праці та трудових обов'язків працівників Університету, призначених кураторами, координаторами від Університету, і працівників, призначених

наставниками, координаторами від роботодавців, вирішуються в порядку, встановленому законодавством.

Ректор

Володимир МЕЛЬНИК

Додаток 3

Проект

**Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка**

Розглянуто і затверджено Вченою радою
Львівського національного університету імені Івана Франка
(Протокол від _____ 20__ року № _____)
Ректор _____ Володимир МЕЛЬНИК
Введено в дію наказом Ректора
від _____ 20__ року

ПОЛОЖЕННЯ
про відділ дистанційної та дуальної освіти Центру забезпечення якості освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка

Львів - 2022

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Відділ дистанційної та дуальної освіти Центру забезпечення якості освіти (надалі - Відділ) є структурним підрозділом Львівського національного університету імені Івана Франка (надалі - Університет) та входить у структуру Центру забезпечення якості освіти.

1.2. Положення про Відділ дистанційної та дуальної освіти Центру забезпечення якості освіти (далі - Положення) є локальним нормативно-правовим актом, що визначає управлінські та організаційні відносини, пов'язані з діяльністю Відділу, закріплює його завдання, функції, права та обов'язки, визначає організацію його роботи, взаємовідносини з іншими структурними підрозділами Університету.

1.3. Відділ створений з метою моніторингу, контролю та координації діяльності факультетів, інших структурних підрозділів Університету з питань дистанційного навчання, здобуття освіти з елементами дуальної форми навчання, дуальної форми здобуття освіти.

1.4. Відділ у своїй роботі підпорядковується, є підзвітним та підконтрольним Керівнику Центру забезпечення якості освіти.

1.5. Відділ очолює начальник, якого призначає на посаду та звільняє з посади Ректор Університету на підставах та у порядку, передбачених чинним законодавством України та Статутом Університету, за поданням Керівника Центру забезпечення якості освіти. Начальник Відділу здійснює загальне керівництво Відділом (його штатним персоналом), забезпечує організацію його діяльності та несе персональну відповідальність за діяльність Відділу.

1.6. Відділ, у своїй діяльності, керується чинним законодавством України, іншими нормативно-правовими актами, Статутом Університету, Правилами внутрішнього розпорядку, Колективним договором Університету, наказами та розпорядженнями Ректора Університету, Положенням про Центр забезпечення якості освіти, цим Положенням, та іншими нормативними документами Університету.

1.7. Створення, реорганізація та ліквідація Відділу проводиться на підставі рішення Вченої ради Університету, яке вводиться в дію наказом Ректора у порядку, визначеному чинним законодавством України. Зміни й доповнення до цього Положення вносяться в порядку, передбаченому нормативними документами Університету.

1.8. Структуру та чисельність працівників Відділу визначає штатний розпис Університету, із врахуванням завдань та напрямків роботи структурного підрозділу.

2. ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ВІДДІЛУ

2.1. Основними завданнями Відділу є:

2.1.1. Забезпечення діяльності Університету з виконання чинного законодавства України, розпорядження Кабінету Міністрів України, наказів Міністерства освіти і науки України, інших нормативно-правових актів з питань дистанційного навчання та дуальної форми здобуття освіти.

2.1.2. Визначення та закріплення напрямів функціонування системи дистанційного навчання, принципів організації здобуття освіти з елементами дуальної форми навчання, дуальної форми здобуття освіти в Університеті.

2.1.3. Розвиток, сприяння та супровід багатостороннього співробітництва з питань здобуття освіти з елементами дуальної форми навчання, дуальної форми здобуття освіти, укладання угод з партнерами.

2.1.4. Надання інформаційно-консультативної допомоги структурним підрозділам Університету з питань дистанційного навчання, здобуття освіти з елементами дуальної форми навчання, дуальної форми здобуття освіти.

2.1.5. Аналіз змін у нормативно-правовій базі з питань дистанційного навчання та дуальної форми здобуття освіти, узагальнення отриманої інформації та відповідне інформування адміністрації Університету, його структурних підрозділів.

2.1.6. Поширення новітнього досвіду організації дистанційного навчання, здобуття освіти з елементами дуальної форми навчання, дуальної форми здобуття освіти серед структурних підрозділів Університету.

2.1.7. Виконання інших завдань в межах компетенції та повноважень Відділу.

3. ФУНКЦІЇ ВІДДІЛУ

3.1. Функціями Відділу щодо впровадження та реалізації дистанційного навчання є:

3.1.1. Призначення відповідальних осіб за координацію дистанційного навчання на факультетах.

3.1.2. Здійснення моніторингу діяльності факультетів, інших структурних підрозділів Університету щодо питань впровадження та реалізації дистанційного навчання .

3.1.3. Надання консультацій щодо підготовки матеріалів для забезпечення ефективної реалізації дистанційного навчання.

3.1.4. Узагальнення та систематизація інформації щодо результатів реалізації дистанційного навчання в автоматизованій системі «Деканат» працівниками факультетів Університету.

3.1.5. Вдосконалення комунікаційної інфраструктури для реалізації освітніх технологій дистанційного навчання.

3.1.6. Інші функції, які забезпечують ефективне впровадження та реалізацію дистанційного навчання в Університеті.

3.2. Функціями Відділу щодо впровадження та реалізації здобуття освіти з елементами дуальної форми навчання, дуальної форми здобуття освіти є:

3.2.1. Призначення відповідальних за координацію здобуття освіти з елементами дуальної форми навчання, дуальної форми здобуття освіти на факультетах Університету.

3.2.2. Планування на організація роботи зі здобуття освіти з елементами дуальної форми навчання, дуальної форми здобуття освіти в Університеті.

3.2.3. Здійснення моніторингу діяльності факультетів, інших структурних підрозділів Університету, щодо здобуття освіти з елементами дуальної форми навчання, дуальної форми здобуття освіти .

3.2.4. Надання консультацій щодо організації та впровадження здобуття освіти з елементами дуальної форми навчання, дуальної форми здобуття освіти в Університеті .

3.2.5. Забезпечення супроводу, в тому числі, документообігу, щодо організації та впровадження здобуття освіти з елементами дуальної форми, дуальної форми здобуття освіти в Університеті .

3.2.6. Організація та проведення робочих зустрічей, семінарів із потенційними та діючими партнерами Університету в напрямі організації та запровадження здобуття освіти з елементами дуальної форми навчання, дуальної форми здобуття освіти в Університеті .

3.2.7. Інші функції, які забезпечують ефективне впровадження та реалізацію здобуття освіти з елементами дуальної форми навчання, дуальної форми здобуття освіти в Університеті .

3.3. Відділ виконує обов'язки, які покладені на нього чинним законодавством, іншими нормативно-правовими актами, Статутом Університету, цим Положенням.

4. ПРАВА ВІДДІЛУ

4.1. Відділ має право на:

4.1.1. Сприяння зі сторони адміністрації Університету, інших структурних підрозділів, у виконанні завдань, передбачених чинним законодавством, Статутом Університету, цим Положенням;

4.1.2.Отримання від адміністрації Університету, інших структурних підрозділів інформації, документів та інших матеріалів, необхідних для роботи Відділу;

4.1.3.Проведення поточних нарад з питань, які входять до компетенції та повноважень Відділу;

4.1.4.Залучення, в установленому порядку, до спільної роботи працівників інших структурних підрозділів з питань, які входять до компетенції Відділу;

4.1.5. Внесення на розгляд Ректора Університету пропозицій, щодо покращення роботи структурних підрозділів Університету з питань організації та реалізації дистанційного навчання, здобуття освіти з елементами дуальної форми навчання та дуальної форми здобуття освіти.

4.1.6. Розміщення інформації, в межах визначеної компетенції, на інформаційних стендах, офіційному сайті Університету, соціальних мережах, щодо роботи Відділу.

4.2.Можливість користування іншими правами, передбаченими чинним законодавством, цим Положенням.

5. ВЗАЄМОДІЯ З ІНШИМИ СТРУКТУРНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ, УНІВЕРСИТЕТУ

5.1.Відділ співпрацює з усіма структурними підрозділами Університету з питань методичного забезпечення, організації та реалізації дистанційного навчання, освіти з елементами дуальної форми навчання, дуальної форми здобуття освіти.

6. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

6.1. Працівники Відділу несуть передбачену чинним законодавством України відповідальність за невиконання, чи неналежне виконання своїх обов'язків, визначених Посадовою інструкцією.

6.2.Притягнення працівників Відділу до дисциплінарної відповідальності здійснюється за поданням начальника Відділу, у встановленому чинним законодавством порядку.

6.3. Притягнення начальника Відділу до дисциплінарної відповідальності здійснюється за поданням Керівника Центру забезпечення якості освіти.

ПОГОДЖЕНО:

Керівник Центру забезпечення якості освіти
Начальник юридичного відділу

Ірина ІВАНОЧКО
Богдан ГУДЗ

Додаток 4

Ректорові
Львівського національного університету
імені Івана Франка
члену-кореспонденту НАН України
професору Володимиру МЕЛЬНИКУ

студента (-ки) _____ курсу _____
групи _____

_____ (форма здобуття освіти)

_____ (факультет)

_____ (ОПП)

_____ (спеціальність)

_____ (прізвище, ім'я по
батькові студента)

Тел.: _____

Заява
для переведення на дуальну форму здобуття освіти

Прошу Вас перевести мене на дуальну форму здобуття освіти відповідно до ст.49
Закону України “Про вищу освіту”. Отримана згода на забезпечення навчання на
робочому _____ місці

_____ (назва підприємства, закладу, установи)

Зобов'язуюсь виконувати індивідуальний план навчання _____ семестру, 20__ - 20__
навчального року.

Додаток:

1. Оригінал або завірена копія документу, що підтверджує працевлаштування та посаду
2. Копія протоколу про результати конкурсного відбору студентів (за фактом проведення)
3. Згода роботодавця.

« ____ » _____ 202__ р.

_____ (підпис)

ПОГОДЖЕНО:

Декан _____ « ____ » _____ 202__ р. _____
(назва факультету) (прізвище, ім'я по батькові)

Індивідуальний план для ДФЗО
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

«Затверджую»
Проректор (координатор ДФЗО) _____
_____
(ПІБ)
« ____ » _____ 20__ р.

Індивідуальний навчальний план за дуальною формою здобуття освіти

Студент _____
Факультет _____
Спеціальність _____
ОПП _____
Курс (рік навчання) _____ Група _____
Навчальний рік _____ Семестр _____
Декан _____
Координатор дуальної освіти _____
Гарант освітньої програми _____
Завідувач кафедри _____

Погоджено:
Координатор дуальної освіти суб'єкта господарювання _____
Дисципліна _____ семестр _____
Форма підсумкового контролю _____ місце проведення _____

Лекційні заняття

№	Навчальні елементи (змістові модулі та теми) робочого плану дисципліни*	Всього за НП	Лекції/год.		К-сть годин самост. роботи	Засвоєно на підприємстві		Підтвердження в університеті	
			вивчаються			Форма оцінювання	Дата	Форма оцінювання	Дата
			унів.	підпр.					

* -окремо зазначити лише ті елементи тем, що виносяться на вивчення на підприємстві

Практичні заняття

№	Навчальні елементи (змістові модулі та теми) робочого плану дисципліни*	Всього за НП	Практ./год.		К-сть годин самост. роботи	Засвоєно на підприємстві		Підтвердження в університеті	
			вивчаються			Форма оцінювання	Дата	Форма оцінювання	Дата
			унів.	підпр.					

* -окремо зазначити лише ті елементи тем, що виносяться на вивчення на підприємстві

Лабораторні заняття

№	Навчальні елементи (змістові модулі та теми) робочого плану дисципліни*	Всього за НП	Лабор./год.		К-сть годин самост. роботи	Засвоєно на підприємстві		Підтвердження в університеті	
			вивчаються			Форма оцінювання	Дата	Форма оцінювання	Дата
			унів.	підпр.					

* -окремо зазначити лише ті елементи тем, що виносяться на вивчення на підприємстві

Викладач, що проводить лекційні заняття _____

Викладач, що проводить лабораторні заняття _____

Викладач, що проводить практичні заняття _____

Практика

Назва практики _____ (виробнича, переддипломна)

Форма підсумкового контролю _____

Місце проведення _____

Викладач, що керує практикою _____

ДОГОВІР ПРО СПІВРОБІТНИЦТВО

м. Львів

«___» _____ 2023 року

Львівський національний університет імені Івана Франка, надалі іменованій «СТОРОНА 1», в особі Ректора Володимира Петровича МЕЛЬНИКА, який діє на підставі Статуту, та _____ надалі іменованій «СТОРОНА 2», в особі _____, який діє на підставі _____, сумісно іменовані надалі «Сторони», враховуючи:

- важливість і спільну зацікавленість Сторін у розвитку співпраці в сфері освіти, науки, інновацій;
- високі перспективи співпраці Сторін;
- користь та взаємовигоду від об'єднання наукових, технічних і виробничих потенціалів обох Сторін,

діючи на засадах взаємоповаги, незалежності, рівності сторін; принципів чесності, ефективності та професійності, а також неухильно дотримуючись вимог чинного законодавства України, уклали цей Договір про співробітництво (далі - Договір) про наступне:

Стаття 1. ПРЕДМЕТ ДОГОВОРУ

1.1 Основними напрямками є співробітництво та діяльність, в рамках яких передбачається реалізовувати спільні проєкти та ініціативи.

Сторони визначили:

- організацію та забезпечення реалізації освітнього процесу з елементами дуальної форми навчання;
- цільову підготовку для СТОРОНИ 2 фахівців відповідних спеціальностей;
- підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації кадрів, включаючи підготовку кадрів вищої кваліфікації для СТОРОНИ 2;
- формування спеціальних, пропонованих СТОРОНОЮ 2, вимог до випускників СТОРОНИ 1;
- розроблення та оновлення освітніх програм та їх компонентів, також навчально-методичних матеріалів для забезпечення освітнього процесу, в тому числі з елементами дуальної форми здобуття освіти;
- впровадження новітніх методів та методик викладання, включаючи здобуття освіти з елементами дуальної форми;
- проведення спільних публічних заходів (конференції, форуми, круглі столи, семінари, тренінги, виставки тощо).

1.2 Договір визначає загальні рамки і напрямки співробітництва Сторін, які здійснюються на засадах партнерства, взаємовигоди та спільності інтересів Сторін з метою розширення та поглиблення змісту їх наукової освітньої та практичної діяльності.

1.3 Співробітництво і реалізація будь-якої діяльності в рамках цього Договору здійснюється відповідно до законів і нормативних актів України. Сторони підтверджують, що мають права і повноваження на укладення цього Договору відповідно до законодавства України та статутних документів Сторін.

Стаття 2. ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ЗА УЧАСТІ Й В ІНТЕРЕСАХ СТОРІН

2.1 Спільна робота з підвищення рівня підготовки фахівців, орієнтована на підготовку професіоналів, які володіють сучасними знаннями і методами дослідження, мають організаційні навички та займають активну громадянську позицію. Вирішення цього завдання досягається об'єднанням зусиль представників академічної спільноти й СТОРОНИ 1 й залученням до викладацької діяльності працівників СТОРОНИ 2, а також інших форм інтеграції і співпраці, включаючи здобуття освіти з елементами дуальної форми навчання.

2.2 Основними принципами при цьому є:

- забезпечення освітнього процесу висококваліфікованими викладацькими кадрами;
- розвиток активних форм навчання, у тому числі на основі використання сучасних інформаційних технологій;
- впровадження студентів у практичну роботу і розвиток елементів дуальної форми здобуття освіти.

2.3 Відповідно до цього СТОРОНА 2:

- сприяє СТОРОНИ 1 в актуалізації освітніх програм, їх компонентів та освітнього контенту шляхом надання відповідної інформації і проведення консультацій фахівцями СТОРОНИ 2;
- сприяє СТОРОНИ 1 в залученні висококваліфікованих працівників СТОРОНИ 2 до викладацької та науково-дослідної роботи;
- надає можливості проходження виробничих, переддипломних практик і написання кваліфікаційних робіт студентами СТОРОНИ 1 в рамках здобуття освіти з елементами дуальної форми;
- бере участь в організації контролю за роботою здобувачів в період навчання на базі СТОРОНИ 2 з боку уповноважених осіб від СТОРОНИ 1;
- сприяє в організації участі своїх працівників в підготовці навчально-методичних комплексів.

2.4 Зі свого боку СТОРОНА 1:

- враховує пропозиції СТОРОНИ 2 щодо оновлення освітніх програм та їх компонентів;
- враховує потреби СТОРОНИ 2 в фахівцях відповідного профілю та за погодженням з СТОРОНОЮ 2 вживає заходів до відкриття нових освітніх програм за відповідними спеціальностями;
- надає СТОРОНИ 2 право проводити агітацію та відбір зацікавлених випускників для подальшого працевлаштування;

- за погодженням зі СТОРОНОЮ 2 залучає спеціалістів СТОРОНИ 2 для роботи в складі Екзаменаційних комісій;
- реалізує програми підвищення кваліфікації для працівників СТОРОНИ 2 на умовах окремих договорів;
- координує з керівництвом СТОРОНИ 2 підготовку кадрів вищої кваліфікації в інтересах, за напрямками діяльності та заявками СТОРОНИ 2 шляхом навчання в аспірантурі та докторантурі;
- за погодженням зі СТОРОНОЮ 2 визначає терміни залучення працівників СТОРОНИ 2 до освітнього процесу.

Стаття 3. ПОРЯДОК СПІВРОБІТНИЦТВА СТОРІН

3.1 Цей Договір є підставою для укладення інших договорів між Сторонами для реалізацій конкретного напрямку співробітництва. Даний Договір не накладає на Сторони будь-яких фінансових чи майнових зобов'язань.

3.2 Конкретні напрями та форми співробітництва, програми та заходи, фінансові зобов'язання, а також інші істотні умови співробітництва за обраним напрямом погоджуються Сторонами шляхом підписання окремих договорів.

3.3 Сторони самостійно визначають порядок і строки проведення зустрічей і заходів, обміну документами/інформацією. У разі необхідності Сторони можуть створювати робочі групи з метою реалізації проектів у рамках цього Договору.

3.4 З метою забезпечення ефективної співпраці Сторони проводитимуть регулярні зустрічі та/або консультації з організаційних питань. Періодичність, час, місце та порядок проведення таких зустрічей/консультацій визначаються за погодженням Сторін.

Стаття 4. ІНШІ УМОВИ

4.1 Цей Договір не встановлює ексклюзивних вимог та умов співробітництва, а також не перешкоджає визначенню інших напрямків і форм співробітництва за умови дотримання основних положень Договору. В процесі співробітництва кожна із Сторін зберігає господарську і фінансову самостійність і несе самостійну відповідальність за ведення своєї діяльності.

4.2 Цей Договір вступає в силу після дати його підписання обома Сторонами і діятиме протягом 5 років. Договір буде автоматично продовжуватися ще на один термін, якщо будь-яка із Сторін не проінформує іншу Сторону письмово за 2 місяці до закінчення строку дії даного Договору про своє бажання припинити його дію. Розірвання даного Договору не тягне припинення інших договорів (угод), укладених між СТОРОНОЮ 1 та СТОРОНОЮ 2.

4.3 Усі зміни та доповнення до цього Договору вносяться за взаємною згодою Сторін у письмовій формі шляхом підписання додаткових угод до нього.

4.4 Сторони зобов'язуються докладати максимум зусиль для ефективної реалізації цього Договору та з метою попередження будь яких спорів своєчасно інформувати одна одну про виникнення різного роду непорозумінь, неузгодженості позицій або підходів до розв'язання конкретного питання, реалізації якого-небудь проєкту тощо. Усі розбіжності й непорозуміння, що можуть виникнути під час виконання цього Договору, вирішуються Сторонами шляхом проведення переговорів.

4.5 У всьому іншому, що не врегульовано цим Договором, Сторони керуються чинним законодавством України.

4.6 Цей Договір складений українською мовою у двох примірниках, по одному для кожної зі Сторін. Кожен з примірників Договору має однакову юридичну силу.

РЕКВІЗИТИ СТОРІН :

Львівський національний університет імені Івана Франка _____
_____

Юридична (поштова) адреса:
79000, м. Львів вул. Університетська, 1
Код ЄДРПОУ 02070987
р/р UA468201720343101002200001061
ДКСУ у м. Києві
МФО 820172

Поштова адреса: _____
Код ЄДРПОУ _____
р/р _____
МФО _____

Ректор _____
Львівського національного університету імені _____
Івана Франка _____ Володимир МЕЛЬНИК _____

**ДОГОВІР
ПРО СПІВПРАЦЮ З РЕАЛІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ З ЕЛЕМЕНТАМИ ДУАЛЬНОЇ
ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ ЗА ОСВІТНЬОЮ ПРОГРАМОЮ**

« _____ »

«Львівський національний університет імені Івана Франка», іменованій в подальшому «Університет», в особі Ректора Володимира Петровича Мельника, що діє на підставі Статуту, з одного боку, і _____, іменована в подальшому «Компанія», в особі _____, що діє на підставі _____, з іншого боку, разом іменовані надалі «Сторони», визначаючи, що освітні, науково-виробничі потреби і потенціали Сторін дають підстави для встановлення довгострокового співробітництва в реалізації проєктів, які мають для Сторін спільний інтерес, з урахуванням того, що Університет має необхідні ліцензії на надання освітніх послуг, необхідні нормативні документи для організації освітнього процесу і можливості для надання освітніх послуг з елементами дуальної форми здобуття освіти, а Підприємство є визнаним лідером у галузі _____ та має необхідну матеріально-технічну й інтелектуальну бази, кадровий склад, що дозволяє йому брати участь разом з Університетом в організації освітнього процесу з елементами дуальної форми здобуття освіти з урахуванням вимог Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти, що затверджена Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 660 - Р від 19.09.2018, уклали даний Договір про співпрацю з реалізації дуальної форми здобуття освіти (далі - Договір), у якому передбачено:

1. ПРЕДМЕТ ДІЯЛЬНОСТІ І ЦІЛІ

1. Предметом цього Договору є організація навчання з елементами дуальної форми здобуття освіти для здобувачів освіти, в подальшому «Здобувачів», за спеціальністю _____, освітньою програмою _____.

Це передбачає залучення провідних фахівців Компанії до надання основних і додаткових освітніх послуг на користь Здобувачів з нормативним і скороченим терміном навчання. Цільова підготовка фахівців різних освітніх ступенів здійснюється за погодженням з Компанією або за її запитом, згідно існуючих в Університеті ліцензії, а також відповідно до вимог законодавства України і нормативних актів Університету, у тому числі тих, що регулюють та забезпечують організацію навчання Здобувачів за освітньою програмою з елементами дуальної форми здобуття освіти.

1.2 Метою цього Договору є підвищення якості освітніх послуг, що надаються Університетом за спеціальністю _____, освітньою програмою _____, а також підготовка кадрів відповідно до потреб і вимог Компанії, шляхом визначення відповідних програмних результатів навчання й забезпечення посилення рівня практичної підготовки при їх опануванні. Крім того, для досягнення мети передбачається:

– підвищення ефективності процесу навчання шляхом побудови системи зворотного зв'язку та налагодження постійних комунікацій між Університетом і Компанією;

- впровадження в освітній контент дисциплін освітньої програми складових, які відповідають сучасним технологіям та виробничим процесам, що використовуються в Компанії;
- забезпечення участі фахівців Компанії в організації освітнього процесу й, безпосередньо, навчанні Здобувачів;
- забезпечення участі фахівців Компанії в процесах оцінювання Здобувачів на предмет досягнення ними програмних результатів навчання, особливо їх практичних складових, що обумовить можливість виконувати відповідні трудові дії за певною професією (можна зазначити професію/перелік професій/посади).

1.3 Сторони зазначають, що укладання та виконання ними Договору не суперечить нормам чинного законодавства України та відповідає його вимогам, а також підтверджують те, що укладання та виконання ними Договору не суперечить нормам діяльності кожної із Сторін, положенням їх статутних документів чи інших локальних актів. Укладання цього Договору не є перешкодою для укладання Сторонами інших договорів за аналогічним предметом договору.

2. ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ З ЕЛЕМЕНТАМИ ДУАЛЬНОЮ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ

2.1 Організація навчання Здобувачів з елементами дуальної форми здобуття освіти проводиться відповідно до:

- 1) стандарту вищої освіти за спеціальністю _____;
- 2) нормативно-правових та локальних документів з питань організації освітнього процесу в Університеті;
- 3) цього Договору й інших документів, що регулюють здобуття вищої освіти з елементами дуальної форми;

2.2 Для забезпечення виконання зобов'язань за даним Договором додатково можуть укладатися/прийматися:

2.2.1 Договір між Компанією і Здобувачем із зобов'язаннями щодо:

- організації освітнього процесу з елементами дуальної форми, під час роботи Здобувача в Компанії;
- фінансування витрат Університету за надання додаткових освітніх послуг за межами затверджених навчальних планів, на користь Здобувача і на замовлення Компанії;
- умов праці Здобувача під час навчання і роботи в Компанії у тому числі: визначення посад, надання матеріального забезпечення (винагороди) Здобувачеві (за ініціативою і за кошти Компанії) тощо;
- умов обов'язкового завершення навчання та проекту Компанії Здобувачем;
- умов нерозголошення Здобувачем інформації щодо проектів, деталей і напрямів роботи Компанії (якщо таке передбачено спеціальними угодами між Здобувачем та Компанією);
- умов обов'язкового відпрацювання Здобувача на Підприємстві після завершення навчання в Університеті (якщо таке передбачено спеціальними угодами між Здобувачем та Компанією);

– порядку відшкодування збитків і витрат Компанії в наслідок порушення Здобувачем умов навчання і праці відповідно до умов такого договору.

2.2.2 Додаткові угоди між Компанією і Університетом (про окремі питання організації освітнього процесу з елементами дуальної форми здобуття освіти, про погодження змісту, обсягу навчальних дисциплін освітньої програми _____ тощо).

2.2.3 Нормативні акти, листування між Університетом і Міністерством освіти і науки України (про погодження документів щодо організації освітнього процесу в Університеті з елементами дуальної форми здобуття освіти тощо).

2.2.4 Договір між Університетом і Здобувачем про надання освітніх послуг.

2.2.5 Повідомлення Здобувача про навчання в Університеті за освітньою програмою _____, з елементами дуальної форми здобуття освіти.

2.3 Обов'язковими компонентами здобуття освіти з елементами дуальної форми навчання за цим договором є:

– узгоджена з Компанією освітня програма _____, спеціальності _____, яка є невід'ємною частиною цього договору;

– узгоджений навчальний план, що включає графік освітнього процесу, відповідно до обраної моделі співпраці тощо (обрана модель визначає чергування періодів навчання в Компанії і в Університеті за днями, тижнями, місяцями, семестрами й може бути зміненою). Навчальні плани, зміни до них є невід'ємною частиною цього договору і зберігаються протягом дії цього договору, а також після закінчення його дії впродовж термінів визначених локальними документами Університету;

– сформовані індивідуальні навчальні плани Здобувачів на кожен навчальний рік, відповідно до узгодженого навчального плану за освітньою програмою;

– проведення визначених навчальним планом теоретичних та практичних занять, а також всіх видів практик на базі Компанії;

– наявний аналіз фахових компетентностей освітньої програми _____ програмних результатів навчання, дисциплін, які забезпечують їх опанування, а також підбір посад на підприємстві, функціонал яких забезпечує набуття або поглиблення відповідних результатів навчання освітньої програми шляхом виконання посадових обов'язків на робочому місці;

– трудовий договір, що передбачає надання Здобувачеві робочого місця під час здобуття освіти з елементами дуальної форми з виплатою заробітної плати відповідно до штатного розкладу Компанії та/або укладеного договору між Компанією і Здобувачем;

– приміщення, що відповідають встановленим нормам, для проведення зі Здобувачами занять безпосередньо в Компанії;

– закріплені за Здобувачем (групою Здобувачів) наставники, куратори, майстри виробничого навчання, викладачі – визначаються щорічно окремим протоколом/сформованими дорученнями, які є невід'ємною частиною даного договору;

– залучення інженерно-технічних кадрів Компанії для викладання лекцій і проведення практичних занять у якості фахівців-практиків;

- забезпечення участі представників Компанії в процедурах поточного контролю, підсумкового контролю, атестації з метою присвоєння освітньої кваліфікації Здобувачеві;
- індивідуальні графіки освітнього процесу для Здобувачів (за необхідністю, за умови малочисельної групи, що навчається за освітньою програмою з елементами дуальної форми здобуття освіти).

2.4 Здобувачі, що навчаються в Університеті за освітньою програмою з елементами дуальної форми здобуття освіти, мають всі права студентів денної форми навчання з урахуванням особливостей навчання з елементами дуальної форми здобуття освіти.

2.5 Сторони погоджуються, що при реалізації навчання з елементами дуальної форми здобуття освіти за освітньою програмою _____, практичні знання та навички можуть набуватися шляхом виконання трудових дій на посадах і за умови виконання критеріїв оцінювання за відповідним освітніми компонентами, такі компоненти будуть визнані як опановані.

2.6 Для організації навчання з елементами дуальної форми здобуття освіти, відповідно до цього договору, а також для вирішення всіх поточних питань, включаючи комунікації зі Здобувачами,

Сторони дійшли згоди про призначення наступних координаторів:

Від Університету координатором призначено Козьмук Н.І., начальника відділу дистанційної та дуальної освіти Центру забезпечення якості освіти ЛНУ імені Івана Франка, тел.: (067) 392 97 38 e-mail: nataliia.kozmuk@lnu.edu.ua

Від Компанії координатором призначено _____, тел.:+38 _____ e-mail: _____

Координатори отримують повноваження щодо вирішення всіх поточних питань, а також для контролю за практичною реалізацією даного Договору.

3. ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ СТОРІН

3.1 Університет зобов'язується:

3.1.1 Реалізовувати навчання з елементами дуальної форми здобуття освіти за освітньою програмою _____.

3.1.2 Організувати розроблення індивідуальних навчальних планів з елементами дуальної форми здобуття освіти за освітньою програмою _____.

3.1.3 На основі погодженої з Компанією освітньої програми _____ для здобуття освіти з елементами дуальної форми, індивідуальних навчальних планів здобувачів, планів практичного навчання на базі Підприємства, забезпечувати надання освітніх послуг на користь Здобувачів з елементами дуальної форми здобуття освіти шляхом поєднання навчання в Університеті з роботою в Компанії.

3.1.4 Реалізовувати за освітньою програмою _____ наступні форми організації освітнього процесу: навчальні заняття, самостійну роботу, практичну підготовку, науково - дослідну роботу, контроль заходи й інше.

3.1.5 При реалізації навчання з елементами дуальної форми здобуття освіти, забезпечити дотримання та виконання вимог стандарту освіти за спеціальністю _____, а також забезпечити досягнення всіх компетентностей (програмних результатів навчання) за освітньою програмою _____, обсяг яких не може бути меншим від тотожної освітньої програми орієнтованої на денну форму навчання.

3.1.6 Для забезпечення адміністрування поточних питань, які виникають при реалізації освітньої програми з елементами дуальної форми здобуття освіти організувати призначення куратора для Здобувача (групи Здобувачів).

3.1.7 Провести розрахунок навчального навантаження для викладачів, які забезпечують реалізацію освітньої програми _____ з елементами дуальної форми здобуття освіти.

3.1.8 Провести розрахунок необхідної кількості штатних одиниць для забезпечення реалізації освітньої програми _____ з елементами дуальної форми здобуття освіти.

3.1.9 Сформувати необхідні навчальні доручення та довести їх до відома виконавців.

3.1.10 Призначити координатора навчання за освітньою програмою з елементами дуальної форми здобуття освіти від Університету.

3.1.11 Забезпечувати наявність у координатора всієї актуальної інформації щодо перебігу освітнього процесу з елементами дуальної форми здобуття освіти в рамках освітньої програми _____ (документів, даних щодо успішності тощо).

3.1.12 Направляти в Компанію обліковий склад здобувачів освіти, які навчаються за освітньою програмою _____ з елементами дуальної форми здобуття освіти, їх індивідуальні навчальні плани, графіки освітнього процесу, а також додаткову інформацію за запитом Компанії.

3.1.13 Забезпечити здобувачів та наставників освітнього процесу з елементами дуальної форми здобуття освіти від Компанії навчально-методичною літературою та матеріалами відповідно до цілей і завдань освітньої діяльності, а також бланками звітної документації (за потреби).

3.1.14 Надавати працівникам Компанії своєчасну методичну допомогу в проведенні занять та практики.

3.1.15 Забезпечити участь представників Компанії в процедурах поточного та підсумкового контролю, а також атестації Здобувачів для присвоєння відповідної кваліфікації.

3.2.3 метою ефективної організації освітнього процесу з елементами дуальної форми здобуття освіти за погодженням з Компанією Університет вправі:

- проводити заняття із теоретичної частини освітньої програми у приміщеннях Компанії у час, що знаходиться поза межами робочого часу Здобувача в Компанії, при дотриманні діючих норм з оптимізації часу відпочинку Здобувача;
- надавати Здобувачам освіти послуги з вивчення теоретичної частини освітньої програми за допомогою технологій дистанційного навчання;
- організувати спільне з Компанією розроблення навчально-методичного забезпечення.

3.3 Підприємство зобов'язується:

3.3.1 Організувати всі види навчальних занять на базі Компанії (на робочих місцях виробничих дільниць, в лабораторіях, відділах Компанії, оснащених новітньою технікою та обладнанням), передбачених освітньою програмою _____ та відповідними індивідуальними навчальними планами кожного Здобувача з елементами дуальної форми здобуття освіти.

3.3.2 Призначити координатора навчання за освітньою програмою з елементами дуальної форми здобуття освіти з числа керівників Компанії для реалізації дуального навчання за освітньою програмою _____.

3.3.3 Забезпечити координатора навчання за освітньою програмою з елементами дуальної форми здобуття освіти усією необхідною та актуальною інформацією щодо організації освітнього процесу й вимог із забезпечення якості навчання.

3.3.4 Закріпити за Здобувачем (групою Здобувачів) за освітньою програмою _____ куратора.

3.3.5 Забезпечити проведення інструктажів з техніки безпеки, відповідні контроль та облік.

3.3.6 Здійснювати контроль виконання здобувачами правил техніки безпеки, охорони праці та правил внутрішнього трудового розпорядку в Компанії.

3.3.7 Здійснювати розподіл і своєчасне переміщення Здобувачів по структурним підрозділам Компанії.

3.3.8 Підписати відповідні трудові договори (угоди), які передбачають виплату заробітної плати відповідно до штатного розкладу Компанії та/або укладеного договору між Компанією і Здобувачем на період навчання за дуальною формою здобуття освіти.

3.3.9 Забезпечити Здобувачам освіти з елементами дуальної форми навчання безпечні умови праці та нести відповідальність за випадки виробничого травматизму.

3.3.10 Залучати Здобувачів до робіт, які сприяють оволодінню компетентностями відповідно до освітньої програми _____ або поглиблюють їх.

3.3.11 Надавати Здобувачам доступ до практичних матеріалів і процесів за винятком інформації, що становить державну або комерційну таємницю.

3.3 Компанія має право:

- вносити пропозиції щодо змісту і обсягу освітньої програми _____;
- звертатися до Університету із заявками щодо працевлаштування випускників на вакантні робочі місця;
- направляти фахівців Компанії на стажування, підвищення кваліфікації та перепідготовку до Університету;
- на участь представників Компанії в процедурах поточного та підсумкового контролю, а також атестації Здобувачів для присвоєння відповідної кваліфікації;
- визначати структуру власних витрат при організації освіти з елементами дуальної форми навчання, а також надання додаткових освітніх послуг, які надаються за межами освітньої програми _____ й звертатися до Університету з метою обговорення та подання відповідних пропозицій;
- на власне стипендіальне забезпечення Здобувачів, якщо це передбачено умовами договору між Компанією і Здобувачем.

4. ТЕРМІН ДІЇ ДОГОВОРУ

4.1 Цей Договір вступає в силу з моменту його підписання Сторонами і діє 5 років. Якщо не пізніше ніж за 30 днів до закінчення терміну дії Договору жодна із Сторін не заявить про його зміну або розірвання, Договір вважається продовженим на тих же умовах на той же термін.

4.2 Якщо одна зі Сторін виявить ініціативу з його розірвання Договір вважається розірваним після закінчення двох тижнів після завершення поточного навчального року, але взаємні невиконання фінансові зобов'язання, якщо такі є, повинні бути виконаними не пізніше одного місяця після розірвання Договору.

4.3 Додаткові умови та зміни до Договору розглядаються Сторонами в десятиденний термін і оформляються додатковими угодами. Додатки до Договору є його невід'ємною частиною з моменту підписання Сторонами.

5. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СТОРІН

5.1 Сторони несуть відповідальність за невиконання своїх зобов'язань за цим Договором відповідно до законодавства України.

5.2 Сторони звільняються від відповідальності за невиконання зобов'язань за цим Договором, якщо це стало наслідком обставин непереборної сили.

5.3 Всі суперечки і розбіжності, що виникають між Сторонами з питань виконання зобов'язань за Договором, випродуються шляхом переговорів на основі чинного законодавства України і звичаїв ділового обороту.

5.4 У разі не врегулювання спірних питань, в процесі переговорів спори можуть вирішуватися в суді в порядку, встановленому чинним законодавством України. Дотримання претензійного порядку обов'язково. Термін відповіді на претензію - 14 календарних днів з моменту отримання претензії.

6. ІНШІ УМОВИ

6.1 У разі зміни найменування, місцезнаходження та інших даних, зазначених у Договорі, кожна зі Сторін зобов'язана в 30-денний термін у письмовій формі повідомити іншу Сторону про зміни, що відбулися.

6.2 Цей Договір складено і підписано у двох примірниках які мають однакову юридичну силу, і зберігається по одному у кожній із Сторін.

6.3 Сторони повинні запобігати корупції, своєчасно повідомляти інформацію про корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення у встановленому законодавством порядку.

РЕКВІЗИТИ СТОРІН :

Львівський національний університет імені Івана Франка _____
_____

Юридична (поштова) адреса:
79000, м. Львів вул. Університетська, 1
Код ЄДРПОУ 02070987
р/рUA468201720343101002200001061
ДКСУ у м. Києві
МФО 820172

Поштова адреса: _____
Код ЄДРПОУ _____
р/р _____
МФО _____

Ректор _____
Львівського національного університету імені Івана Франка _____
_____ Володимир МЕЛЬНИК _____

Розклад занять факультету культури та мистецтв

РОЗКЛАД ЗАНЯТЬ
денної форми здобуття вищої освіти
факультету культури і мистецтв
на 2023-2024 навчальний рік.

«Затверджую»
Проректор

« _____ » 2023 р.

1 курс I сем. 2023-2024 н.р.

+

Курс	КМА-11 16 студ.	КМЛ-11 11 студ.	КМТ-11 9 студ.	КМБ-11 16 студ.	КМО-11 21 студ.	КМД-11 14 студ.	КММ-11 9 студ.	
Понеділок	1 Іноземна мова Іноземна мова вул. Фредра, 1 ауд. 15, 15а, 16, 17, 22 Андрушак О.В., Савка І.В., Малиновська Г.Р., Крассьнікова О.М., вакансія							
	2 Танець (пр) Доц. Чмир В.Я вул. Університетська, 1 Т/з	Фіз. виховання (тренінг) (пр) Сурков І.В. Фредра, 1	Теорія драми (п/пр) Доц. Максименко С.М. ауд. 25	Загальна і спеціальна бібліографія (пр/п) доц. Білоус Г. Г. ауд. 28	Постановка голосу (інд) (пр)	Іст. заруб. культ. (п) асист. Шевчук А.В. ауд. 1	Вокал (пр) інд.	
	Фіз. виховання (тренінг) (пр) Сурков І.В. Фредра, 1	Майстерність актора театру ляльок (п/пр) Титаренко Я.О. пл. Д. Галицького, 1 Театр ляльок	Теорія драми (п/пр) доц. Максименко С.М. ауд. 25	Теорія і методологія формування інформаційного суспільства (п) асист. Пучак Л.Ю. ауд. 40	Хоровий клас та практична робота з хором (пр.) ст. вiced. Білоус О.І. ауд. Г/з	Іст. заруб. культ. (п) асист. Шевчук А.В. ауд. 1	Хор (пр) Доц. Зурчан В.М. Фредра, 1, актова зала	
	Майстерність актора драматичного театру і кіно (п) проф. Кузінський В.С. Театр ім. Леся Курбаса	Майстерність актора театру ляльок (п/пр) Титаренко Я.О. пл. Д. Галицького, 1 Театр ляльок			Вступ до спеціальності (п/пр) доц. Жигаль З.М. ауд. 39	СКД (п) асист. Шевчук А.В. ауд. 1	Психологія (п) доц. Рибак О. С. Фредра, 1, ауд. 15	
	Майстерність актора драматичного театру і кіно (пр) проф. Кузінський В.С. Театр ім. Леся Курбаса	Майстерність актора (інд) Титаренко Я.О. Театр ляльок				СКД (п) асист. Шевчук А.В. ауд. 1		
	Сценічна мова (інд) проф. Каспржук Т.А. Театр ім. Леся Курбаса	Майстерність актора (інд) Титаренко Я.О. Театр ляльок						

РОЗКЛАД ЗАНЯТЬ
денної форми здобуття вищої освіти
факультету культури і мистецтв
на 2023-2024 навчальний рік.

«Затверджую»
Проректор

« _____ » 2023 р.

3 курс I сем. 2023-2024 н.р.

Курс	КМА-31 18 студ.	КМТ-31 3 студ.	КМБ-31 13 студ.	КМО-31 14 студ.	КМД-31 18 студ.
Понеділок	1				
	2 Історія візуального мистецтва (п/пр) Доц. Прокопчук І.Ю. ауд. 29				
	Філософія (п) доц. Откович К.В. Ауд. Г/з				
	3 Дисципліни вільного вибору студента Історія рок-музики вул. Лесі Українки, 39, актова зала Ідент-індустрія вул. Жовківська, 53, актова зала Естетика візуального мистецтва Фредра, 1, актова зала				
	4 Дисципліни вільного вибору студента Історія рок-музики вул. Лесі Українки, 39, актова зала Ідент-індустрія вул. Жовківська, 53, актова зала Естетика візуального мистецтва Фредра, 1, актова зала				
	Майстерність актора (п) проф. Борюська Л. З. Вул. Городоцька, 36; Театр Лесі Українки	Історія українського театру (п/пр) Доц. Лаврентій Р. Я. ауд. 19		Музична педагогіка (п/пр) доц. Жигаль З.М. ауд. 26	Цінності в системі культури (п) доц. Сирота Л.Б. ауд. 29
	Майстерність актора (пр) Резкевич Б.Й. Вул. Фредра, 1 Ауд. 29	Майстерність актора (пр) Захоженко Д.О. Вул. Городоцька, 36; Театр Лесі Українки	Театрознавство (п/пр) Доц. Лаврентій Р. Я. ауд. 19		Науковий семінар (пр) доц. Беліньська Л.С. ауд. 40
Майстерність актора (інд) Дерпак Я. Вул. Фредра, 1 Ауд. 29	Майстерність актора (інд) проф. Борюська Л. З. Вул. Городоцька, 36; Театр Лесі Українки			Цінності в системі культури (пр) доц. Сирота Л.Б. ауд. 40	

ПРО АВТОРІВ

Ірина Іваночко – керівник Центру забезпечення якості освіти Львівського національного університету імені Івана Франка, кандидат юридичних наук, доцент кафедри європейського права.

Ірина Одрехівська – керівник Центру англomовної академічної та крос-культурної комунікації Львівського національного університету імені Івана Франка, кандидат філологічних наук, доцент кафедри перекладознавства і контрастивної лінгвістики імені Григорія Кочура, старша наукова співробітниця Лондонського університету, співкоординатор (разом з проректором Сергієм Різником) проєкту співпраці з Кошалінським політехнічним університету в рамках Альянсу EU4DUAL

Наталія Козьмук – начальник відділу дистанційної та дуальної освіти, кандидат економічних наук, доцент кафедри соціального забезпечення та управління персоналом Львівського національного університету імені Івана Франка.

Іван Дияк – декан факультету прикладної математики та інформатики, доктор фізико-математичних наук, професор кафедри прикладної математики Львівського національного університету імені Івана Франка.

Наталія Міщук – відповідальний секретар Приймальної комісії Львівського національного університету імені Івана Франка, кандидат економічних наук, доцент кафедри інформаційних систем у менеджменті.

Юрій Фургала – декан факультету електроніки та комп'ютерних наук, кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри оптоелектроніки та інформаційних технологій Львівського національного університету імені Івана Франка.

МОНОГРАФІЯ

Іваночко І., Одрехівська І., Козьмук Н.,
Дияк І., Міщук Н., Фургала Ю.

**ДУАЛЬНА ФОРМА ЗДОБУТТЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ:
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД, УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ
ТА ПРАКТИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ В ЛЬВІВСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ**

За редакцією *Ірини Одрехівської*

Дизайн *Уляна Дрогомирецька*

Формат 70x100/16. Умовн. друк. арк. Наклад 300 прим. Зам.

Львівський національний університет імені Івана Франка. вул.
Університетська, 1, Львів, 79000. Свідоцтво про внесення суб'єкта
видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції.

Серія ДК No 3059 від 13.12.2007 р.